

Tartu Ülikool

Maailma keelte ja kultuuride instituut

Oksana Sarapuu

Vene fraseologismide tõlkimisest I. Turgenevi romaani „Aadlipesa“ ja selle kolme eestinduse näitel

Magistritöö

Juhendaja: Sirje Kupp-Sazonov, PhD

Tartu

2026

Annotatsioon

See magistritöö uurib fraseologismide tõlkimist vene keelest eesti keelde. Analüüsitava materjal pärineb Ivan Turgenevi romaanist „Aadlipesa“ ning selle kolmest eestikeelsest tõlkest: Henrik Visnapuu (1927), Friedrich Kõlli (1954) ja Virve Krimmi (1983) käsitlustest. Töö käigus otsitakse vastust järgmistele uurimisküsimustele:

- Milliseid tõlkemeetodeid on tõlkijad fraseoloogiliste üksuste vahendamisel kasutanud?
- Kuidas erinevad tõlkijate valitud meetodid Turgenevi transformeeritud fraseologismide ja tavapäraste püsiväljendite tõlkimisel?
- Millisel määral on need valikud võimaldanud säilitada autori originaalstiili ja ekspressiivsust?

Märksõnad: fraseologismid, vene-eesti tõlge, Ivan Turgenev, võrdlev analüüs.

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Teoreetiline raamistik	6
1.1 Fraseologismid keeleteaduses	6
1.1.1 Fraseologismide defineerimine	6
1.1.2 Fraseologismide liigitamine	7
1.2 Fraseologismide tõlkimine	10
1.3 Tõlkenormidest	13
2. Romaani „Aadlipesa“ fraseologismide tõlgete analüüs.....	16
2.1 Uurimismaterjal ja analüüsimetoodika	16
2.2 Inimeste emotsioone ja tundeid väljendavad fraseologismid.....	17
2.3 Inimese iseloomuomadusi väljendavad fraseologismid.....	23
2.4 Nähtuste ja olukordade iseloomustusi väljendavad fraseologismid.....	28
2.5 Transformeeritud fraseologismide tõlkemeetodite analüüs	34
2.6 Järeldused.....	43
Kokkuvõte.....	45
Kasutatud allikad	48
Summary	52
Lisad.....	54

Sissejuhatus

Igas keeles leidub väljendeid, mis on nii omased just sellele kultuurile, et nende tähendust on võimatu lihtsalt sõna-sõnalt teise keelde üle kanda. Selliseid kinnistunud ja piltlikke väljendeid nimetatakse fraseologismideks. Mõned teadlased paigutavad neid raskesti tõlgitavuse skaalal lausa esikohale (Vlahhov ja Florin 1980: 179). Fraseologismid peegeldavad konkreetse keeleruumi unikaalset etnokultuurilist kogemust, maailmavaadet ja ajalugu. Fraseologismi tähendus ei moodustu selle üksikute komponentide summast, vaid on jagamatu semantiline tervik. Nende värvikuse ja emotsionaalse väärtuse säilitamine tõlkimisel on oluline, sest just nii kandub edasi teose stiililine atmosfäär ja autori taotletud mõju lugejale – ilma piltlikkusega muutuks tekst emotsionaalselt lamedaks ja neutraalseks.

Ehkki on Tartu Ülikoolis fraseologismide tõlkimist varemgi uuritud, on fookus seni olnud peamiselt teistel keelepaaridel. Näiteks on Mailiis Taal (2021) tõlkeõpetuse magistritöös analüüsinud eesti fraseologismide vahendamist inglise ja saksa keelde ning Kertu Proosa (2023) uurinud püsiväljendite tõlkimist eesti keelest hispaania keelde. Kuna vene-eesti suunda on võrreldes teiste keelepaaridega seni vähe käsitletud, täidab käesolev uurimus olulise lünka, selgitades välja venekeelsete fraseologismide tõlkimisviisid eesti keelde ning pakkudes võrdlevat vaadet kahe keele fraseoloogilistele seostele.

Uurimuse materjal on valitud Ivan Turgenevi romaanist „Aadlipesa“, mida peetakse vene kirjandusklassikaks ning mis on tuntud oma fraseoloogilise rikkuse poolest. Analüüsi aluseks on romaani kolm eestikeelset tõlget: Henrik Visnapuult (1927), Friedrich Kõllilt (1948) ning Virve Krimmilt (1983). Need kolm teksti võimaldavad hästi võrrelda, kuidas on tõlkijad samu väljendeid edasi andnud ning tõlkeprobleeme lahendanud.

Töö käigus otsitakse vastust järgmistele uurimisküsimustele:

- Milliseid meetodeid on tõlkijad fraseologismide vahendamisel kasutanud?
- Kuidas erinevad tõlkijate valitud meetodid Turgenevi transformeeritud fraseologismide ja tavapäraste püsiväljendite tõlkimisel?
- Millisel määral on need valikud võimaldanud säilitada modifitseeritud väljenditele omast autoristiili ja ekspressiivsust?

Eri aegadel valminud tõlked annavad lisaks võimaluse kontrollida selle töö autori püstitatud hüpoteesi, et fraseologismid on kinnistunud püsiühendid, mille tõlkimisviis ajas ei muutu.

Siinne uurimus koosneb kahest osast. Teoreetilises osas antakse ülevaade fraseologismide uurimisest eesti ja vene keeleteaduses, peatudes nende defineerimisel, liigitamisel ning tõlketeoreetilistel aspektidel. Teoreetiline raamistik on aluseks empiirilisele osale, kus keskendutakse romaani „Aadlipesa“ fraseologismide tõlgete analüüsile. Analüüsimisel rakendatakse R. Jarantsevi (1997) temaatilist klassifikatsiooni, rühmitades väljendid kolme semantilisse gruppi: inimeste emotsioonid ja tunded, inimeste iseloomuomadused ning nähtuste ja olukordade iseloomustus. Tõlkevastete käsitlemisel tuginetakse S. Vlahhovi ja S. Florini (1980: 184–196) süsteemile. Töö lõpuosas tõlgendatakse tulemusi, esitatakse järeldused ning kontrollitakse püstitatud hüpoteesi paikapidavust. Olulisemad tähelepanekud on koondatud kokkuvõttesse ning uurimuse aluseks olev korpus on esitatud töö Lisas 1.

1. Teoreetiline raamistik

1.1 Fraseologismid keeleteaduses

1.1.1 Fraseologismide defineerimine

Esimesena tõi termini *phraseologie* (kreeka keelest *phraseos* – väljend, *logos* – sõna, õpetus) keeleteadusse šveitsi lingvist Charles Bally (1865–1947), kes esmakordselt süstematiseeris sõnaühendeid. Ballyt võib pidada fraseoloogia teooria rajajaks. Tema kontseptsioonil on olnud järgijaid, kuid sellest ajast saati on fraseologisme palju uuritud ning Bally ideid on edasi arendatud, täiustatud. (Samsitova 2019: 86)

Fraseologisme uuritakse fraseoloogia teadusharu raames. Näiteks Venemaal oli fraseoloogia 1960. aastateks kujunenud iseseisvaks teadusharuks, mis näitab selle valdkonna keerukust ja ulatuslikkust (Telija 1996: 12). Valdonna keerukus avaldub juba fraseologismide definitsioonide rohkuses. Erinevaid definitsioone analüüsides saab esile tuua fraseologismidele iseloomulikud ühised jooned, milleks on püsivus, taasesitatavus, idiomaahtilisus, emotsionaalne ekspressiivsus, metafoorsus ja hinnangulisus. Ehkki need põhitunnused on universaalsed, varieeruvad rõhuasetused sõltuvalt uurijast. Järgnevalt vaadeldakse lähemalt mõningaid vene keeleteadlaste seisukohti ning kõrvutatakse neid eesti lingvistide käsitlustega.

Vene klassikalises fraseoloogias on kesksel kohal struktuurne püsivus. Näiteks A. Kunin (1972: 8) peab esmatähtsaks just **püsivust**, defineerides fraseologismi kui lekseemide ühendit, mille tähendus on osaliselt või täielikult übermõtestatud¹. Sarnasel seisukohal on N. Šanski (1985: 20–21), kes aga nihutab fookuse **taasesitatavusele**. Tema käsitluses on fraseologism valmis kujul taasesitatav keeleühik, mis ei teki suhtlemise käigus juhuslikult, vaid on keelesüsteemis kinnistunud struktuuri ja tähendusega üksus. Nende kahe lähenemise sünteesina mõjub V. Mokijenko (2005: 4) määratlus, mis ühendab püsivuse, tervikliku tähenduse ja väljendusrikkuse ühtseks tervikuks.

Kui eelnimetatud autorid keskenduvad pigem keelelisele vormile, siis V. Telija (1996: 9, 79) toob sisse **emotsionaalse ekspressiivsuse** ja **hinnangulisuse** aspekti. Tema jaoks on fraseoloogia rahvusliku eneseteadvuse peegel, kus peamine pole mitte

¹ Siin ja edaspidi on venekeelsetest teoreetilistest allikatest pärineva sisu eestikeelsed tõlked töö autori tehtud.

struktuuriline erinevus tavalisest sõnaühendist, vaid viis, kuidas väljend täidab oma eesmärgi läbi emotsionaalse laengu ja hinnangulisuse. See üleminek keeleliselt vormilt kultuurilisele tähendusele loob hea seose eesti keeleteadlaste seisukohtadega.

Näiteks Asta Õim (2001: 19) määratleb fraseologisme kui metafoorseid üksusi (nt *vesi on ahjus*), mille tähendus on terviklik ega tulene koostisosade summast. Seda täiendab Anneli Barani (1999) käsitlus kõnekäänust kui traditsioonilisest väljendist, mis võimaldab tänu oma lühidusele ja kujundlikkusele anda nähtustele kiireid hinnanguid. „Eesti keele käsiraamat“ võtab need suunad kokku, defineerides fraseoloogilist üksust kui laialt käibivat püsivat ühendit, millele on omane metafoorsus ja osade tähenduslik kokkukuulumine (Erelt jt 2020: 608–609). Sealjuures liigitatakse fraseologismide alla nii idioomid, võrdlused kui ka kõnekäänud. Nt *lendas orki, kits kahe heinakuhja vahel, kuidas käbarad käivad?*

Võrreldes vene keelega on eesti keele materjalil teatud iseärasusi. Õim (2001: 21) toob välja, et kui eesti keeles on võrdlemisi vähe paarissõnalisi fraseologisme (nt *ei kippu ega kõppu*), siis olulise ja eripärase osa moodustavad hoopis fraseoloogilised liitsõnad (nt *nipsnina* ‘pirtsakas tüdruk’) ja spetsiifilised dialoogilised vormid (nt *Kuhu tere jäi, kas tagant tulema?; Kuhu? -- Kuke suhu*) (Õim & Õim 2019: 6).

Fraseologisme defineeritakse, kas laiemalt, arvestades nende sekka kõiki püsiväljendeid või kitsamalt, liigitades fraseologismideks ainult idioome. Käesolevas uurimustöös lähtutakse fraseologismide defineerimisel laiemast käsitlusest. Töö teoreetiliseks raamistikuks on valitud N. Šanski ja V. Telija seisukohad, kuna need katavad mõlema uuritava keele ühisjooni. Ühelt poolt on Šanski (1985) rõhuasetus struktuursel püsivusel aluseks hüpoteesile, et kinnistunud üksuste tõlkeviis püsib ajas stabiilsena. Teisalt võimaldab Telija (1996) käsitlus analüüsida väljendeid nende emotsionaalse laengu ja tähendusrühmade kaudu, mis on kooskõlas ka eesti autorite (Õim, Baran) vaatepunktidega.

1.1.2 Fraseologismide liigitamine

Fraseologismide liigitamine on vajalik, et muuta keeleline materjal süsteemseks. N. Šanski (1985: 5) märgib, et ilma selleta pole võimalik mõista fraseoloogilise süsteemi olemust. Liigitamine aitab uurijal rühmitada väljendid nende sarnasuse või erinevuse alusel, mis on

hädavajalik etapp enne analüüsi juurde asumist. See loob aluse, et mõista, kuidas erinevad väljendite tüübid (nt idioomid versus vabad ühendid) tõlkes käituvad.

Fraseologismide liigitamisele lähenetakse erinevalt. Vene keeleteadlane Vinogradov (1977: 140–161) klassifitseeris fraseologisme lähtudes nende motiveerituse tasemest. „Motiveerituse all mõeldakse seda, kui fraseologismi tähendus on mõistetav sõnaühendi vaba tähenduse või komponentide tähenduste kaudu“ (Burger 2003, viidatud Barani kaudu 2011: 14).

Vinogradovi liigitus on järgmine (eestikeelne käsitlus ja terminid Baran 2011: 13 järgi):

- 1) tähenduslikult täiesti kokku sulanud komponentidega ühendid (s.o motiveerimata fraseologismid, st idioomid) (сращения), nt *vesi on ahjus – kellelgi on häda käes, keegi on täbarasse olukorda sattunud* (Õim 2000).
- 2) fraseoloogiliselt terviklikud v ühtsed ühendid (s.o motiveeritud sõnaühendid) (единства), nt *esimene vasikas läheb aia taha* ([EVS] 2019).
- 3) fraseoloogilised kombinatsioonid (сочетания), nt *silmi näitama (kuhugi, kellegi juurde ilmuma või tulema)* (Õim 2000).

Kuigi Vinogradovi käsitlus on klassikaline, peetakse sellist motiveeritusel põhinevat liigitamist praegusel ajal subjektiivseks ja see jäetakse uurimustes tihti kõrvale (Baran 2011: 13). Subjektiivsus seisneb selles, et motiveeritus ehk see, kui loogiline või arusaadav tundub väljendi tähendus, sõltub iga inimese individuaalsest tõlgendusest.

Erinevalt Vinogradovi käsitlusest, mis keskendub tähenduse läbipaistvusele, pakub kaasaegsemat ja laiemat vaadet V. Telija (1996: 57). Ta märgib, et laiemalt fraseologisme jagatakse kuude rühma: idioomid, fraseoloogilised kombinatsioonid, paröömiad (vanasõnad, kõnekäänud, aforismid), kõnestambid, kõneklišeed ja lendsõnad. Selline jaotus ei lähtu enam väljendi piltliku tähenduse arusaadavusest, nagu Vinogradovil, vaid võtab aluseks asjaolu, et püsiväljendid esinevad keeles valmis kujul. See tähendab, et fraseoloogiana käsitletakse kõiki üksusi, mida kõneleja ei pea rääkimise käigus ise uuesti kokku panema, vaid saab mälust võtta valmiskujul. Kuna Telija käsitlus ei sõltu sellest, kas piltlik seos on kellegi jaoks loogiline või mitte, peetakse seda objektiivsemaks ja see võimaldab kaasata palju laiemat

ringi väljandeid. Nii mahuvad ühte süsteemi lisaks idioomidele ka vanasõnad, käibefraasid ja muud püsivad ühendid, mida me kasutame keeles harjumuspäraste tervikutena.

Samuti liigitatakse fraseologisme lähtudes nende päritolust, ekspressiiv-stilistiliste omaduste seisukohalt, kõnekeele- ja olme fraseologismide või arhaismide gruppi kuulumise järgi (Šanski 1985: 99, 165, 168).

Ehkki vene teadlaste klassifikatsioonid on loonud valdkonnale tugeva teoreetilise vundamendi, on eesti uurijad rõhutanud vajadust kohandada neid oma emakeele eripäradega. Feliks Vakk (1970: 11) on märkinud Vinogradovi liigituse kohta, et „vaatamata kõigele kasulikule ja üldisele“, mida antud klassifikatsioon sisaldab, on see loodud ikkagi lähtudes ühest konkreetsest keelest. Vakk soovitas iga keele fraseologismide iseloomustamisel arvestada konkreetse keele struktuuriga ning hoiatas teise keele jaoks loodud süsteemi automaatse ülevõtmise eest, pidades samas oluliseks säilitada teadlikkus rahvusvahelistest uurimistulemustest.

Asta Õim (2001) kasutab püsiväljendite süstematiseerimiseks ka teistes keeltes laialt levinud klassifikatsiooni, rühmitades neid tuumsõna sõnaliigi järgi. Selle alusel eristab ta eesti keeles tegusõnalisi (nt *vett vedama minema*), nimisõnalisi (nt *Hiina viisakus*), omadussõnalisi ja määrsõnalisi fraseologisme. Sarnaselt tugineb ka Anneli Baran (2011: 9) üldlevinud teoreetilisele jaotusele, märkides, et traditsiooniliselt liigitatakse fraseoloogilised üksused kaheks suureks rühmaks: idiomaatilisteks ja mitte-idiomaatilisteks väljenditeks.

Selles magistritöös jagatakse väljendid rühmadesse semantilise tunnuse järgi. Selline rühmitamine ei ole juhuslik. Nagu märgib E. Arsentjeva (1989: 3–4), määrab fraseologismi lingvistilise olemuse just semantika ning seetõttu on väljendite valimine analüüsiks tähendusest lähtudes kõige põhjendatum. Selleks sobib R. Jarantsevi (1997) temaatiline klassifikatsioon, mis jagab väljendid kolme suurde gruppi:

- 1) inimene ja tema omadused (nt välimus, iseloom, võimed);
- 2) inimese emotsionaalne ja intellektuaalne seisund (nt tunded, mõtted);
- 3) inimestevahelised suhted ja suhtumine ümbritsevasse maailma.

Selline temaatiline jaotus võimaldab süsteemselt võrrelda, kuidas tõlkija on vahendanud Turgenevi teostes esinevaid inimloomust ja emotsioone kirjeldavaid kujundeid.

Turgenevi loomingule on iseloomulik sage fraseologismidega mängimine ja nende loov muutmine, mis esitab tõlkijale täiendava väljakutse originaali ekspressiivsuse säilitamisel. Selles töös vaadeldakse ka nõndanimetatud transformeeritud ehk autoripoolselt muudetud fraseologismide tõlkimist. Fraseologismi transformeerimine tähendab tavapäraste väljendite kuju või tähenduse muutmist kindla stilistilise eesmärgiga (Šumskihh 2021: 57).

Kuigi ka tavapärased fraseologismid muudavad teksti piltlikuks, kasutab Turgenev transformatsioone selleks, et lisada väljendile uut alatooni või varjundit, luua irooniat või dünaamikat ning väljendi tähendust veelgi võimendada. Transformatsiooni abil suunab ja juhib Turgenev lugeja fookust, pöörates tähelepanu just nendele tekstikohtadele, mida ta peab oluliseks.

Siinkohal peab ära märkima, et tõlkijale võib valmistada raskust transformatsiooni enda identifitseerimine. Nagu tuleb juttu „Fraseologismide tõlkimise“ alapeatükis, ka tavapärase fraseologismi märkamine tekstis võib osutuda tõlkija jaoks väljakutseks, autori muudetud fraseologism teeb selle ülesande veelgi keerulisemaks.

1.2 Fraseologismide tõlkimine

Fraseologismide tõlkimist peetakse keerukaks ülesandeks, mille edukus sõltub esmalt väljendi äratundmisest ja mõistmisest. Vale tõlgendus tekib sageli siis, kui püsiühendit peetakse vabaühendiks või vastupidi, samuti võib takistuseks osutuda ebapiisav keeleoskus. S. Vlahhov ja S. Florin (1980: 180–181) viitavad ka „sõnahüpnosile“ ehk ohule keskenduda üksikutele sõnadele, kaotades silmist nende koosmõjus tekkiva tähenduse.

Tõlkija peamine eesmärk on mõista algteksti sisu ning anda edasi selle tähendust teise keele vahenditega. Kuigi ühe märgisüsteemi asendamine teisega toob kaasa paratamatud tähenduslikud kaod, peab tõlkija hoidma need minimaalsed. Võimalikult suure vastavuse ehk ekvivalentsuse saavutamiseks tuleb kasutada erinevaid tõlkevõtteid, et leida tasakaal täpsuse ja loomulikkuse vahel (Abduazizova 2020). Teadlased on välja töötanud mitmeid meetodeid, kuidas fraseoloogilisi üksusi sihtkeelde üle kanda, säilitades samal ajal algteksti tähenduse ja stiilivärvingu.

V. Komissarov (1990: 152) pakub oma töös välja põhjaliku süsteemi, kus ta rõhutab, et fraseologismide tähendus on mitmekihiline, koosnedes nii otsesest infost kui ka lisatähendustest. Fraseologismide tõlkimine on keerukas protsess, kuna nende tähendus ei piirdu vaid sõnasõnalise sisuga. Tõlkimisel on oluline tähelepanu pöörata viiele põhilisele osale, mis määravad väljendi olemuse:

- 1) piltlik ehk ülekantud tähendus (väljendi sisu);
- 2) otsene ehk esemeline tähendus (kujundi alus ehk pilt);
- 3) emotsionaalne komponent (subjektiivne suhtumine);
- 4) stiililine värving (kasutusvaldkond);
- 5) rahvuslik-etniline komponent (kultuuriline omapära).

Nende komponentide edasiandmiseks eristab Komissarov (1990: 153–154) kolme peamist tõlkevastete tüüpi: fraseoloogiline ekvivalent, fraseoloogiline analoog ning kalkeerimine. Kui piltlikku väljendit ei ole võimalik ühegi nimetatud viisiga tõlkida, kasutatakse kirjeldavat tõlget, kus fraseologismi sisu seletatakse lahti tavaliste sõnadega.

Sarnasel seisukohal on ka A. Kunin (1984: 10), kes pakub välja samaväärsed tõlkemeetodid: ekvivalent (täpne vaste), analoog (sama tähendus, erinev leksika), kirjeldav meetod (lahtiseletamine) ja kalkeerimine (otsetõlge). Ta lisab omaltpoolt veel antonüümset tõlget ehk negatiivse tähenduse edasiandmist jaatava konstruktsiooni abil või vastupidi.

Vlahhovi ja Florini (1980: 184–196) süsteem on põhijoontes sarnane Kunini omaga, kuid nad jagavad meetodid kaheks suureks grupiks: fraseoloogiline tõlge (täielik ekvivalent; analoog; tõlkija enda loodud individuaalne ekvivalent) ja mittefraseoloogiline tõlge (leksikaalne tõlge (üksiksõnaga asendamine); kalkeerimine; kirjeldav seletus). Nagu näha, lisab see süsteem individuaalse ekvivalendi ning toob eraldi võttena välja ka üksiksõnaga asendamise.

Lisaks neile põhivõtetele on olulisteks lahendusteks kompenseerimine (kujundi lisamine teksti teise kohta) ning väljajätt, kui tõlkimine pole konteksti arvestades otstarbekas.

Erilist tähelepanu nõuavad aga väljendid, millel puuduvad sihtkeeles otsesed vasted spetsiifiliste rahvuslike reaaside tõttu. Stebunova (2013, viidatud Potšujeva 2020 kaudu) pakub sellisteks puhkudeks järgmisi lahendusi:

- 1) Kultuuriline adaptatsioon: rahvuslikult värvitud komponent asendatakse sihtkultuurile omasemaga.
- 2) Etnokultuurilise spetsiifika tasandamine: piirdatakse vaid üldise tähenduse edasiandmisega, mis vastab antud konteksti tingimustele.
- 3) Sõnasõnaline tõlge: toortõlge algupärase kujundi rõhutamiseks.

Lisaks tõlkemeetodite paljususele defineeritakse ka termineid endid (ekvivalent, analoog jne) autoriti erinevalt. Käesolevas töös rakendatakse Vlahhovi ja Florini (1980: 184–185, 187, 193–196) klassifikatsiooni ning lähtutakse nende esitatud definitsioonidest:

Täielik ekvivalent on sihtkeeles fraseologism, mis on lähtekeeles üksusega võrdväärne semantiliselt, stilistiliselt ja metafoorses aspektis ning kannab sama emotsionaal-ekspressiivset värvingut. Üksustel peab olema sarnane ülesehitus ning samad leksikaal-grammatilised tunnused (sama grammatiline kategooria, kasutuskontekst jne) ning need ei tohi sisaldada rahvuslikku koloriiti (nt *Ахиллесова пята* – *Achilleuse kand*).

Osaline ekvivalent on selline sihtkeeles üksus, mis vastab algkeelsele mitmetähenduslikule väljendile vaid osaliselt (nt eesti fraseologismil *hammast ihuma* on kaks tähendust: „kellegi vastu midagi halba kavatsema, kättemaksu hauduma“ ning „midagi enda kasutusse v. valdusse haarata tahtma, midagi ihaldama“ (EKI ühendsõnastik 2026); vene väljendil *мочить зуб* (teritama hammast) on aga vaid esimene tähendus – „pidevalt viha pidama, kurje plaane hauduma ja valmistuma kellelegi kahju tegema“ (Fjodorov 2008). Kuna vene väljend katab vaid ühe eesti fraseologismi tähendusvarjunditest, on tegemist osalise ekvivalendiga).

Suhteline ekvivalent on sihtkeeles fraseologism, mis on algkeeles üksusega sisuliselt võrdväärne, kuid erineb sellest mõne üksiku vormilise või leksikaalse tunnuse poolest (nt bulg *вързвам ръцете* (siduma käsi) – ven *связывать по рукам и ногам* (käsist ja jalust siduma)).

Analoog on sihtkeele fraseoloogiline üksus, mis on algkeele väljendiga semantiliselt identne, kuid põhineb erineval kujundlikul alusel (nt sarnasuse väljendamine: ven *как две капли воды* (nagu kaks tilka vett), saksa *zwei Eier* (kaks muna), ing *two peas* (kaks hernest).

Individuaalne ekvivalent on konkreetsetes kontekstis tõlkija loodud uus fraseologism, mis jäljendab originaali kujundit ja struktuuri võimalikult täpselt, et säilitada algteksti koloriiti. Näiteks on vene vanasõna *копейка рубль бережёт* (kopikas hoiab rubla) tõlgitud inglise keelde kujul *take care of the copecks and the roubles will take care of themselves* (kanna hoolt kopikate eest ja rublad kannavad ise enda eest hoolt). See vaste on loodud inglise vanasõna *take care of the pence and the pounds will take care of themselves* eeskujul – tõlkijad on säilitanud sihtkeelse lausemudeli, kuid asendanud inglise rahaühikud vene reaasidega.

Leksikaalne tõlge leiab aset, kui fraseologism asendatakse sihtkeeles tavalise sõnaga (nt vene *по крайней мере* – eesti *vähemalt*).

Kalkeerimine on meetod, kus fraseologismi struktuuri ja komponente antakse edasi sõnasõnaliselt (nt *bite the hand that feeds you* – кусать руку, которая тебя кормит (hammustama kätt, mis sind toidab).

Kirjeldav tõlge on selline tõlge, kus fraseologismi ennast ei tõlgita, vaid tema tähendust selgitatakse võimalikult selgelt ja lühidalt, kasutades seletusi või võrdlusi, et anda edasi väljendi sisu ja varjundeid (nt *to bite the bullet* – vastumeelset, kuid vältimatut otsust vastu võtma või rasket olukorda vapralt taluma).

1.3 Tõlkenormidest

Üks olulisi tegureid, mis mõjutab tõlkeprotsessi ja selle tulemust, on eri ajastutel kehtinud tõlkenormid. Selles alapeatükis vaadeldakse lühidalt Henrik Visnapuu, Friedrich Kõlli ja Virve Krimmi tõlgete ilmumisaegseid eesti tõlketavasid.

Ehkki 20. sajandi jooksul on eesti tõlkijatele esitatud nõudmiste hulk olnud kirev, võib üldistavalt tõdeda, et valdavalt on need koondunud ühe keskse põhimõtte ümber: ilukirjanduslik tõlge peab olema korraga nii kunstipärane kui ka võimalikult täpselt

originaali järgiv (vt Sütiste 2017: 170). Sellel põhimõttel on olnud eesti tõlkekultuuris eri aegadel erinev kaal: kord on eelistatud täpsust, kord aga loovust. Sealjuures on arusaam kunstilisest ja loovast tõlkest on eri kümnenditel olnud erinev. Kui Teise maailmasõja eelsel perioodil peeti kunstipäraseks proosatõlkeks sageli veel küllaltki vormitäpset ja isegi sõnasõnalist lähenemist, siis sõjajärgsel ajal muutusid tõlked vabamaks ning hakkasid rohkem keskenduma sisu ja vaimu edasiandmisele. 21. sajandil on aga märgata uut suundumust, kus on hakatud taas väärtustama lähtetekstist rangemat kinnipidamist (Sütiste 2017: 178).

Henrik Visnapuu tõlge ilmus 1927. aastal, mil eesti tõlkekultuur oli olulises murdepunktis. Elin Sütiste (2009: 912) kohaselt hakati just 1920. aastate teisest poolest rõhutama tõlkimist kui loomingulist tegevust ja stiili edasiandmist. Nagu edaspidisest analüüsist selgub, kasutab Visnapuu sageli kalkeerimist. Ta püüab saavutada oma tõlkes vastavust algupärandile, säilitades autori lauseehituse ja vormi. See viitab asjaolule, et ta seisis uue ajastu lävel: säilinud oli vana kooli arusaam, et suurim tõetruudus saavutatakse läbi algteksti lauseehituse ja vormi range järgimise, kuid sellele lisandus püüdlus luua „stiilimuljet“, mis oli tollal tõlkekriitikas tõusev nõue.

F. Kõlli tõlke esimene trükk nägi valgust 1948. aastal (analüüsitav kordustrükk 1954), vahetult pärast Teise maailmasõja lõppu. Sel perioodil domineeris mehaaniline ja sõnasõnaline tõlkemeetod, mis oli tingitud kogenud tõlkijate nappusest (Sütiste 2017: 174). Kõlli tõlge paiknebki ajajärgus, kus loov lähenemine oli asendunud pigem tehnilise ümberpanemisega, mis muutis lauseehituse sageli ebahuvitavaks ja paindumatuks. Kõlli tõlke puhul väljendub ajastule omane normatiivsus ka kujundlikkuse vähendamises – originaali emotsionaalsed ja piltlikud väljendid on asendatud tavakeelsete leksikaalsete vastetega, mis on kaasa toonud märkimisväärse ekspressiivsuse kao.

Virve Krimmi esimene tõlge 1983. aastal (analüüsis kasutatakse kõige uuemat, 2022 aasta redaktsiooni) jääb perioodi, kui eesti tõlkekultuuris tõusis taas au sisse loov ja kunstiline tõlge. Eesmärgiks sai sihtkeele loomulikkus ja idiomaahtilisus – ideaalne tõlge pidi looma illusiooni, nagu oleks autor kirjutanudki otse eesti keeles (H. Sepamaa, viidatud E. Sütiste kaudu 2017: 175). Krimmi ajastut iseloomustabki tõlkestandardi väljakujunemine, kus väärtustati tõlkija rolli kaasautorina, kes peab olema suuteline lähteteksti vaimu ja

autoristiili uues keelekeskkonnas loominguliselt taassünnitama, vältides sealjuures mehaanilist kalkeerimist (Sütiste 2017: 177)

2. Romaani „Aadlipesa“ fraseologismide tõlgete analüüs

2.1 Uurimismaterjal ja analüüsimetoodika

Selles peatükis analüüsitakse Ivan Turgenevi romaani „Aadlipesa“ (1859) fraseologismide tõlkimist eesti keelde. Omavahel võrreldakse kolme eestinduse fraseologisme: 1927. aastal ilmunud Henrik Visnapuu, 1954. aasta Friedrich Kõlli ja 2022. aasta Virve Krimmi oma. Tõlgete analüüsiks on koostatud korpus, kuhu on koondatud originaalteose ja kolme eestinduse 161 fraseoloogist üksust.

Romaani „Aadlipesa“ tegevus leiab aset 1842. aastal Venemaal. Teose peategelane on aadlik Lavretski, kes pärast pikki aastaid Euroopas otsib oma kohta kodumaal. Jutustuse keskmes on tema purunenud pereelu, armastus sügavalt religioosse noore neiu Liiza Kalitina vastu ning mõtisklused Venemaa saatuse üle. Romaanis vastanduvad lääne-euroopalikud eluväärtused ja vene traditsiooniline elulaad, mis peegeldub tegelastevahelistes dialoogides ja autori ilmekas keelekasutuses.

Uurimismaterjali põhiosa moodustavad romaanis „Aadlipesa“ esinevad fraseologismid, mis on fikseeritud ka R. Jarantsevi (1997) sõnaraamatus ning jaotatud seal vastavatesse semantilistesse rühmadesse. Lisaks on valimit täiendatud tekstis esinevate piltlike üksustega, mida mainitud sõnaraamat ei sisalda, kuid mis pakkusid oma kujundlikkuse ja omapära tõttu töö autorile huvi. Nende üksuste fraseoloogilisust ja tähendust on täiendavalt kontrollitud koondandmebaasis Slovari online (i.a) ning vajadusel on tõlkevariantide analüüsimisel toetutud ka A. Reitsaku (1975) sõnaraamatus esitatud vastetele.

Kogu uuritav materjal on esitatud võrdlevas tabelis (vt Lisa 1), kus venekeelsed väljendid on toodud esimeses tulbas ning neile järgnevad vastavates tulpades nende eestikeelsed vasted. Iga tõlkevaste juurde on märgitud ka kasutatud tõlkemeetod, et näha, kuidas on väljendi edasiandmisele lähenetud. Uuritav materjal on jaotatud semantilistesse rühmadesse järgmiselt: inimeste emotsioonid ja tunded: 52 üksust; inimeste iseloomuomadused: 17 üksust ja nähtuste ja olukordade iseloomustus: 73 üksust, autori transformeeritud fraseologismid: 19 üksust.

Fraseologismide tõlkevasteid analüüsitakse võrdleva fraseoloogia meetodil, tuginedes Dmitri Dobrovolski (2011: 219) käsitlusele: „Võrdlev fraseoloogia tänapäevases mõistes on spetsiifiline uurimisvaldkond, mille eesmärk on tuvastada erinevate keelte fraseoloogiliste väljendite sarnasusi ja erinevusi.“

Tulemuste tõlgendamisel arvestatakse vajadusel ka töö teoreetilises osas (vt p 1.3) kirjeldatud tõlkenormide tausta. Kuna H. Visnapuu (1927) ja V. Krimmi (2022) eestinduste vahe on peaaegu sada aastat, on paratamatu, et keeleline kontekst ja normid on selle aja jooksul muutunud ning see võib peegelduda tõlkijate valikutes. Ehkki uurimuse fookuses on konkreetsed tõlkemeetodid ning tööga ei kaasne põhjalikku keeleajaloolist analüüsi, aitab ajastukonteksti arvessevõtmine paremini mõista vaseid, mis on tingitud omaaegsest keelekasutusest või tõlketavadest. Üldjuhul vaadeldakse vaseid lähtuvalt eelkõige nende sisust ja konnotatsioonist, laskumata sügavuti vanema tõlke ajastust tingitud eripäradesse.

Analüütilises osas on näited tähistatud järgmiselt: (a) tähistab H. Visnapuu (1927), (b) F. Kõlli (1954) ning (c) V. Krimmi (2022) tõlget. Selline tähistus on läbiv kogu töö vältel ning edaspidi tõlkijate nimesid näidete juures eraldi välja ei tooda.

2.2 Inimeste emotsioone ja tundeid väljendavad fraseologismid

Jarantsevi klassifikatsiooni järgi moodustavad ühe olulise rühma väljendid, mis kirjeldavad inimeste emotsioone ja tundeid. Romanis „Aadlipesa“ on sellel rühmal tähtis roll, kuna teos keskendub tegelaste keerulistele sisemistele üleelamistele. Emotsioone väljendavate fraseologismide tõlkimisel on peamiseks väljakutseks leida vaste, mis ei piirduks vaid leksikaalse tähenduse vahendamisega, vaid annaks edasi ka tegelase emotsionaalse seisundi.

Inimeste emotsioone ja tundeid väljendavate fraseologismide rühma kuulub analüüsitavas materjalis (vt Lisa 1) 52 üksust. Nende tõlkimiseks kasutatud meetodite üldandmed on esitatud järgnevas Tabelis 1. Samade väljendite täpsem diferentseeritud ülevaade (ekvivalendid, analoogid jne) on esitatud alapeatüki lõpus (vt Joonis 1, lk 19).

Tabel 1

Inimeste emotsioone ja tundeid väljendavate fraseologismide tõlkemeetodid

Meetod	Visnapuu	Kõlli	Krimm
Fraseoloogiline tõlge	32	32	41
Mittefraseoloogiline tõlge	20	29	11
Kokku	52	52	52

Tabelist on näha, et tõlkijad on üldiselt püüdnud säilitada teksti kujundlikkust, mitte piirduda vaid kuiva sisu edasiandmisega. Järgnevalt on esitatud ja analüüsitud valik näiteid, mis illustreerivad tõlkijate erinevaid strateegiaid ja meetodite varieerumist antud rühmas.

Üheks ilmekaks näiteks tegelase ükskõiksuse edasiandmisest on väljend *в ус себе не дул*.

(1) /.../ но Иван Петрович жил за границей и, по-видимому, **в ус себе не дул**. (44)

(1a) /.../ kuid Ivan Petrovitš elas välismaal ning nähtavasti **vilistas kõige selle peale**. (56)

(1b) /.../ Ivan Petrovitš aga elas välismaal **ega teinud sellest** nähtavasti **väljagi**. (34)

(1c) /.../ aga Ivan Petrovitš elas välismaal ja tal ei paistnud **sellest sooja ega külma olevat**. (55)

Fraseologismi *в ус себе не дул* tähendus Fjodorovi (2008) sõnaraamatu järgi on järgmine: „mitte vähimatki tähelepanu pöörama millegi suhtes, mitte mingit muremärkigi ilmutama“, millele lisandub kergluse, hoolimatuse alatoon. Kõik kolm tõlkijat on leidnud eesti keeles fraseoloogilised analoogid, kuid nende emotsionaalne laeng on erinev.

Visnapuu valitud väljend *vilistama (kõige selle) peale* tähendab Eesti keele seletava sõnaraamatu (2009) kohaselt „mitte hoolima, mitte tähelepanu osutama“. Selline lahendus annab edasi kerglust, mis on vene väljendis *не думать* (mitte puhuma). Lisaks on Visnapuu tõlkes säilinud see õhu või puhumise element, mis muudab selle emotsionaalselt ja kujundlikult originaalile väga lähedaseks.

Kõlli kasutatud vaste *ega teinud sellest väljagi* põhineb väljendil *välja tegema*, mis tähendab kellelegi või millelegi tähelepanu pööramist või hoolimist (EKI ühendsõnastik 2026). Antud kontekstis on tõlkija kasutanud väljendi eitavat vormi, mis annab edasi vastupidist tähendust ehk mure märkamata jätmist. Kõlli valitud lahendus on võrreldes

originaalse püsiväljendiga neutraalsem. See küll annab edasi tegevuse sisu, kuid on oma olemuselt vähem ekspressiivne kui algtekst.

Krimm on võtnud kasutusele väljendi *tal ei paistnud sellest sooja ega külma olevat*, mis märgib, et kellelgi on täiesti ükskõik või keegi ei huvitu millestki (Õim, 2000). See analoog asendab venekeelse kujundi eestikeelse piltliku väljendiga, säilitades nii lause emotsionaalse mõju ja tegelase ükskõiksuse.

Järgmisest näitest (2) on näha, kuidas tõlkijad on lähenenud ühe ja sama pildi erinevate varjundite tõlkimisele.

(2) *Здесь у нас есть музыкант, старик, из немцев, чужак, очень ученый; он Луизе уроки дает; тот просто от вас с ума сойдет.* (176)

(2a) *Meil on siin üks vana sakslasest muusikamees, erak säärane, kuid tark, annab Liisale tunde; see kaotab meele, kui ta teid kuuleb.* (230)

(2b) *Meil on siin üks saksa rahvusest muusikamees, vanamees, veidi imelik, kuid väga õpetatud, ta annab Liisale tunde – see võiks vaimustusest hulluks minna.* (133)

(2c) *Meil on siin üks muusik, vana mees, sakslane, ta on veidrik aga väga haritud; ta annab Liisale tunde, tema läheb teid kuulates küll arust ära.* (217)

Vene väljendil *c yma coïmu* on mitu tähendust: tundma ülemäärast vaimustust, ekstaasi; vaimustuma, armuma; mõtlematult käituma, rääkides või tehes lollusi ja jaburusi; hulluks minema (Jarantsev 1997: 101). Antud kontekstis on väljend kasutatud vaimustuse edasiandmiseks. Kõik kolm tõlkijat on säilitanud oma tõlkega piltlikkuse, kuid kasutanud selleks erinevaid meetodeid.

Visnapuu vaste *kaotab meele* tähendab eesti keeles „meelekindlust kaotama, lootusetust, äärmist nõrdimust tundma“ (Õim 2000), mis ei kattu Turgenevi kasutatud väljendi vaimustust tähistava tähendusega ning tekitab seetõttu tõlkes semantilise nihke. Kõlli on kasutanud osalist ekvivalenti *võiks (vaimustusest) hulluks minna*. Kuna eestikeelse väljendi *hulluks minema* peamine tähendus on „aru kaotama või vaimuhaigeks jääma“ (Õim 2000), on tõlkija lisanud täpsustava sõna *vaimustusest*. See lisand välistab väärtõlgenduse haigusest ja annab edasi just seda positiivset vaimustust, mida autor silmas pidas. Krimmi variant (*läheb*) *arust ära* on Turgenevi fraseologismile kõige lähedasem suhteline ekvivalent, tähendades Õimu fraseoloogia sõnaraamatu (2000) järgi pöörast või meeletut olekut, mis sobib täpselt kokku Turgenevi kirjeldatud emotsiooniga.

Näide (3) illustreerib muusik Lemmi meeleheitlikku ja rasket võitlust oma saatusega. Turgenev väljendab seda fraseologismiga *бился, как рыба об лёд*, mis tähistab Jarantsevi (1997: 255) kohaselt meeleheitlikku võitlust puudusega ja jõuetust raskete asjaolude ees.

(3) *В течение двадцати лет бедный немец пытал своё счастье: побывал у различных господ, жил и в Москве, и в губернских городах, терпел и сносил многое, узнал нищету, бился, как рыба об лёд /.../ (21)*

(3a) *Ligi kakskümmend aastat katsus vaene sakslane oma õnne: teenis mitmete härraste juures, elas Moskvast, kubermangulinnades, kannatas, ning kandis nii paljugi, tundis puudust ja peksis nagu kala peaga vastu jääd /.../ (26)*

(3b) *Vaene sakslane katsus oma õnne ligilähedale kakskümmend aastat: ta töötas paljude isandate juures, elas nii Moskvast, kui ka kubermangulinnades, kannatas ja talus paljugi, sai tunda vaesust, rabeles nagu kala kuival. (17)*

(3c) *Tervelt kakskümmend aastat oli vaene sakslane nüüd juba oma õnne katsunud: ta oli teeninud mitut sorti isandaid, oli elanud küll Moskvast, küll kubermangulinnades, oli palju kannatanud ja läbi elanud, oli viletsust tundnud ja meeleheitel rabelenud /.../ (28)*

Tõlkeversioonides peegelduvad erinevad meetodid.

Kõlli on kasutanud eesti keeles levinud väljendit *rabeles nagu kala kuival*. Kuigi Reitsaku (1975) vene-eesti fraseoloogiasõnaraamat pakub seda vene väljendi *биться, как рыба об лёд* otseseks vasteks, tekib siinkohal oluline tähendusnihe. Kui vene väljend märgib dünaamilist ja meeleheitlikku võitlust raskete oludega, siis eesti *nagu kala kuival* väljendab pigem abitust, saamatust või halba enesetunnet (Õim 2000). Selles kontekstis on algne meeleheitlik aktiivsus asendunud staatilisema abituse kirjeldusega.

Visnapuu on lähenenud tõlkele sõnasõnaliselt: *peksis nagu kala peaga vastu jääd*. Kuigi see püüab järgida vene keele kujundit, ei ole selline väljend eesti keeles fraseologismina kinnistunud ja mõjub pigem kirjeldavalt.

Krimmi vaste *meeleheitel rabelenud* on kirjeldav ning annab täpselt edasi algteksti sisu. See valik võimaldab lugejal küll Lemmi rasket elu mõista, kuid kaotab selle ekspressiivsuse ja emotsionaalsuse, mida pakub võrdlus jää all sipleva kalaga. See on keeleliselt korrektne, kuid emotsionaalselt vaesem ja neutraalsem kirjeldus.

Järgmise näite (4) analüüsis vaadeldakse, kuidas on tõlkijad edasi andnud rahvapärast väljendit *поджилки затряслись*.

(4) *Раз я им в саду встретился, – так даже поджилки затряслись /.../ (lk 90)*

(4a) Kord kohtasin neid aias — **põlved kohe lõdisesid** /.../ (lk 117)

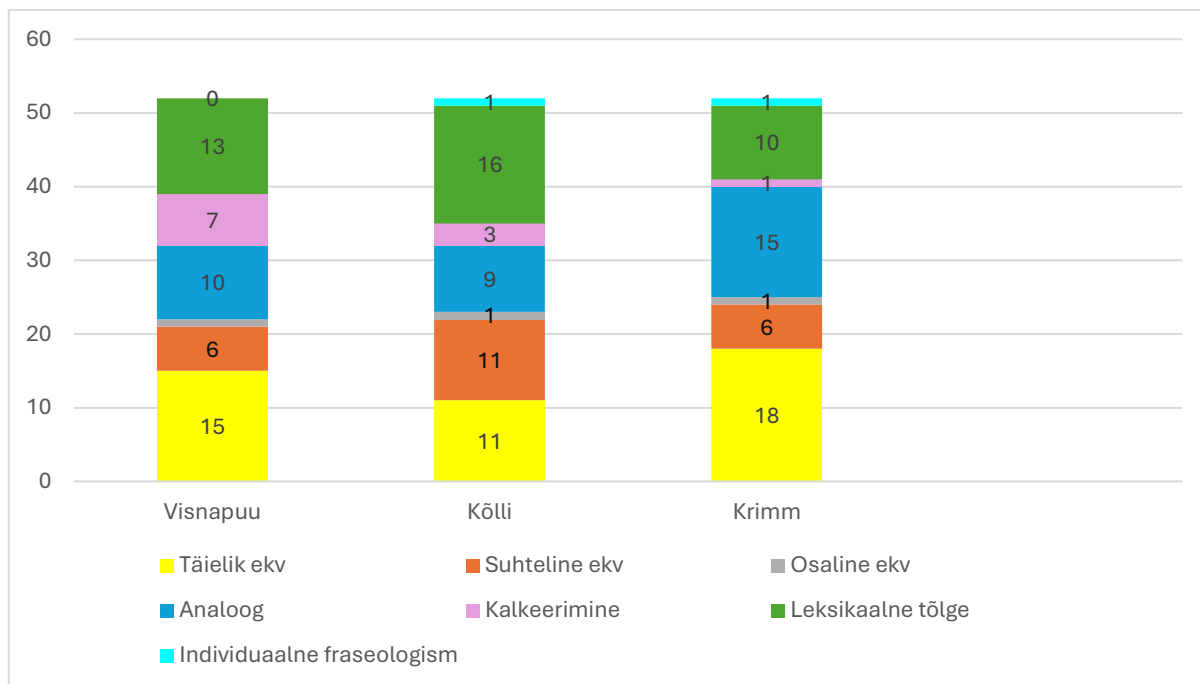
(4b) Mäletan, sattusin kord Andrei Afanassitsile aias ette — mul **hakkasid jalad värisema** /.../ (lk 70)

(4c) Ükskord juhtusin neile pargis ette – oh, mul **akkasivad koguni põlved vabisema** /.../ (lk 115)

Vene väljend *поджилки затряслись* („keegi tunneb suurt hirmu, väriseb hirmust“ (Fjodorov 2008)) on rahvapärane ja seda kasutatakse, et rõhutada kellegi erilist hirmu või argpükslikkust. Turgenev väljendab sellega teenri Antoni erilist hirmu peremehe ees. Rahvapärase ja lihtsakoelise stiili säilitamiseks on tõlkijad kasutanud erinevaid meetodeid.

Visnapuu on valinud kalkeerimise *põlved kohe lõdisesid*, mille tegusõna annab üsna hästi edasi romaani tegelase hirmu, kuid lugeja ei saa täielikult kätte seda lihtsakoelise ja rahvapärase kõnepruugi tunnet. Kõlli eelistatud leksikaalne tõlge *hakkasid jalad värisema* annab küll edasi hirmu emotsiooni, kuid selles ei peegeldu piisavalt algupärast rahvapärast koloriiti. Krimmi tõlge on samuti leksikaalne – *akkasivad koguni põlved vabisema* –, kuid konnotatsiooni edasiandmiseks on ta lisanud lihtrahvaliku variandi tegusõnast hakkama – *akkasivad*.

Kuna vene keeles on algupärane fraseologism madalkeelne ja kergelt halvustava alatooniga, siis Krimmi valitud murdepärane vorm koos tegusõnaga *vabisema* loob sarnase stiililise efekti. See rõhutab teenri madalamat staatust ja ehedat hirmu palju ilmekamalt kui neutraalsed leksikaalsed vasted.

Joonis 1. Inimeste emotsioone ja tundeid väljendavate fraseologismide tõlkemeetodite jaotus tõlkijate kaupa

Jooniselt 1 nähtub oluline erinevus selles, kuidas tõlkijad fraseoloogilisust säilitavad. Toetudes diagrammi andmetele võib öelda, et Krimm kasutab kõige rohkem piltlikkust säilitavaid meetodeid (kokku 33 juhtu). See näitab Krimmi püüet saavutada maksimaalne stilistiline sarnasus originaaliga.

Võrreldes kahe teise tõlkijaga, kasutab Kõlli kõige enam leksikaalset tõlget (16 juhtu). See võib olla seotud sooviga muuta teos lugeja jaoks keeleliselt kergemini hoomatavaks, eelistades selget seletust piltlikule keerukusele. Visnapuu puhul hakkab silma suhteliselt kõrge kalkeerimise tase (7 juhtu). See võib peegeldada nii ajastuomast tõlkemaneeri kui ka soovi säilitada algteksti omapärast struktuuri, isegi kui see mõjub sihtkeeles ebatavaliselt. Vlahhov ja Florin rõhutavad (1980: 194), et fraseologismi leksikaalsel tõlkimisel tuleks püüda säilitada algteksti piltlikkust. Kõlli leksikaalsed tõlked on enamasti stilistiliselt neutraalsed. Need küll edastavad sisu, kuid ei loo Turgenevi tekstile omast kujundlikkust.

2.3 Inimese iseloomuomadusi väljendavad fraseologismid

Kui eelmises alapeatükis vaadeldud fraseologismid keskendusid tegelaste emotsionaalsele seisundile ja hingelistele üleelamistele, siis järgmine oluline rühm on inimeste iseloomuomadusi peegeldavad väljendid.

Inimeste iseloomuomadusi väljendavate fraseologismide rühma kuulub analüüsitava materjalis (vt Lisa 1) 17 üksust. Nende tõlkimiseks kasutatud meetodite üldandmed on esitatud järgnevas Tabelis 2. Samade väljendite täpsem diferentseeritud ülevaade (ekvivalendid, analoogid jne) on esitatud alapeatüki lõpus (vt Joonis 2, lk 24).

Tabel 2

Inimeste iseloomuomadusi väljendavate fraseologismide tõlkemeetodid

Meetod	Visnapuu	Kõlli	Krimm
Fraseoloogiline tõlge	8	8	11
Mittefraseoloogiline tõlge	9	9	6
Kokku	17	17	17

Kuigi tabelist nähtub, et tõlkijad on kasutanud meetodeid sarnasel määral, näitab sisuline analüüs olulisi erinevusi nende valikutes ja keelekasutuses.

Selle rühma esimeses näites (5) analüüsitakse, kuidas on tõlgitud rahvapärast vanasõna, mis väljendab teise inimese mõtete ja tunnete tabamatust ning varjatust.

(5) *Чужая душа, ты знаешь, темный лес* /.../ (78)

(5a) *Võõras hing, sa tead ju, on kui pime mets* /.../ (101)

(5b) *Tead isegi, võõras hing on nagu pime mets* /.../ (60)

(5c) *Teise inimese hinge ju sisse ei näe* /.../ (98)

Vene vanasõna *чужая душа — темный лес* põhineb metafooril, kus inimese sisemaailma võrreldakse pimedaga või tiheda metsaga, kuhu on võimatu näha ja kus on lihtne eksida. See rõhutab inimese varjatust ja seda, et me ei saa kunagi lõpuni teada, mida teine tegelikult mõtleb või tunneb. Väljendis kasutatud sõna pime (*темный*) sümboliseerib midagi

kättesaamatut, varjatut ja võibolla isegi hoomamatut. See tekitab aukartust, hirmu ja ka austust teise inimese pühast kohast – hingest. (Telija 2006)

Tõlkijad on lähenenud sellele kujundile kahel erineval viisil. Kõlli ja Visnapuu on kasutanud kalkeerimist. Mõlemas tõlkes on säilinud metafoorina mets. Metsa kujundi kasutamine metafoorina pimedas ja eksimist võimaldava kohana on ka eesti lugejale arusaadav võrdlus. Tarindid *kui* ja *nagu* loovad piltliku võrdluse. Krimm on valinud leksikaalse tõlke. Ta on loobunud piltlikust ümberütlemisest ja lihtsalt seletab metafoori ära. See valik kaotab ära vene vanasõnaga sisse toodud arhailisust ja müstilisust. Võõras hing on arusaamatu ja võibolla isegi veidi ohtlik, nagu pime mets. Metafoori lahti seletamisega kaob ära ka teksti mõistatamise vajadus.

Järgmisena vaadeldakse, kuidas on tõlgitud tegelase enesevalitsust ja tahtejõudu kirjeldavad väljendid *стиснув зубы* ja *брать себя в руки*.

(6) *Возьмусь за дело, стиснув зубы, да и велю себе молчать; благо, мне не в первый раз брать себя в руки.* (190)

(6a) *Võtan enese kätte, pigistan hambad kokku ning sunnin enese vaikima: õnneks ei pea ma esimest korda end kätte võtma.* (248)

(6b) *Surun hambad kokku, hakkan tööle ja sunnin end vaikima – see pole õnneks esimene kord, kus end käsile võtan.* (143)

(6c) *Asun tööle, hambad ristis, ja annan endale käsu vait olla, sest ega see mul esimene kord ole ennast kokku võtta.* (233)

Turgenev kasutab väljendi *стиснув зубы*, et rõhutada tegelase sisemist tugevust ja suutlikkust emotsioone vaos hoida. Lugeja silme ette tekib pilt tegelase pingul näolihastest ja kokku pigistatud hammastest, mis tekitab lausa füüsilist emotsiooni. Tõlkijad on lähenenud sellele piltlikule väljendile erinevate meetoditega.

Visnapuu ja Kõlli on kasutanud täielikku fraseoloogilist ekvivalenti *pigistan/surun hambad kokku*. See on samuti otsene kalkeering vene keele väljendist, mis on eesti keeles arusaadav ja tavapärane. See säilitab algteksti sisevormi (hammaste kokkusurumine) üksühele ning annab edasi ka pingutuse emotsiooni. Krimm on aga valinud suhtelise fraseoloogilise ekvivalendi *hambad ristis*. Kuigi tähendus („tugevasti pingutades, otsusekindlalt, mehiselt, halisemata“ (Õim 2000)) ja põhielement (*hambad*) on samad, on

piltlik kujund eesti keeles nihkunud. *Hambad ristas* mõjub väga jõuliselt oma idioomaatilisusega, sümboliseerides kangust ja ülimat enesevalitsust rohkem kui lihtsalt füüsiline hammaste kokkupigistamine.

Krimmi valik on huvitav, kuna ta on eelistanud täielikule ekvivalendile suhtelist ekvivalenti. Kui Visnapuu ja Kõlli valikud on võibolla neutraalsemad ja kirjeldavamad, siis Krimmi *hambad ristas* annab edasi tegelase tugevat tahtejõudu palju ilmekamalt.

Selle lause teine fraseologism *брать себя в руки* tähendab „oma tundeid, emotsioone ja tuju kontrolli alla saama; täielikku enesevalitsust saavutama.“ (Jarantsev 1997: 318).

Visnapuu tehtud tõlge (*end kätte võtma*) on kalkeering. Kuigi see on vene väljendi sõnasõnaline vaste ja tähendus on selge, mõjub see eesti keeles võõrapäraselt. Kõlli on kasutanud fraseoloogilist ekvivalenti *end käsile võtma*, mille tähendus fraseoloogia sõnaraamatu (Õim 2000) järgi on „end kokku võtma, end kõvasti pingutama või millekski sundima“. Kuigi vene fraseologism *брать себя в руки* ja eesti *end käsile võtma* tunduvad esmapilgul sarnased, esineb nende tähendusnüanssides oluline erinevus. Vene väljendi fookus on seotud pigem hingelise tasandiga. *Брать себя в руки* viitab eelkõige enesevalitsuse saavutamisele olukorras, kus emotsioonid (hirm, raev, kurvastus) ähvardavad kontrolli alt väljuda. Rõhk on sisemisel tasakaalustamisel. Eesti väljendi fookus on suunatud väljapoole (tegevusele). *End käsile võtma* viitab pigem tahtejõu rakendamisele ja enesedistsipliinile. See tähistab passiivsusest või lohakusest ülesaamist, et asuda konkreetse tegevuse või eesmärgi täitmisele. Kui vene väljend on suunatud rahutuse vaigistamisele (sisemine rahu), siis eesti väljend on suunatud tegevuse alustamisele või korrigeerimisele (väline tulemus).

Krimm on aga leidnud kõige täpsema ja loomulikuma fraseoloogilise vaste *ennast kokku võtma*. Kuigi fraseoloogia sõnaraamatus (Õim 2000) ei ole vastavat viidet, et see oleks fraseologism, saab seda pidada väga heaks viisiks, kuidas eesti keeles väljendada emotsioonide kontrolli alla saamist. Ka Reitsaku sõnaraamatus (1975: 38) on soovitatud kasutada vene fraseologismi *брать себя в руки* vastena *ennast kokku võtma*.

Huvitava näite erinevatest tõlkevalikutest pakub püsiväljend *взял свое*.

(7) Зато Антон за обедом **взял свое**: твердой стопою стал он за кресло Марьи Дмитриевны /.../ (lk 109)

(7a) Seevastu **sai** aga Anton lõuna ajal **suure võidu**; kindlasti astus ta Marja Dmitrijevna leentooli taha /.../ (lk 143)

(7b) Lõunalauas aga **saavutas** Anton **selle, mida ta tahtis**: ta jäi nagu kinninaelutatult seisma Marja Dmitrijevna tooli taha /.../ (lk 84)

(7c) Seevastu lõunalauas **tegi** Anton kõik **tasa**: ta asus kindlal jalal Marja Dmitrijevna tooli taha /.../ (lk 139)

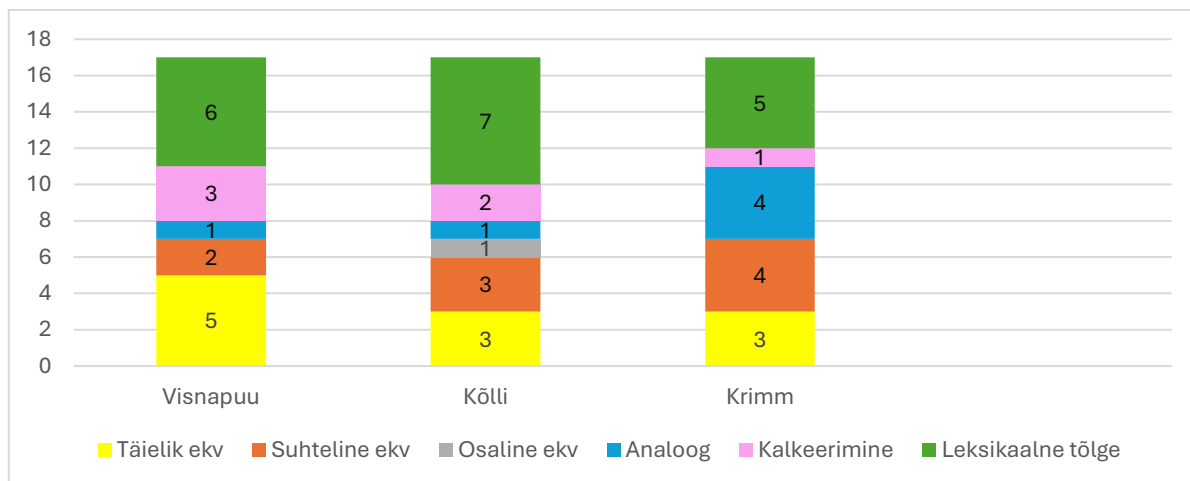
Jarantsevi (1997) sõnaraamatu kohaselt tähendab fraseologism *взять своё* (otsetõlkes: oma võtma) „seatud eesmäärke saavutama, olema sihikindel oma soovide täitmisel.“ Antud fraseologismi tõlkimisel on Visnapuu ja Krimm eelistanud piltlikkust ja emotsionaalsust (analoogid), samas kui Kõlli on otsustanud sisu selguse kasuks (leksikaalne tõlge).

Visnapuu kasutatud tõlkevariant *sai suure võidu* säilitab originaali kujundlikkuse ja emotsionaalse värvingu. Tõlkija on asendanud algupärase kujundi (oma võtmine) „võidu“ sümboliga. Tegemist on fraseoloogilise analoogiga, mis annab edasi olukorra võiduka lõpptulemuse, kasutades selleks eesti keelele omast metafoori.

Kõlli on loobunud piltlikust väljendist ja andnud sisu edasi leksikaalse tõlke kaudu (*saavutas selle, mida ta tahtis*). Kuigi selline lähenemine säilitab püsiväljendi tähenduse, kaotab see algtekstile omase kujundlikkuse ja metafoorsuse, muutes väljendi neutraalseks selgituseks.

Krimmi valik *tegi kõik tasa* toimib analoogina. See vaste sobitub hästi konteksti, kuid nihutab veidi tähenduse fookust: kui vene väljend on olemuselt aktiivsem, siis eestikeelne *tasa tegema* on suunatud pigem tulemusele ehk varem kaotatu või puuduoleva tasakaalu taastamisele.

Iseloomuomadusi väljendavate fraseologismide tõlkemeetodite täpsem jaotus ja võrdlus on esitatud järgneval Joonisel 2.

Joonis 2. Iseloomuomadusi väljendavate tavapäraste fraseologismide tõlkemeetodite jaotus tõlkijate kaupa

Jooniselt 2 nähtub, et iseloomuomaduste rühmas on kõik kolm tõlkijat kasutanud kõige rohkem leksikaalset tõlget (5–7 juhtu 17-st). See võib tuleneda asjaolust, et paljudele antud rühma kuuluvatele vene fraseologismidele puuduvad eesti keeles fraseoloogilised vasted, mis võib olla näiteks tingitud väljendite kultuurispetsiifilisusest.

Kõige suurema leksikaalsete vastete osakaaluga tõlkija selles rühmas on Kõlli (7 juhtu 17-st). Ka selles rühmas eelistab tõlkija semantiliselt täpsust algupärase piltliku kujundi säilitamisele.

Krimmi puhul on näha vastupidist püüdlust: tema on kasutanud kõige rohkem analooge (4 juhtu) ning tal on ka kõige vähem leksikaalseid tõlkeid (5 juhtu). Seda võib selgitada asjaoluga, et kui otsest ekvivalenti pole, ei vali tõlkija kohe leksikaalset seletust, vaid püüab sihtkeelest leida samaväärse piltliku väljendi, et säilitada algteksti kujundlikkust.

Visnapuu on Joonise 2 järgi kasutanud selles rühmas teistest rohkem täielikke ekvivalente (5 juhtu). Lisast 1 (näited 61–77) joonistub välja, et paljud neist on inimkeha osadel põhinevad väljendid. Näiteks väljendid nagu *hambaid ihuma* (näide nr 71) või *käed süles istuma* (näide nr 69) on eesti keeles kinnistunud piltlikud vasted, mille abil antakse täpselt edasi algupärane tähendus ja pilt. Samas peegeldab Visnapuu kasutatud vaste *enese ette ahjul lamama* (näide nr 70) tõlkija soovi kalkeerimise kaudu säilitada algupärast kujundlikkust ka siis, kui sihtkeeles vastav püsiväljend puudub.

2.4 Nähtuste ja olukordade iseloomustusi väljendavad fraseologismid.

Järgmine grupp hõlmab nähtusi ja olukordi iseloomustavaid väljendeid. Kui eelmistes peatükkides oli fookuses tegelaste sisemaailm, siis antud grupp koondab fraseologisme, mis kirjeldavad väliseid asjaolusid, sündmuste kulgu või situatsioonide omapära.

Nähtusi ja olukordade iseloomustusi väljendavate fraseologismide rühma kuulub analüüsitava materjalis (vt Lisa 1) 73 üksust. Nende tõlkimiseks kasutatud meetodite üldandmed on esitatud järgnevas Tabelis 3. Samade väljendite täpsem diferentseeritud ülevaade (ekvivalendid, analoogid jne) on esitatud alapeatüki lõpus (vt Joonis 3, lk 30).

Tabel 3

Nähtusi ja olukordade iseloomustusi väljendavate fraseologismide tõlkemeetodid

Meetod	Visnapuu	Kõlli	Krimm
Fraseoloogiline tõlge	35	37	45
Mittefraseoloogiline tõlge	36	35	28
Väljajätt	2	1	0
Kokku	73	73	73

Erinevate tõlkemeetodite kasutamist antud rühmas ilmestavad järgnevad näited.

Näide (8) illustreerib, kuidas on tõlgitud romaani tegelase lapsepõlvest alguse saanud veendumusi. Tõlkijad on leidnud erinevaid viise, et edasi anda maast madalast juurdunud hoiakut.

(8) *От молодых ногтей не могу видеть равнодушно немца /.../ (24)*

(8a) *Ma ei salli sakslasi juba noorusest peale /.../ (19)*

(8b) *Maast madalast ei ole ma ükskõikselt sakslast võinud näha /.../ (30)*

(8c) *Ma ei või juba sünnimisest saadik ühtki sakslast rahulikult näha /.../ (31)*

Telijs (2006) fraseoloogiasõnaraamatu kohaselt tähendab väljend *от молодых ногтей* tegevust või olukorda, mis leiab aset kõige varasemast lapsepõlvest saadik. Tõlgete võrdlus toob esile kolm erinevat strateegiat.

Visnapuu on kasutanud leksikaalset vastet *noorusest peale*. See valik on neutraalne ja täpne, kuid paraku kaasneb sellega kujundlikkuse kadu, muutes lause tavapäraseks kirjelduseks. Visnapuu tõlge muudab lause tavapäraseks olmekirjelduseks. Kõlli on leidnud eestikeelse fraseoloogilise ekvivalendi *maast madalast*. Õimu (2000) fraseoloogiasõnaraamatu järgi tähendab see lapsepõlvest peale olemist või tegemist. See on antud kontekstis kõige õnnestunud valik, kuna säilitab originaali piltliku jõu ja rahvapärase stiili. Kuigi *küüned* on asendunud *maapinnaga*, on mõlemad väljendid kujundlikud ja annavad edasi sarnast tunnet, et see hoiak on tegelase olemusse sügavalt sisse kasvanud. Krimmi vaste *sündimisest saadik* on leksikaalne tõlge, millel puudub kujund.

Kultuurooloogiline taust. Väljendi piltlikkus põhineb sügaval kultuuriloolisel taustal. Sõna *младой* on vananenud kuju sõnast *молодой*, mis annab väljendile *с молодых ногтей* arhailise ja väärika kõla. Kultuurooloogiliselt on küünte tugevus märk inimese elujõust ja küpsusest. Selles kontekstis sümboliseerivad *pehmed küüned* imikuiga – aega, mil inimene on alles „voolitav“ ja kaitsetu. (Telija 2006) Turgenev kasutab seda kujundit, et rõhutada, kuidas tegelase hoiak on talle sisse kasvanud juba isiksuse kujunemise algpunktis.

Näites (9) on vaatluse all kiiret liikumist ja emotsionaalset pinget väljendava fraseologismi tõlkevasted.

(9) /.../ и все бежал **без оглядки** /.../ (41)

(9a) /.../ ning kihutas **tagasi vaatamata** /.../ (51)

(9b) /.../ ja kihutas **tagasi vaatamata** /.../ (32)

(9c) /.../ ning jooksis, nii et **päkad välkusid** /.../ (51)

Fraseologism *бежать без оглядки* tähendab Jarantsevi (1997: 353) sõnaraamatu järgi väga kiiret liikumist. Vene fraseoloogia sõnaraamatus (Telija 2006) on väljendi definitsioonile lisatud emotsionaalne komponent, mis viitab ehmumisele või hirmule. Komissarovi (1990: 152) käsitluse valguses on see aspekt väga oluline vastava atmosfääri loomisel. Väljendi kultuuriloolist tausta ja sügavamast seost hirmuga avatakse lähemalt lisamärkuses analüüsi lõpus.

Tõlkimisel on kasutatud erinevaid meetodeid piltliku tähenduse edasiandmiseks. Visnapuu ja Kõlli vaste *tagasi vaatamata* on Vlahhovi ja Florini (1980: 193) klassifikatsiooni järgi leksikaalne tõlge. Kuigi antud vaste edastab väljendi otsese sisu, läheb kaotsi Komissarovi (1990: 152) mainitud emotsionaalne kiht. Leksikaalne asendus vahendab

fakti, kuid algteksti pinget ei säili. Krimm on leidnud eesti keelele omase fraseoloogilise analoogi *nii et päkad välkusid*, mis põhineb algtekstiga võrreldes täiesti erineval pildil. Kui vene väljendil on fookus seljataha mittevaatamisel, siis eesti fraseologism kirjeldab kiiret jooksmist sähvivate päkkade kaudu. Krimmi valik on piltlikkuse mõttes õnnestunud, kuna ta saavutab sihtkeeles algtekstiga samaväärse elava efekti, kuid ei too kaasa hirmu ja paanika emotsiooni, mis on olemas algupärasel väljendil. Seega on algteksti pinget asendunud neutraalsema ja lihtsalt väga kiire liikumise kujundiga.

Kulturooloogilise lisamärkusena võib välja tuua, et vene väljendi *без оглядки* taga on iidset rahvauskumused. Vene fraseoloogia sõnaraamatu (Telija 2006) järgi tähendas see põgenemist kurja vaimu või ebaõnne eest. Vanade uskumuste kohaselt oli seljataha vaatamine ohtlik, sest pilk lõi maagilise kontakti jälitajaga – kes vaatas tagasi, jäi ohu kätte. Nii tähistab see väljend vene keeles mitte lihtsalt kiirust, vaid sellist hirmu, kus inimene ei julge isegi hetkeks ohu suunas vaadata, et mitte kaotada oma pääsemislootust.

Näide (10) keskendub väljendile, mis kirjeldab liikumise suurt kiirust.

(10) /.../ сел на лошадь и от самого крыльца поскакал **во всю прыть** /.../ (167)

(10a) /.../ hüppas hobuse selga ning **kihutas .. tuhatnelja**. (218—219)

(10b) Ta hüppas sadulasse ja **kihutas .. galopis minema**. (127)

(10c) /.../ istus hobuse selga ja **pühkis .. tuhatnelja minema**. (207)

Vene väljend *во всю прыть* märgib maksimaalset võimalikku kiirust (Jarantsev 1997: 712). Vene fraseoloogia sõnaraamatus (Telija 2006) on fraseologismi selgitusele lisatud ka märge, et see on ekspressiivne väljend. See tähendab, et *во всю прыть* ei edasta ainult kuiva fakti kiirest liikumisest, vaid loob elava ja ilmeka kujundi liikumise erilisest hoogsusest. Algupärase fraseologismi tõlkimisel on kasutatud kolme erinevat strateegiat, mis varieeruvad piltlikkuse ja dünaamika poolest.

Visnapuu vastab *kihutas tuhatnelja* („väga kiiresti sõitma, kihutama“ (Õim 2000)) on analoog. Kuigi vene *прыть* ja eesti *tuhatnelja* on leksikaalselt erinevad (üks viitab väledusele, teine hobuse nelja jala tööle), on neil sama tähendus. Sihtkeeles on leitud algtekstiga samaväärne kujund, mis edastab piltlikult ja ilukirjanduslikult sobivalt liikumise kiirust. Kõlli *kihutas galopis minema* on leksikaalne tõlge, mis säilitab faktilise täpsuse, kuid kaotab ekspressiivsuse ja piltlikkuse. Krimmi variandis *pühkis tuhatnelja minema* on

kasutatud korraga kahte tugevat kujundit: piltlikku tegusõna *pühkis* ja fraseoloogilist analoogi *tuhatnelja*. Kui originaalis on liikumise kiirust väljendatud ühe fraseologismiga (*во всю прыть*), siis Krimm on loonud justkui kahekordse efekti. Komissarovi (1990: 152) süsteemi järgi on siin emotsionaalne ja stiililine komponent tugevam kui originaalis. EKI ühendsõnastiku (2026) järgi on sõnal *pühkima* lisaks puhastamisele ka kõnekeelne tähendus „tormama, sööstma, kihutama“. Lisades sellele piltlikule tegusõnale veel väljendi *tuhatnelja*, muudab Krimm tegevuse lugeja jaoks tunduvalt intensiivsemaks ja rahvapärasemaks kui algtekstis.

Näite (11) puhul vaadeldakse väljendit, mis tähistab meelde tulemist, ning analüüsitakse piltliku väljendi asendamist tavakeelse sõnapaariga.

(11) /.../ ему вдруг **пришло в голову**, что на днях она при нем и при Эрнесте села за фортепьяно и спела /.../ (70)

(11a) /.../ äkitselt **tuli** talle **meelde**, et mõni päev tagasi oli Varvara Pavlovna tema ja Ernesti juuresolekul istunud klaveti ette ning laulnud /.../ (91)

(11b) Siis **tuli** talle **meelde**, kuidas Varvara hiljuti tema ja Erneste'i juuresolekul klaveri ette istus ja laulis /.../ (54)

(11c) /.../ talle **tuli** äkitselt **meelde**, kuidas naine oli alles neil päevil, tema enda ja Erneste'i juuresolekul, klaveri eest istunud ja laulnud /.../ (89)

Vene fraseoloogia sõnaraamatu (Telija 2006) järgi tähendab väljend *пришло в голову* mõtete, ideede või mälupiltide ootamatut tekkimist teadvuses. Reitsaku (1975: 442) fraseoloogiasõnaraamat pakub sellele vasteks piltlikke väljendeid nagu „mõttesse tulema“, „pähe tulema“ või „turgatama“. Kõik kolm tõlkijat on kasutanud hoopiski suhtelist ekvivalenti *meelde tulema*. Kuna see kuulub eesti keele igapäevasesse põhisõnavarasse, on selle emotsionaalne väljendusjõud tuhmunud ning see ei oma enam sellist ootamatut efekti. Kui venekeelne väljend *пришло в голову* mõjub sähvatusena, mis rõhutab mälupildi ootamatust, siis tõlkijate kasutatud *tuli meelde* on oma olemuselt rahulikum. Autori arvamusel väljendaksid venekeelsele fraseologismile omast pinget täpsemalt sellised eestikeelsed vasted nagu *meelde torkama* või *meelde turgatama*, aga ka Reitsaku pakutud väljendid *pähe tulema* ja *turgatama*.

Nähtuste ja olukordade rühmas esineb esimest korda väljajätku meetod.

(12) Он ей сам по себе не очень нравился /.../ (lk 123)

(12a) Eriliselt Lavretski talle just ei meeldinud /.../ (lk 161)

(12b) Talle ei meeldinud Lavretski /.../ (lk 94)

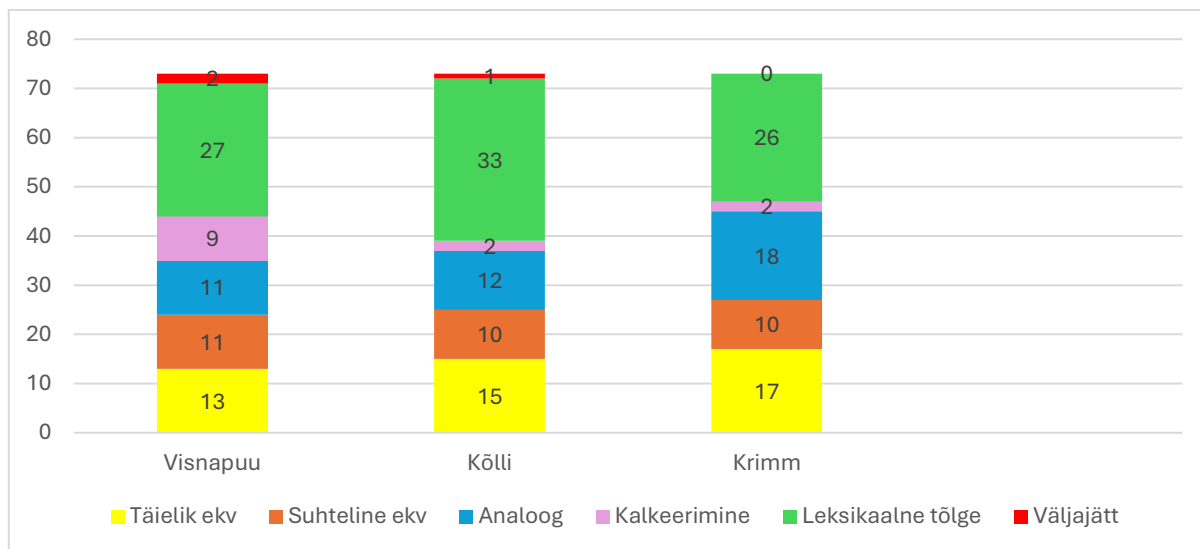
(12c) Lavretski iseenesest ei meeldinud talle just eriti /.../ (lk 156)

Jarantsevi (1997: 582) sõnaraamatu järgi on püsiväljendi tähendus vene keeles „oma olemuselt (iseenesena)“. Fraseologism vihjab, et rääkija (Marja Dmitrijevna) võib Lavretskiga suhelda muudel põhjustel, näiteks kohusetundest või seltskondlikust vajadusest, puudub tal mehe vastu isiklik sümpaatia.

Vene väljend *сам по себе* (iseenesest, omaette) on selles lauses oluline komponent. See rõhutab, et sümpaatia puudus romaani tegelase Lavretski suhtes on suunatud isikule endale, mitte tema staatusele või tegevusele.

Visnapuu ja Kõlli on jätnud selle püsiväljendi tõlkest välja. Kui Visnapuu on püüdnud algteksti kompenseerida sõnaga *eriliselt*, siis Kõlli tõlkes igasugune täpsustus puudub. Selline lähenemine lihtsustab teksti, kuid kaotab ära algupärase emotsionaalse komponendi.

Krimm on leidnud täpse eestikeelse leksikaalse vaste *iseenesest*. See valik on kooskõlas Abduazizova (2020) rõhutatud tasakaaluga täpsuse ja loomulikkuse vahel, säilitades algteksti mitmekihilisuse (nii otsese info kui ka lisatähenduse).

Joonis 3. Nähtusi ja olukordade iseloomustusi väljendaate fraseologismide tõlkemeetodite jaotus tõlkijate kaupa

Nähtusi ja olukordi iseloomustavate fraseologismide rühma analüüs kinnitab, et meetodite kasutamise jaotus on tõlkijate lõikes üsna sarnane. Nagu nähtub Jooniselt 3, domineerib kõigi kolme tõlkija puhul leksikaalne tõlge (Visnapuul 27, Kõllil 33 ja Krimmil 26 juhtu). Selline ülekaal viitab asjaolule, et vene keelele omaste situatsioonikirjelduste puhul ei leidu eesti keeles alati samaväärset kinnistunud kujundit, mis mõjuks sihtkeeles loomulikult (nt *от молодых ногтей, милости просим* jne).

Ehkki üldpilt on sarnane, osutavad väikesed arvulised nihked joonisel 3 siiski selgetele suundumustele tõlkijate eelistustes.

Ka selles rühmas Krimm eristub teistest püüdega säilitada teksti ilukirjanduslik piltlikkus. Ta on leidnud kõige rohkem fraseoloogilisi vasteid (45 juhtu) võrreldes Visnapuu (35 juhtu) ja Kõlliga (37). Krimmi eelistus kasutada eesti keelele omaseid väljendeid (nt *päkad välkusid, pühkis tuhatnelja*) muudab tõlke lugeja jaoks elavamaks ja rahvapärasemaks.

Sarnaselt eelmise rühmaga on Visnapuu kasutanud sagedamini kalkeerimist (9 juhtu). See viitab püüdlikkusele järgida originaali vormi, kuigi mehaaniline vormitruudus võib kohati kaasa tuua kujundlikkuse kadumise või ebaloomuliku sõnakasutuse sihtkeeles. Näiteks on väljend *производил странное впечатление* saanud vasteks *tegi kummalise mulje* (Lisa 1, näide 110), mis mõjub lugejale võõrapäraselt.

Kõlli on kasutanud ka selles rühmas teistest tõlkijatest rohkem leksikaalseid vasteid (33 juhtu). Tema tõlgete leksikaalsed vasted on küll täpsed sisu poolest, kuid kaotavad üsna tugevalt emotsionaalsuse edasiandmisel. See viitab korrektsele, kuid stiililiselt vaoshoitud lähenemisele, kus esmatähtis on informatiivne selgus.

2.5 Transformeeritud fraseologismide tõlkemeetodite analüüs

Lähtuvalt uurimisfookusest ja töö piiratud mahust on tervest romaanist valitud analüüsiks iseloomulikumat transformeeritud fraseologismid. Nende käsitlemine eraldi alapeatükis võimaldab selgemalt esile tuua tõlkijate individuaalsed lahendused just autoriomaste keeleliste muudatuste edasiandmisel.

Transformeeritud fraseologismide rühma kuulub analüüsitavas materjalis (vt Lisa 1) 19 üksust. Nende tõlkimiseks kasutatud meetodite üldandmed on esitatud järgnevas Tabelis 4. Samade väljendite täpsem diferentseeritud ülevaade (ekvivalendid, analoogid jne) on esitatud alapeatüki lõpus (vt Joonis 4, lk 38).

Tabel 4

Transformeeritud fraseologismide tõlkemeetodid

Meetod	Visnapuu	Kõlli	Krimm
Fraseoloogiline tõlge	10	11	15
Mittefraseoloogiline tõlge	9	8	4
Kokku	19	19	19

Järgnevalt analüüsitavas näites (11) on Turgenev põiminud kaks erinevat püsiväljendit üheks uueks kujundiks. See võimaldab kirjanikul ühendada mitu tähendusvarjundit ja luua tavapärasest palju tugevama emotsionaalse laenguga väljendi, mis iseloomustab tegelase olukorda täpsemalt.

*(11) Да, – подумал он опять, – надо велеть себе молчать, надо **взять себя в ежовые рукавицы**...» (190)*

*(11a) Ja, mõtles ta jälle, tarvis on sundida end vaikima, tarvis on **võtta end kindlaisesse kätte**...“ (248)*

(11b) «Jah,» mõtles ta jälle, «peab sundima end vaikima, peab end **rangelt käsile võtma...**» (143)

(11c) *Jah, mõtles ta veel, ma pean endale karmi käsu andma – olla vait, ja **ennast kõvasti pihku võtma...*** (233)

Turgenev on ühendanud kaks püsiväljendit: *брать/взять себя в руки* (saavutama täieliku enesevalitsuse, kontrollima oma tundeid ja emotsioone; Jarantsev 1997: 318) ning *брать/взять в ежовые рукавицы* (kellelegi otsustavalt ja rangelt mõju avaldama (Fjodorov 2008)).

Tavapäraselt iseloomustatakse väljendiga *брать/взять в ежовые рукавицы* (siilikinnastesse võtma) tegevust, mida suunatakse teise isiku vastu, kuid antud juhul on tegevuse subjekt ja objekt üks ja seesama – peategelane Lavretski ise. Sellega rõhutab Turgenev, kui rasket eneseületust nõuab tegelaselt talle osaks saanud pettumustega toimetulek (Šumskihh 2021: 58).

Tõlgete võrdlusest nähtub, et kõik kolm tõlkijat on loobunud venekeelsest kujundist *ежовые рукавицы* (siilikindad) ning asendanud selle eestikeelsete analoogidega. Henrik Visnapuu on valinud vaste *end kindlaisse kätesse võtma*. Kuigi see püüab järgida venekeelse väljendi mitmust ja ka kujundlikkust, mõjub see eesti keeles isiku enese kohta käivana tavatult. Kõlli on kasutanud väljendit *end (rangelt) käsile võtma*, mis tähistab enese kokku võtmist või kõvasti pingutamist (Õim 2000). Krimmi valitud variant oli *end pihku võtma*. Kuigi nii *käsile võtma* kui ka *pihku võtma* on tähenduselt sarnased (samast), mõjub Krimmi valik *end pihku võtma* kõige intensiivsemana. See sarnaneb kõige rohkem Turgenevi loodud väljendiga, andes edasi tegelase sisemist pinget ja karmi enesekontrolli.

Transformeeritud fraseologismi näites (12) on püsiväljendi koosseisu lisatud täpsustav omadussõna, mis võimendab tegelase hingelise seisundi traagilisust.

(12) *Застарелое, неумолимое горе **положило** на бедного музыкуса свою **неизгладимую печать** /.../* (22)

(12a) *Igavene ning halastamatu häda **oli vajutanud kustumatu pitseri** selle vaese moosekandi näole /.../* (27)

(12b) *Kestev halastamatu mure **oli vajutanud** muusiku hinge **kustutamatu jälje** /.../* (18)

(12c) *Elupõline lakkamatu mure **oli** vaesele muusikamehele **kustumatu pitseri pannud** /.../* (29)

Fjodorovi (2008) sõnaraamatu järgi tähendab vene fraseologism *положить печать* (sõnasõnaliselt – panna tempel) kellessegi või millessegi mingisuguse mõjutuse, mõju vms jälge jätmist. Turgenevil tekib iseloomustuse võimendus tänu sellele, et ta lisab väljendi koosseisu komponendi *неизгладимый* (kustumatu, unustamatu). See täpsustus näitab, et muusiku läbielatud kurbus ei ole olnud mööduv emotsioon, vaid on avaldanud talle märgatavat ja lõplikku mõju.

Tõlgete võrdlusest nähtub, et kõik kolm tõlkijat on Turgenevi püüdlust hästi mõistnud ja leidnud viisi selle rõhutatud tähenduse edasiandmiseks. Visnapuu valis täieliku ekvivalendi *oli vajutanud kustumatu pitseri* (märgatavat mõju avaldama, oma jälge jätma (Õim 2000)) mis vastab täpselt nii originaali piltlikkusele kui ka lisatud omadussõna tähendusele. Kõlli kasutas oma variandis *oli vajutanud kustutamatu jälje* samuti laiendavat omadussõna, kuid asendas sõna *pitser* üldisema sõnaga *jälg*. Kuigi see selgitab väljendi sisu täpselt, on see stiililiselt veidi neutraalsem kui Turgenevi sõnavalik: kui *pitser* sümboliseerib midagi lõplikku ja rasket, siis *jälg* on igapäevasem ja kergemini hoomatav.

Krimm on sarnaselt Visnapuule jäänud truuks originaali kujundile, kasutades vastet *kustumatu pitseri pannud*. Krimmi ja Visnapuu valikud on antud kontekstis eriti õnnestunud, kuna sõna *pitser* koos täiendiga *kustumatu* loob eesti keeles samaväärse traagilise värvingu nagu vene keeleski. Kõik kolm tõlkijat on suutnud edasi anda mõtte, et tegelase hingeline seisund on jätnud temasse pöördumatu märgi, säilitades nii kirjaniku poolt fraseologismi lisatud tähendusliku võimenduse.

Transformeeritud fraseologismide rühma kolmas näide (13) toob esile kirjaniku loodud transformatsiooni, kus muudetakse sõnade tavapärast leksikaalset ühildumist.

(13) *Года два потолкался он еще в Петербурге, в надежде, не **наскочит** ли на него **тепленькое** статское **место**; но место на него не наскакивало /.../ (60)*

(13a) *Aastat paar tolknes ta veel Peterburis, piiludes, kas ei **lange** talle kogemata **sülle** mõni **pehme** kodanline **koht**, kuid kohta ei tulnud /.../ (77)*

(13b) *Ta liikus veel paar aastat Peterburis, lootis **leida** tsiviilalal mõnd **sooja kohta**, kuid sellest ei tulnud midagi välja /.../ (47)*

(13c) *Paar aastat kõõlus ta veel Peterburis, lootuses, et talle **kukub sülle** mõni **soe tsiviilametikoht**, aga kohta sülle ei kukkunud /.../ (76)*

Selles lauses kasutab Turgenev Korobjini iseloomustamisel irooniat. Kui tavaliselt kasutatakse väljendiga *тепленькое место* tegusõnu *искать* (otsima), *просить* (paluma)

või *добиваться* (saavutama), siis siin on kirjanik otsustanud sõna *наскочит* (kargab, hüppab peale) kasuks. Selline fraseologismi transformatsioon viitab sellele, et romaani tegelane ei püüagi koha saamisega ise vaeva näha, vaid loodab üksnes juhusele (Šumskihh 2021: 58). Kõlli ja Krimm leidsid sõnapaarile *тёпленькое место* täieliku eestikeelse ekvivalendi *soe koht* („mugav, rahulik, tasuv töökoht“ (Õim 2000)). Visnapuu valitud sõnapaar *pehme koht* on eesti keeles pigem leksikaalne vabaühend, aga tänu lisatud sõnale *kogemata* annab see edasi Turgenevi taotletud juhuslikkuse momenti. Tegusõna *наскочит* tõlkis Kõlli sõnaga *leida (kohta)*. See ei anna edasi kirjaniku irooniat. Kaduma on läinud Turgenevi vihje, et koht peaks justkui ise inimese üles leidma. Krimmi *sülle kukkuma* ja Visnapuu *sülle langema* on head analoogid („kellelegi ootamatult, teenimatult, vaevata osaks saama“ (Õim 2000)), mis sarnaselt Turgenevi originaaliga annavad väga hästi edasi tegelase passiivsust ja lootust üksnes õnnelikule juhusele.

Järgmises näites (14) on tänu Turgenevi transformeeritud fraseologismile tegelase ahnust eriti tunda.

(14) /.../ *но старику Коробьину захотелось **запустить** руки в дела зятя* /.../ (64)

(14a) /.../ kuid vanal Korobjinil tuli tahtmine **pista oma käed** väimehe asjade **külge** /.../ (83)

(14b) /.../ kui vanal Korobinil poleks tulnud tahtmist oma väimehe **majandusasjadega tegelda**. (50)

(14c) /.../ kuid vanal Korobjinil tuli tahtmine väimehe majapidamisele **küüsi külge ajada** /.../ (81)

Suure vene vanasõnade sõnaraamatu (Mokijenko, Nikitina 2007) järgi tähendab originaalfraas millegi omastamist, varastamist. Turgenev on selles nimisõna ainsuse *рука* (käsi) asendanud mitmusega *руки* (käed). Võimalik, et selline autori otsus väljendab soovi näidata kindrali erilist ahnust, ning see fraseologism ise tugevdab tegelase negatiivset iseloomustust (Šumskihh 2021: 57). Tõlkimisel kasutati kahel korral fraseoloogilist tõlget ja ühel korral leksikaalset tõlget. Visnapuu on kasutanud fraseoloogilist tõlget, kopeerides Turgenevi võtet: tema valitud *pista oma käed külge* on transformeeritud variant eesti püsiväljendist *käsi (kätt) külge pistma* (Õim 2000). Sarnaselt lähtetekstile on ka siin komponent *käsi* asendatud mitmusega, mis säilitab algupärase varastamise kujundlikkuse ning annab edasi autori taotletud võimendusefekti. Kõlli sõnapaar *majandusasjadega tegelda* annab edasi tähendust, kuid kaotab ära konnotatsiooni. Seevastu Krimm kasutab

kahekordset võimendust. Tema fraas *küüsi külge ajada* on sümbioos kahest fraseologismist: *küüsi külge lööma* (midagi endale haarama, enda valdusse, enda omandiks võtma (Õim 2000)) ja *käsi (kätt) külge ajama* (kelleltki midagi ära võtma, varastama (Õim 2000)), mis oma tugevuse ja halva alatooniga väljendab kõige täpsemalt Turgenevi soovi näidata tegelase ahnust. Kui vene keeles rõhutati ahnust mitmusega (mitte üks käsi, vaid käed), siis Krimmi valitud sõna *küüned* muudab tegevuse ründavamaks ja haaravamaks. See kirjeldab Korobjini omakasupüüdlikkust väga hästi.

Täpsustava sõna lisamise abil väljendab kirjanik irooniat, mis avaldub järgneva fraseologismi (15) *ума набратся* tõlkeanalüüsis.

(15) *Ты там, за границей, всякого ума набрался* /.../ (78)

(15a) *Oled seal välismaal küll igasugust tarkust kogunud* /.../ (102)

(15b) *Kuigi oled seal välismaal igasugust tarkust omandanud* /.../ (61)

(15c) *Sa oled seal välismaal endale kõiksugu tarkust pähe kogunud* /.../ (98—99)

Turgenev lähtub üldtuntud fraseologismist *набратся ума*, mis on Fjodorovi (2008) fraseoloogiasõnaraamatu järgi kõnekeelse ja ekspressiivse varjundiga ning tähendab targaks või mõistlikuks saamist. Kirjanik on seda väljendit laiendanud, lisades sellesse sõna *всякого* (igasugust). Šumskih (2021) nendib, et sõna *всякий* (igaüks/igasugune) kasutatakse siin selle kõnekeelses ja halvustavas tähenduses („teadmata missugune“). Koosmõjul asesõnaga *там* (seal) aitab see muudatus edasi anda tegelase Pestova põlglikku arvamust – tema silmis on välismaal omandatu kahtlase väärtusega ning kodumaal on asjad igal juhul paremad.

Tõlkijad Visnapuu ja Kõlli kasutavad laiendina sõna *igasugust*. See on täpne vaste venekeelsele sõnale *всякого*, andes edasi kerge põlguse ja iroonia ning viidates sellele, et kogutud tarkus pole päris õige. Krimm kasutab sõnastust *кõiksugu tarkust pähe kogunud*. Väljend *pähe koguma* lisab eesti keeles täiendava iroonilise varjundi, viidates justkui tühistele või liigsetele teadmistele, mis sobib hästi kokku Pestova negatiivse suhtumisega.

Leian, et tõlkijate kasutatud vasted on küll fraseoloogilised, kuid need on keeleliselt üsna tugevalt motiveeritud, mistõttu nende idiomaahtlus on võrdlemisi madal. Nad annavad mingil määral edasi algväljendi emotsiooni, kuid venekeelsele fraseologismile omane vastuolu jääb eesti keeles leebemaks. Originaalis on tegemist positiivse püsiväljendiga (*набратся ума*), mille algne väärtus kaob ebamäärasust väljendava sõnaga *всякого*

(igasugust) ning see loob tugeva emotsionaalse konflikti. Väljend *набраться ума* on oma olemuselt lugupidav ja tõsine (soovitus inimesele elus edasi jõuda). Torgates selle keskele põlgliku ja kõnekeelse sõna *всякого* (igasugust), muudab autor kogu väljendi naeruväärseks.

Näite (16) puhul vaadeldakse, milliseid strateegiaid on tõlkijad kasutanud vene fraseologismi *с носом отослать* edasiandmiseks eesti keeles.

(16) *А что ты Панишина с носом отослала, за это ты у меня молодец /.../ (170)*

(16a) *Et sa Panšini pika ninaga minema saatsid, selle eest oled mul tubli tüdruk /.../ (222)*

(16b) *Aga et sa Panšini pika ninaga jätsid, selle eest kiidan. (128)*

(16c) *Aga mis sellesse puutub, et sa Panšinile korvi andsid, siis see on tubli /.../ (209)*

Muutmata venekeelne püsiväljend *оставить с носом* (sõnasõnalt: ninaga jätma) on kõnekeelne ja tähendab Jarantsevi (1997: 675) sõnaraamatu järgi „kedagi petma või lollitama; mitte andma kellelegi seda, millega ta arvestas, mida lootis saada või mille poole püüdis“. Kirjanik asendab tavapärase tegusõna *оставить* (jätma) madalkeelse tegusõnaga *отослала* (saatis ära). Šumskihh (2021: 61) märgib, et selline transformatsioon viitab kaudselt ka teisele madalkeelsele sõnale *послать* (saatma), mida kasutatakse koos vandesõnadega, või sõnapaarile *куда подальше* (kuhugi kaugemale), mida kasutatakse kellegi läbi sõimamiseks, et temast vabaneda. Kõik need paralleelid tugevdavad väljendi ekspressiivsust ja peegeldavad väga hästi romaani tegelase Marfa Timofjeevna põlglikku suhtumist Panšinisse.

Tõlkija Visnapuu kasutatud väljend *pika ninaga minema saatsid* on ühest küljest algupärandile lähedane kalkeering, kuid viitab ühtlasi eestikeelsele fraseologismile *pikka nina saama* („tühjalt, petetult“ (Õim 2000)). Kõlli valitud vaste *pika ninaga jätsid* annab küll edasi originaali semantilise sisu, kuid mõjub võrreldes Turgenevi transformeeritud originaaliga liiga tavapäraselt, kaotades autoriomase mahlakuse ja taotletud ekspressiivsuse.

Krimm on valinud teise tee, asendades ninakujundi eesti fraseologismiga *korvi andsid*, mis märgib ettepaneku tagasilükkamist (Õim 2000). See vaste sobib konteksti hästi ja on ka emotsionaalselt tugev, kuid eemaldub originaali kujundist ega anna edasi seda spetsiifilist põlguse varjundit, mida sisaldab venekeelne sõna *отослать*.

Selle rühma viimases tõlkeanalüüsis vaadeldakse, kuidas on tõlkijad andnud edasi situatsiooni koomilisust.

(17) /.../ Варвара Павловна легко выскочила из кареты .. обернулась к Гedeоновскому и вдруг расхохоталась звонким хохотом прямо ему **в нос**. (188)

(17a) /.../ hüppas Varvara Pavlovna kergelt tõllast välja .. pöördus Gedeonovski poole ning naerahtas sellele oma heliseva naeratusega **otse näkku**. (246)

(17b) hüppas Varvara Pavlovna kergesti tõllast välja .. pöördus Gedeonovski poole ja naeris äkki talle oma kõlava häälega **otse näkku**. (142)

(17c) hüppas Varvara Pavlovna kergelt tõllast välja .. vaatas Gedeonovskile otsa ja naeris talle heledasti ja laginal **otse näkku**. (230)

Üks võimalikest põhjustest, miks Turgenev kasutab fraseologismi muudetud kujul *расхохоталась .. в нос* (naeris ninna) on soov rõhutada situatsiooni koomilisust, kus romaani tegelane Gedeonovski ei suuda kuidagi mõista Varvara Pavlovna käitumist (Šumskihh 2021: 60). Selline järelalus tekib, kui võrrelda seda ekspressiivse vene väljendiga *в лицо* (näkku), mis tähendab Fjodorovi (2008) sõnaraamatu järgi avalikult, kellegi juuresolekul või otse kellegi poole pöördudes rääkimist (midagi tema kohta öeldes, sageli ebameeldivat või kurja, tema üle naerdes vms).

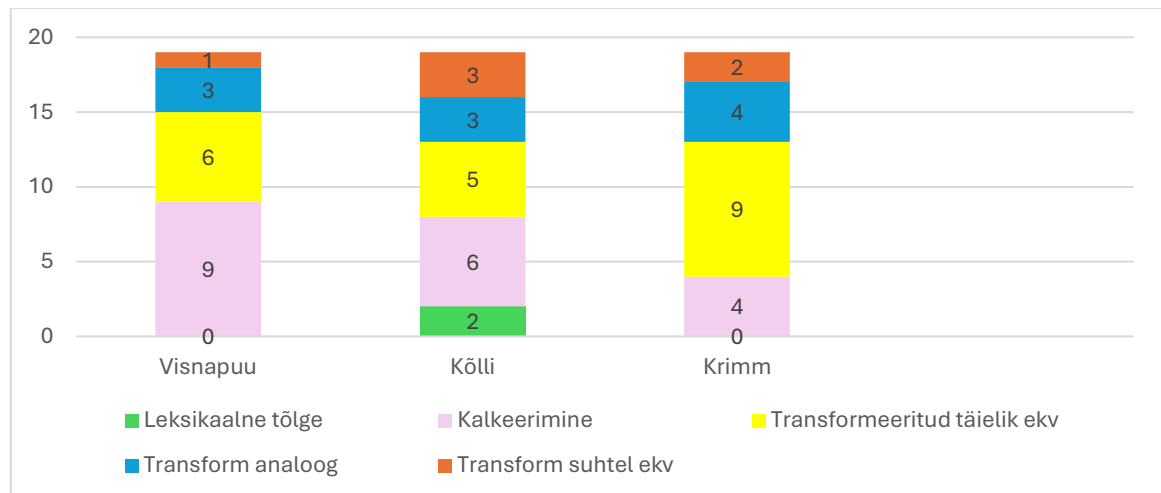
Kuigi Turgenev vahetas sõna *nägu* sõna *nina* vastu, et muuta olukord naljakamaks ja ootamatumaks, on tõlkijad selle koha oma tekstides tavaliseks jätnud. Nii Visnapuu, Kõlli kui ka Krimm kasutasid väljendit *otse näkku naerma* („asjaosalise juuresolekul tema üle varjamatult naerma“ (Õim 2000)). Ehkki see väljend on ka eesti keeles emotsionaalne, on see siiski kinnistunud püsiväljend, mis ei tekita lugejas sellist üllatust nagu autori ebatavaline sõnakasutus algupärandis. Kui vene keeles mõjub *расхохоталась .. в нос* (naeris ninna) kummaliselt ja paneb lugeja imestama ja muigama, siis eestikeelne *näkku naerma* on ootuspärane ega anna edasi autori taotletud koomilist lisavarjundit. Tõlkijad on eelistanud sihtkeele ladusust ega hakanud autori ebatavalist sõnamängu kalkeerima. Siit on näha, et autori erilist stiili on kohati väga raske eesti keelde üle tuua, ilma et tulemus jääks ebaloomulikuks.

Antud peatükis kasutatakse transformeeritud fraseologismide analüüsimiseks spetsiifilisi kategooriaid, mis kirjeldavad, kuidas on edasi antud autoriomast stiili.

Transformeeritud suhteline ekvivalent – transformeeritud sihtkeele fraseologism, mis on algkeele üksusega sisuliselt võrdväärne, kuid erineb sellest mõne üksiku vormilise või leksikaalse tunnuse poolest. Erinevalt tavapärasest suhtelisest ekvivalendist peegeldab transformeeritud variant tõlkija teadlikku autoristiili järgimist, kus sihtkeele vastet on täiendavalt muudetud, et edasi anda originaalteksti ekspressiivsust.

Transformeeritud analoog – sihtkeele transformeeritud fraseoloogiline üksus, mis on algkeele väljendiga semantiliselt identne, kuid põhineb erineval kujundlikul alusel. Erinevalt tavapärasest analoogist peegeldab transformeeritud variant tõlkija teadlikku autoristiili järgimist, kus sihtkeele vastet on täiendavalt muudetud, et edasi anda originaalteksti ekspressiivsust ja ebatavalisust.

Transformeeritud täielik ekvivalent – sihtkeele modifitseeritud fraseologism, mis on lähtekeele üksusega võrdväärne semantilises, stilistilises ja metafoorses aspektis ning kannab sama emotsionaal-ekspressiivset värvingut. Erinevalt tavapärasest täielikust ekvivalendist, kus säilib väljendi sarnane ülesehitus ja leksikaal-grammatilised tunnused, peegeldab transformeeritud variant tõlkija teadlikku autoristiili järgimist, kus sihtkeele vastet on täiendavalt muudetud, et edasi anda originaalteksti ekspressiivsust.

Joonis 4. Transformeeritud tõlkemeetodite jaotus tõlkijate kaupa

Transformeeritud fraseologismide rühma analüüs näitab, et autoriomased keelelised muudatused on pakkunud tõlkijatele arvestatavat väljakutset. Turgenevi transformatsioonid on leidnud eesti keeles erineva lähedusastmega vasteid.

Joonisest 4 nähtub, et autoriomaste transformatsioonide vahendamisel on tõlkijad langetanud polariseerunud otsuseid, mis jagunevad kahe peamise suuna vahel: valitud on kas vormiline truudus kalkeerimise teel või on väljend asendatud täieliku fraseoloogilise ekvivalendiga. Märkimisväärne on asjaolu, et vahepealseid lahendusi – transformeeritud analooge ja suhtelisi ekvivalente – esineb kõigi kolme tõlkija puhul võrdlemisi vähe.

Tõlkijate erinevaid lähenemisi selles rühmas illustreerib hästi näide (14), kus Turgenevi loodud piltlikku ahnuse võimendust on edasi antud kolmel täiesti erineval viisil: Visnapuu on valinud suhtelist ekvivalenti (*pista oma käed külge*), Krimm leidnud transformeeritud täieliku ekvivalendi (*küüsi külge ajada*) ning Kõlli on aga eelistanud leksikaalset tõlget (*majandusajadega tegelda*).

Eraldi torkab silma, et ainsana on leksikaalset tõlget kasutanud Kõlli (2 juhtu). Kuigi selline valik tagab lause semantilise selguse, toob see kaasa autori taotletud ekspressiivsuse kadumise (nt Lisa1, näide 152: */.../ kui vanal Korobjnil poleks tulnud tahtmist oma väimehe majandusajadega tegelda*). Krimmi puhul tõuseb aga esile transformeeritud täieliku ekvivalendi sagedane kasutus (9 juhtu), mis viitab püüdele säilitada Turgenevi autoristiili maksimaalselt. Visnapuu tõlgetes on jällegi suur kalkeerimise osakaal (9 juhtu), mis näitab soovi säilitada algupärandi struktuuri, kuid võib mõjuda sihtkeeles ebaloomulikuna (nt *kõik langes su jalgade all sisse* (Lisa 1, näide 155)).

Siiski tuleb arvestada, et analüüsitud valim on võrdlemisi väike ning ulatuslikumate järelduste tegemiseks meetodite esinemissageduse kohta oleks vajalik kaasata suurem hulk transformeeritud väljendeid. Käesoleva töö fookus on suunatud eelkõige sellele, kuidas tõlkijad selliste ebatavaliste väljenditega ümber käivad ning kuivõrd erinevad nende tõlkevalikud võrreldes tavapäraste fraseologismide tõlkimisega. Meetodite varieeruvus kinnitab, et transformeeritud fraseologism on tõlkijale keerukas väljakutse, mis nõuab pidevat kaalumist autoristiili täpse kopeerimise (vormitruudus) ja lugejale suunatud selgitamise (sisutruudus) vahel.

2.6 Järeldused

Selle uurimistöö eesmärk oli selgitada välja, kuidas on vahendatud Ivan Turgenevi romaani „Aadlipesa“ fraseoloogilist rikkust kolmes eri ajastu eestikeelses tõlkes. 161 üksuse (sh 19 transformatsiooni) võrdlev analüüs võimaldab teha järgmised koondjärelused.

Analüüs näitas, et ehkki fraseologismide vahendamist mõjutavad suures osas ajastuomased tõlkepõhimõtted, ei ole see muutus ühene. Selgus, et osa fraseoloogilisi väljendeid on tõlgetes ajas püsivad, samas kui teised muutusid vastavalt tõlkija valikutele. Uurimistöö tulemustest nähtub, et autoristiili on võimalik originaalilähedasemalt edasi anda siis, kui tõlkija julgeb loobuda sõnasõnalisest tõlkest loomuliku eesti keele kasuks. Esimesele uurimisküsimusele vastust otsides selgus, et peamise meetodina domineerib kõigi kolme tõlkija puhul leksikaalne tõlge, mis moodustas üle poole valimist. See valik tagas küll tähenduse edastamise, kuid tõi kaasa piltlikkuse kadumise.

Uurimisküsimusele vastust otsides selgus, et tõlkijad on kasutanud nii fraseoloogilist kui ka mittefraseoloogilist tõlget. Üldpildis domineerib fraseoloogiline tõlge, mis tähendab, et enamasti on püütud piltlikkust säilitada. Mittefraseoloogilist meetodit kasutati vähem, kuigi Visnapuu ja Kõlli puhul jagunesid valikud peaaegu võrdselt, samas kui Krimmi puhul oli ülekaal fraseoloogilisel tõlkel.

Henrik Visnapuu (1927) püüdis säilitada vene keele kujundlikku struktuuri tõi kaasa kalkeerimise ehk sõnasõnalise tõlke. Nagu märgib Sütiste (2009: 912), valitses 20. sajandi esimesel poolel veel arusaam, et tõetruudus saavutatakse läbi algteksti lauseehituse range järgimise. Ehkki kalkeerimine on teoreetiliselt põhjendatud (Vlahhov ja Florin (1980: 194—195)), kui see suudab edasi anda väljendi tegeliku sisu, näitab analüüs, et Visnapuu puhul tekitab mehaaniline vormijärgimine kohati tähendusnihkeid ja mõjub tänapäeval lugejale arhailiselt. Seda illustreerivad näiteks kalkeeritud vasted nagu *tegi kummalise mulje* (Lisa 1, näide 110) või *enese ette ahjul lamama* (Lisa 1, näide 70), kus sihtkeele loomulikkus on ohvriks toodud algupärase vormi säilitamisele. See on eriti märgatav autoripoolsete transformatsioonide puhul, kus kalkeerimise suur osakaal säilitab küll originaali struktuuri, kuid muudab väljendid sihtkeeles ebaloomulikuks.

Friedrich Kõlli (1954) tõlge peegeldab Teise maailmasõja järgset ajajärku, kus loov lähenemine oli asendunud pigem tehnilise ümberpanemisega. Analüüs kinnitab, et Kõlli tõlkes on paljud emotsionaalsed kujundid asendatud leksikaalse tõlkega. Kuigi uurimistöös

ei tehtud eraldi statistilist loendust emotsionaalsuse säilimise kohta, ilmnevad piltliku laengu kahanemine ja stiililine ühtlustamine selgelt kvalitatiivse tekstivaatluse käigus. See viitab prioriteedile tagada teksti selgus ja üheseltmõistetavus, tehes seda kohati piltliku laengu kahanemise arvelt. Selline stiililine ühtlustamine oli omane tollastele tõlkepiirangutele, kus väärtustati küll ladusust, kuid kaotati märkimisväärne osa originaali ilmekusest. Transformatsioonide analüüs kinnitas seda tendentsi: enam kui pooltel juhtudel valis Kõlli leksikaalse tõlke, mis tagab teksti selguse, kuid neutraliseerib autoriomase ekspressiivsuse.

Virve Krimmi (2022, esmatrükk 1983) tõlget võib pidada kõige ilmekamaks, kuna see esindab perioodi, mil eesmärgiks sai sihtkeele loomulikkus ja idiomaatilisus. Krimmi puhul torkab transformatsioonide tõlkimisel silma täielike ekvivalentide ja analoogide kasutus, mis võimaldab säilitada Turgenevi originaalile omase emotsionaalse laetuse. Krimmi tõlkekäekiri kinnitab suundumust, kus tõlkijat nähakse kaasautorina, kes peab suutma lähteteksti vaimu uues keelekeskkonnas loominguliselt taaslooma.

Tõlkemeetodi valik sõltub suuresti ka fraseologismi tähendusest. Iseloomuomaduste rühma puhul on märgata suuremat varieeruvust, kuna eesti keeles on inimloomuse kirjeldamiseks olemas rikkalik ja dünaamiline piltlik süsteem, mida tõlkijad on saanud edukalt rakendada.

Mida uuem on tõlge, seda selgemalt on märgatav suundumus usaldada sihtkeele fraseoloogilist rikkust. Kokkuvõttes näitavad tulemused, et tõlkemeetodite valik on olnud tugevalt mõjutatud vastava ajastu tõlkeparadigmast – alates Visnapuu vormitruudusest ja Kõlli tehnilisest selgusest kuni Krimmi kaasaegse ja loova ekvivalentsuseni, mis tähtsustab sihtkeele loomulikkust väljenduslaadi.

Sissejuhatuses püstitatud hüpotees, et fraseologismid on stabiilsed üksused, mille tõlkeviis ajas ei muutu, leidis vaid osalist kinnitust. Kuigi üldtuntud ja tugevalt kinnistunud idioomide (nt *nagu nuga südamesse, läbi hammaste, igal sammul*) vasted on läbi saja aasta püsinud sarnased, siis autoripoolsed loovad muudatused ja vähem levinud väljendid on väga tundlikud ajastuomadustele tõlkenormidele ja tõlkija isikuomadustele.

Töö tulemused kinnitavad, et fraseoloogiline rikkus on Turgenevi teose stiililise atmosfääri nurgakivi ning selle edukas vahendamine eeldab tõlkijalt mitte ainult keelelist täpsust, vaid ka sügavat kulturooloogilist tundlikkust ja loomingulist julgust.

Kokkuvõte

Antud magistritöö eesmärk oli uurida vene klassiku Ivan Turgenevi romaani „Aadlipesa“ fraseoloogilist rikkust ja selle vahendamist eesti keelde kolme eri ajastu tõlke kaudu. Kui sissejuhatuses püstitati eesmärk täita lünk vene-eesti suunalisel fraseologismide uurimisel, siis töö tulemused pakuvad nüüd selleks vajalikku empiirilist materjali, analüüsides Henrik Visnapuu (1927), Friedrich Kõlli (1954) ja Virve Krimmi (1983) tõlkemeetodeid.

Uurimuse aluseks on 161 üksusest (sh 19 transformatsiooni) koosnev korpus, mis jaotati semantilistesse rühmadesse, hõlmates inimeste emotsioone, iseloomuomadusi ning nähtusi ja olukordi. Võrdlev analüüs kinnitas, et fraseologismid on tõlkijate jaoks üks keerukamaid väljakutseid, nagu eeldati ka teoreetilises raamistikus. Töö tulemused näitavad, et ehkki fraseologismide vahendamist mõjutavad oluliselt ajastuomased tõlkepõhimõtted, ei ole see mõju ühene. Kui osa fraseoloogilisi väljendeid on osutunud ajas püsivaks, siis teised on teisenenud vastavalt tõlkija individuaalsetele valikutele, demonstreerides, et autoristiili on võimalik edasi anda erineva kujundlikkuse ja täpsusastmega.

Töö käigus otsiti vastust kolmele peamisele uurimisküsimusele, mis keskendusid tõlkemeetodite valikule, transformeeritud väljendite käsitlemisele ning autoristiili säilimisele.

Esiteks, analüüsides seda, milliseid meetodeid on tõlkijad fraseologismide vahendamisel kasutanud, selgus, et rakendatud on nii fraseoloogilist kui ka mittefraseoloogilist tõlget, kusjuures üldpildis domineerib piltlikkust säilitav fraseoloogiline vaste. Siiski ilmnes tõlkijate meetodites selge erisus: kui Visnapuu ja Kõlli puhul jagunesid valikud kahe peamise lähenemisviisi vahel peaaegu võrdselt, siis Krimmi tõlkes oli märgatav ülekaal fraseoloogilisel meetodil. See viitab viimase püüdlusele maksimaalse kujundlikkuse säilitamise suunas, mis rikastab sihtteksti ja hoiab originaalilähedast stiili.

Teiseks uuriti, kuidas erinevad tõlkijate valitud meetodid Turgenevi transformeeritud fraseologismide ja tavapäraste püsiväljendite tõlkimisel. Analüüs kinnitas, et autoriomased keelelised muudatused – nagu püsiväljendi komponentide teadlik asendamine või täiendamine – on sihtkeelde vahendamisel märgatavalt haavatavamad kui tavafraseologismid. Selgus, et sellistel puhkudel kaldusid tõlkijad ebatavalisi väljendeid sageli „siluma“, asendades need standardsete väljenditega, mis küll tagas teksti ladususe, kuid vähendas Turgenevi stiilile omast mängulisust. See tendents ilmnes eriti selgelt Kõlli

tõlkes, samas kui Krimm on püüdnud säilitada Turgenevi keelelist loovust vastavate ekvivalentide abil.

Kolmandaks otsiti vastust küsimusele, millisel määral on need valikud võimaldanud säilitada modifitseeritud väljenditele omast autoristiili ja ekspressiivsust. Analüüs kinnitas, et mida rohkem eemaldus tõlkija vormilisest kalkeerimisest (Visnapuu) või neutraliseerivast seletamisest (Kõll), seda täpsemini kandus edasi Turgenevi stiili mängulisus ja iroonia. Virve Krimmi suurem idiomaahtilisus ja sihtkeele omi analooge eelistav käsitus osutus kõige efektiivsemaks vahendiks originaali atmosfääri ja emotsionaalse ekspressiivsuse edasi andmisel.

Uurimisküsimustele vastuste otsimise protsessi käigus selgus, et joonistuvad välja selged erinevused tõlkijate käekirjades, mis peegeldavad oma ajastu tavasid. Henrik Visnapuu 1927. aasta tõlkes domineerib vormitruudus ja kalkeerimine, mis tulenes 20. sajandi esimesele poolele omastest arusaamadest truudusest kui algteksti struktuuri rangest järgimisest. Ehkki selline lähenemine säilitab originaali leksikaalse täpsuse, võib see tänapäeva lugejale mõjuda ebaloomuliku ja arhailisena. Friedrich Kõlli 1954. aasta tekst esindab aga perioodi, kus prioriteediks oli teksti tehniline selgus ja ühetähenduslikkus. See suundumus viis sageli piltliku laengu neutraliseerimiseni ja seletava leksikaalse tõlkeni, mis vahendas küll sündmustikku, kuid kaotas Turgenevi stiilile omase emotsionaalse ekspressiivsuse. Virve Krimmi tõlget iseloomustavad suurem idiomaahtilisus ja sihtkeele loomulikkus. Eelistades eesti keele omi analooge, mõjub tema käsitus võrreldavatest tekstidest kõige terviklikumana, taastades originaali atmosfääri läbi sihtkeele piltliku rikkuse.

Püstitatud hüpotees, et fraseologismid on kinnistunud püsiühendid, mille tõlkimisviis ajas ei muutunud, leidis vaid osalist kinnitust. Analüüs näitas, et osa fraseoloogilisest ainesest on läbi saja aasta püsinud tõlgetes võrdlemisi stabiilsena. See on seletatav asjaoluga, et eesti ja vene keel on ajalooliselt olnud tihedas kokkupuutes, mistõttu on paljude fraseologismide tähendusväljad põimunud. Selline keeltevaheline ühisosa soodustab ekvivalentide kasutamist, mis on ajanud püsivamad ja tõlkijatele kergemini vahendatavad.

Töö tulemused kinnitavad, et fraseoloogiline täpsus ei tähenda pelgalt sõnastikuvastete leidmist, vaid eeldab tõlkijalt kulturooloogilist tundlikkust ja julgust eemalduda algteksti vormist sihtkeele piltliku rikkuse kasuks. Uurimus näitab, et uuem

tõlkekultuur usaldab üha enam sihtkeele omi võimalusi, väärtustades tõlkijat kui kaasautorit, kes suudab originaali vaimu uues keelekeskkonnas loominguliselt taasluua.

Antud uurimus pakub praktilist materjali nii tõlkijatele kui ka keelehuvilistele, avades sissevaate sellesse, kuidas piltlik keel ajas muutub. Kuna käesolevas töös käsitleti kirjaniku muudetud väljendeid vaid valikuliselt, võiksid edaspidised uuringud keskenduda just transformeeritud fraseologismide vastuvõtule lugejaskonna seas ning tõlkijate endi otsustusprotsessidele. See võimaldaks analüüsida, kuidas tuvastatakse teadlikke nihkeid fraseoloogilisest normist ning mil määral jõuab autori taotletud iroonia lugejani, kaotamata seejuures sihtteksti loomulikkust. Kokkuvõttes näitab magistritöö, et tõlkemeetodite valik on liikunud vormikesksuselt ja neutraliseerimiselt loova ekvivalentsuse suunas, mis tähtsustab teksti emotsionaalset mõju ja sihtkeele dünaamikat.

Kasutatud allikad

Esmased allikad:

Turgenev = Тургенев, И. (2012). *Дворянское гнездо*. Санкт-Петербург: Азбука.

Turgenev, I. (1927). *Aadlipesa*. (H. Visnapuu, Tõlk.) Tartu: Eesti Kirjanduse Selts.

Turgenev, I. (1954). *Aadlipesa*. (F. Kõlli, Tõlk.) Tallinna: Eesti Riiklik Kirjastus.

Turgenev, I. (2022). *Aadlipesa*. (V. Krimm, Tõlk.) [Tallinn]: Postimees.

Teisesed allikad:

[EVS] *Eesti-vene sõnaraamat*. (2019). Kasutamise kuupäev: 01. 03 2026. a., allikas <https://arhiiv.eki.ee/dict/evs/index.cgi>

Abduazizova, F. S. (2020). Linguoculturological aspect of phraseological units as an object of translation. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8(1), lk 104-108. Kasutamise kuupäev: 07. 03 2026. a., allikas <https://www.idpublications.org/wp-content/uploads/2020/01/Full-Paper-LINGUOCULTUROLOGICAL-ASPECT-OF-PHRASEOLOGICAL-UNITS-AS-AN-OBJECT-OF-TRANSLATION.pdf>

Arsentjeva = Арсентьева, Е. Ф. (1989). *Сопоставительный анализ фразеологических единиц, докторitöö*. Казань: Изд-во Казанского университета. Kasutamise kuupäev: 05. 12 2025. a., allikas <https://www.booksite.ru/fulltext/arsentieva/text.pdf>

Baran, A. (1999). Kõnekäänud ja fraseoloogia – distinktsiooni võimalikkusest/vajalikkusest. *Lohetapja. Pro folkloristica VI*. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum. Kasutamise kuupäev: 28. 11 2025. a., allikas <https://www.folklore.ee/rl/pubte/ee/NT/profo6/Baran.htm>

Baran, A. (2011). Fraseologismide semantikauurimisvõimalused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. Kasutamise kuupäev: 29. 11 2025. a., allikas <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/e5ab8dd8-62f2-4b3c-9e86-d0b5ee431a2c/content>

Boiko = Бойко, У. А. (2023). Фразеологизм в концепциях отечественных и зарубежных исследований. Kasutamise kuupäev: 12. 10 2025. a., allikas <https://elib.bsu.by/handle/123456789/315072>

Dobrovolski = Добровольский, Д.О. (2011). Сопоставительная фразеология: межъязыковая эквивалентность и проблемы перевода идиом. *Русский язык в научном освещении*, 21(2), lk 219-246. Kasutamise kuupäev: 03. 12 2025. a., allikas <https://rjano.ruslang.ru/ru/archive/2011-2/219-246>

Eesti Keele Instituut. (2026). *EKI ühendsõnastik 2026*. Kasutamise kuupäev: 23. 02 2026. a., allikas Sõnaveeb: <https://sonaveeb.ee/>

- Erelt, M., Erelt, T., & Ross, K. (2020). *Eesti keele käsiraamat*. Tallinn: EKSA. Kasutamise kuupäev: 05. 12 2025. a., allikas https://eki.ee/wp-content/uploads/2024/05/eestikeelekasiraamat_2020.pdf
- Fjodorov = Фёдоров, А. И. (2008). *ФСРЛЯ – Фразеологический словарь русского литературного языка*. Москва: Астрель, АСТ. Kasutamise kuupäev: 07. 12 2025. a., allikas <https://rus-phraseology-dict.slovaronline.com/>
- Fraseoloogia sõnaraamat (FRS)*. (2000). Kasutamise kuupäev: 01. 03 2026. a., allikas https://arhiiv.eki.ee/dict/frs/?_gl=1*s21pc4*_ga*MTAyNDUyNTI4Ni4xNzI4NTc5ODI5*_ga_29BPDGCX12*czE3NzIzNTQ5NDIkbzY4JGcxJHJxNzcyMzU0OTU1JGo0NyRsMCRoMA..
- Jarantsev = Яранцев, Р. И. (1997). *Русская фразеология : словарь-справочник : около 1500 фразеологизмов*. Москва: ИЗДАТЕЛЬСТВО «РУССКИЙ ЯЗЫК».
- Komissarov = Комиссаров, В. Н. (1990). *Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.* Москва: Высшая школа. Kasutamise kuupäev: 07. 03 2026. a., allikas <https://djvu.online/file/oMA6RGKBJpzt8>
- Kunin = Кунин, А. В. (1972). *Курс фразеологии современного английского языка [Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.]*. Москва: Высш. шк. ; Дубна : Изд. центр "Феникс". Kasutamise kuupäev: 02. 11 2025. a., allikas <https://djvu.online/file/3ilpG7PBMCQOw>
- Kunin = Кунин, В. В. (1984). *Большой англо-русский фразеологический словарь*. Москва: Русский язык. Kasutamise kuupäev: 05. 12 2025. a., allikas https://www.phantastike.com/dic/anglo_russkiy_frazeologicheskiy_slovar/djvu/view/
- Mokijenko = Мокиенко, В. М. (2005). *Загадки русской фразеологии*. СПб: «Авалон», «Азбука-классика». Kasutamise kuupäev: 04. 12 2025. a., allikas <https://djvu.online/file/GEUYriu5HrLuN>
- Mokijenko, Nikitina = Мокиенко, В. М., & Никитина, Т. Г. (2007). *БСПП – Большой словарь русских поговорок*. Москва: Олма Медиа Групп. Kasutamise kuupäev: 09. 11 2025. a., allikas <https://rus-proverbs-dict.slovaronline.com/16659-%D0%97%D0%B0%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%82%D1%8C%20%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D1%83%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%8C%20%D0%BB%D0%B0%D0%BF%D1%83>
- Potšujeva = Почуева, Н. Н. (2020). *Сложности перевода образных фразеологических единиц и возможные пути решения этой проблемы*²⁰. Тула: Научная электронная библиотека «КиберЛенинка». Allikas: <https://cyberleninka.ru/article/n/slozhnosti-perevoda-obraznyh-frazeologicheskikh-edinits-i-vozmozhnye-puti-resheniya-etoy-problemy/viewer>
- Proosa, K. (2023). *Traducción de los fraseologismos del estonio al español en la novela de Jaan Kross Paigallend/Vuelo estático*. Tartu: Tartu Ülikool, Maailma keelte ja kultuuride instituut, bakalaureusetöö. Kasutamise kuupäev: 12. 05 2026. a., allikas <https://hdl.handle.net/10062/92154>

- Reitsak, A. (1975). *Valimik vene fraseologisme eesti vastetega*. Tallinn: Valgus.
Kasutamise kuupäev: 06. 04 2026. a., allikas <https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:403506/346867/page/1>
- Samsitova = Самситова, Р. И. (2019). История изучения фразеологизмов в языкознании. *Вестник Башкирского государственного педагогического университета им. М. Акмуллы*. Kasutamise kuupäev: 05. 12 2025. a., allikas <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriya-izucheniya-frazeologizmov-v-yazykoznanii/viewer>
- Slovari online* = Словари онлайн. (i.a). Kasutamise kuupäev: 2026, allikas <https://slovaronline.com/>
- Stebunova = Стебунова, К. К. (2013). *Коммуникативно-функциональные аспекты перевода фразеологических единиц*. Белгород: НИИ «БелГУ»,. Tsiteeritud 06. 12 2025. a.
- Sütiste, E. (2009). Märksõnu Eesti tõkeloost 1906–1940: tõlkediskursust organiseerivad. *Keel ja Kirjandus* 12, 908–924. Kasutamise kuupäev: 06. 05 2026. a., allikas <https://www.keeljakirjandus.ee/archive/908-924.pdf>
- Sütiste, E. (2017). „Tõlkija peab...“: nõudmised ilukirjandusliku proosa tõlkijaile 20. sajandi. *Tõlkija hääl. Eesti Kirjanike Liidu tõlkijate sektsiooni aastaraamat* 5, 170–178. Kasutamise kuupäev: 06. 05 2026. a., allikas https://tolkijad.ee/wp-content/uploads/2020/09/To%CC%83lkijaHa%CC%88a%CC%88l_V.pdf
- Šanski = Шанский, Н. М. (1985). *Фразеология современного русского языка*. Москва: Высшая школа. Kasutamise kuupäev: 11. 10 2025. a., allikas <https://djvu.online/file/SfQ5IUOWmTHrC>
- Šumskihh = Шумских, Е. А. (2021). Русский язык в школе. *Индивидуально-авторская фразеология в романе И. С. Тургенева «Дворянское гнездо»*, 82 (5), 56–66. doi:<https://doi.org/10.30515/0131-6141-2021-82-5-56-66>
- Šveitser = Швейцер, А. Д. (1988). *Теория перевода*. Москва: Наука. Kasutamise kuupäev: 14. 19 2025. a., allikas <https://studfile.net/preview/4432226/>
- Taal, M. (2021). *Fraseologismide tõlkimine Andrus Kiviräha romaani "Mees, kes teadis ussisõnu" näitel*. Tartu: Tartu Ülikool, maailma keelte ja kultuuride kolledž, magistritöö. Kasutamise kuupäev: 12. 05 2026. a., allikas <http://hdl.handle.net/10062/74657>
- Telia = Телия, В. Н. (1996). *Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты*. Москва: Школа «Языки русской культуры». Kasutamise kuupäev: 01. 12 2025. a., allikas <https://djvu.online/file/qB9P7bDqWeB0s>
- Telia = Телия, В. Н. (2006). *Большой фразеологический словарь русского языка*. Москва: АСТ-Пресс. Kasutamise kuupäev: 05. 04 2026. a., allikas <https://rusphrase-dict.slovaronline.com/>
- Ušakov = Ушаков, Д. Н. (Тоим.). (1935–1940). *Толковый словарь русского языка: В 4 т.* Kasutamise kuupäev: 07. 12 2025. a., allikas <https://ushakov.slovaronline.com/>
- Vakk, F. (1970). *Suured ninad murdsid päid*. Tallinn: Valgus. Kasutamise kuupäev: 27. 11 2025. a., allikas <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:653679>

- Vinogradov = Виноградов, В. В. (1977). Лексикология и лексикография. Избранные труды. *Об основных типах фразеологических единиц в русском языке.*, 140–161. (В. Г. Костомаров, Toim.) Москва: Наука.
- Vlahov ja Florin = Влахов, С., & Флорин, С. (1980). *Непереводимое в переводе.* Москва: Международные отношения. Kasutamise kuupäev: 06. 12 2025. a., allikas <https://elib.manas.edu.kg/book/6217-Vlahov%20neperevodimiye.pdf>
- Õim, A. (2000). *Fraseoloogia sõnaraamat (FRS)*. Kasutamise kuupäev: 24. 02 26. a., allikas https://arhiiv.eki.ee/dict/frs/?_gl=1*it7xym*_ga*MTAyNDUyNTI4Ni4xNzI4NTc5ODI5*_ga_29BPDGCX12*czE3NzE5Mzk0NzkkbzY2JGcxJHQxNzcwOTM5NTE2JGoyMyRsMCRoMA..
- Õim, A. (2001). Mööda eesti fraseoloogiamaastikku liikudes. *Oma Keel*, 19-25. Kasutamise kuupäev: 04. 12 2025. a., allikas https://www.emakeeleselts.ee/wp-content/uploads/2020/06/OK_2001-2_03.pdf
- Õim, A., & Õim, K. (2019). *Lähtekohti eesti fraseoloogia käsitlemiseks*. Tallinn: EKSA.

Summary

The aim of this research was to analyze and compare the translations of phraseological units in Ivan Turgenev's novel *Home of the Gentry* (Aadlipesa) across three Estonian translations from different eras, based on the texts by Henrik Visnapuu (1927), Friedrich Kõlli (1954), and Virve Krimm (2022).

The corpus of 161 units compiled for this study and its subsequent analysis demonstrated that the choice of translation methods has been heavily influenced by the translation norms of the respective periods. Statistically, lexical translation proved to be the most frequent technique for all translators, accounting for more than half of the cases. While this method ensured the conveyance of meaning, it often resulted in the loss of the original imagery. The initial hypothesis regarding the stability of translation methods for phraseological units was only partially confirmed, as era-specific translation paradigms and the subjective choices of the translators significantly influenced the results.

Distinct differences emerged in the translators' individual styles: Henrik Visnapuu's translation is characterized by calquing and an attempt to maintain the lexical and formal precision of the source text; Friedrich Kõlli's text is dominated by clarity-oriented lexical translation; and Virve Krimm's translations are based on target language naturalness and the recreation of imagery through phraseological equivalents.

The study confirmed that the modern translator increasingly relies on the phraseological richness of the target language, seeking solutions that are linguistically more natural to the reader while successfully conveying the spirit of the original text through creative rebirth.

This research provides material and practical examples for translators as well as language enthusiasts interested in the phraseological nuances of the two languages. The analysis offers an insight into how figurative language changes over time and identifies the cultural and stylistic challenges associated with mediating classical texts into Estonian.

As this study addressed the author's modified expressions only selectively, future research could focus more extensively on the methods of translating transformed phraseological units. This would allow for a more detailed analysis of how translators identify deliberate deviations from linguistic norms and to what extent it is possible to

recreate the author's intended irony and expressiveness in the target language without sacrificing linguistic naturalness.

Lisad

Lisa 1

Ivan Turgenevi „Aadlipesa“ ja kolme eestinduse fraseologismid

Inimeste emotsioone ja tundeid väljendavad fraseologismid				
	Turgenev (2012)	Visnapuu (1927)	Kõlli (1954)	Krimm (2022)
1.	/.../ но не под счастливой звездой он родился (lk 23)	/.../ polnud sündinud õnneliku tähe all (lk 28)	/.../ ta polnud õnnetähe all sündinud (lk 18)	/.../ ta ei olnud õnnetähe all sündinud (lk 28)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
2.	Ну, и дай Бог им счастья! – пробормотал он, наконец, как будто про себя, и отворотил голову. (lk 113)	«Noh, andku jumal neile õnne!» promises Lavretski endamisi – ja pöördus kõrvale. (lk 87)	„Noh, et andku jumal nendele õnne!“ promises ta enese ette ning pööris pea kõrvale. (lk 147)	„Ja andku jumal neile õnne!“ promises Lavretski lõpuks otsekui endale ja pööras pea ära. (lk 143)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
3.	/.../ он просто без ума от моей Лизы. (lk 74)	/.../ ta on päris meeletu minu Liisast. (lk 96)	/.../ ta on Liisa järel lihtsalt arust ära . (lk 37)	/.../ ta on minu Liisa pärast lihtsalt arust ära . (lk 94)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>
4.	Здесь у нас есть музыкант, старик, из немцев, чудак, очень ученый; он Лизе уроки дает; тот просто от вас с ума сойдет . (lk 176)	Meil on siin üks vana sakslasest muusikamees, erak säärane, kuid tark, annab Liisale tunde; see kaotab meele , kui ta teid kuuleb. (lk 230)	Meil on siin üks saksa rahvusest muusikamees, vanamees, veidi imelik, kuid väga õpetatud, ta annab Liisale tunde – see võiks vaimustusest hulluks minna . (lk 133)	Meil on siin üks muusik, vana mees, sakslane, ta on veidrik aga väga haritud; ta annab Liisale tunde, tema läheb teid kuulates küll arust ära . (lk 217)

		<i>Analoog</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Täielik ekviv</i>
5.	Да ведь она начала с того, что пожила, и в свое удовольствие пожила; поживи и ты. (lk 212)	Aga algas ta ju ise sellega, et elas, enese lõbule elas ; ela ka sina! (lk 278)	Kuid tema ise alustas sedasi, et elas, ja elas vägagi oma lõbuks . Ela ka sina. (lk 160)	Aga tema alustas omal ajal sellest, et enne ikka elas oma lõbuks ka, ela sinagi.
		<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>
6.	Ты только вот скажи себе: «Не поддамся, мол, я, ну его!» – и сама потом как диву дашься , как оно скоро, хорошо проходит. (lk 211)	Ütle vaid enesele: „ma ei anna alla, – et võtku teda,“ ning sa imestad ise pärast, kui ruttu ning hästi kõik mööda läheb. (lk 276)	Sa ainult ütle endale: «Ma ei anna alla – et võtku teda see ja teine!» Sa imestad isegi, kui ruttu ja õnnelikult kõik möödub. (lk 159)	Ainult sa pead endale ütlema, et ei, ma ei anna alla, ja kõik! – pärast imestad isegi, kui ruttu ja kenasti kõik mööda läheb. (lk 256)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
7.	/.../ Лизочка, опомнись, что ты это, Бог с тобою , – пролепетала она наконец, /.../ (lk 21)	/.../ tütrekene, Liisake, tule ometi meelemärkusele; mis sa räägid, jumal sinuga /.../ (lk 277)	/.../ Liisa, kullake, võta aru pähe! Mis sinuga on, jumal ole armuline /.../ (lk 159)	/.../ Liisake, armas aeg, tule mõistuse juurde, mis sa ajad, issand, ole armuline /.../ (lk 256)
		<i>Täielik ekv tähenduse nihkega</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>
8.	Бывало, кто даже из господ вздумает им перечить, так они только посмотрят на него да скажут: „ Мелко плаваешь “, – самое это у них было любимое слово. (lk 91)	Juhtus ka vahel, et mõni härrastest mõtles nendele vastu vaielda, siis nemad ainult vaatasid otsa ning ütlesid, – madalal ujud – nende armsaim sõna see oli. (lk 118)	Kui juhtus, et mõni härradestki temale vastu ütles või oli, siis nemad ainult heitsid sellele pilgu ja ütlesid: ujud madalas . (lk 70)	Kui teinekord juhtus, et mõnele ärrastest tuli mõttesse nendele vastu rääkida, siis vaatasivad nemad ainult tolle peale ja ütlesivad: „ Madalalt lendad! “ – see oli nende kõige meelepärasem ütelus. (lk 116)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>	<i>Individuaalne ekv</i>

9.	– Хорошо, – проговорил сквозь зубы Лаврецкий, /.../ (lk 195)	– Hea, ütles Lavretski läbi hammaste /.../ (lk 255)	«Hästi,» sõnas Lavretski läbi hammaste /.../ (lk 147)	„Hästi,“ surus Lavretski läbi hammaste /.../ (lk 238)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
10.	/.../ хозяин, когда был не в духе , тоже величал своих гостей дармоедами и прохвостами, /.../ (lk 36)	/.../ peremees ise, olles vahel pahas tujus , sõimas oma külalisi armuleiva- söödikuiks ning lonrusteks /.../ (lk 45)	/.../ Ka peremees ise, kui ta oli halvas tujus , ei olnud ülistustega just kitsi – tituleeris külalisi armuleivasööjateks ja narakateks /.../ (lk 28)	/.../ kes omakorda, kui tal paha tuju oli , ristas külalisi priisöödikuteks ja nadikaelteks /.../ (lk 45)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksik tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
11.	Марья Дмитриевна выиграла и была в духе . (lk 180)	/.../ Marja Dmitrijevna võitis ning oli heas tujus . (lk 235)	Marja Dmitrijevna võitis, tal oli heas tujus .	/.../ Marja Dmitrijevna võitis ja oli heas tujus . (lk 221)
		<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>
12.	Но – чудное дело! – превратившись в англomана, Иван Петрович стал в то же время патриотом (lk 48)	Kuid – imeline asi! Muutudes täieliseks inglaseks sai Ivan Petrovitš samal ajal patrioodiks /.../ (lk 62)	Ent – imelik lugu! – muutunud anglomaaniks, muutus Ivan Petrovitš ühtlasi suureks patrioodiks (lk 38)	Aga oh imet! – samal ajal kui Ivan Petrovitšist oli saanud anglomaan, oli temast ühtlasi kujunenud patrioot (lk 61)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
13.	Я ее при жизни не любила, а нечего сказать , с характером была девка. (lk 79)	Kui ta elas, ei armastanud ma teda, kuid pole midagi ette heita , tüdruk oli kindla iseloomuga. (lk 102)	Eluajal ma teda ei armastanud, tõepoolest oli kõva iseloomuga tüdruk. (lk 61)	Ma ei sallinud teda ta eluajal, aga ta oli iseloomuga tüdruk, pole midagi ütelda . (lk 99)
		<i>Analoog</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Täielik ekv</i>

14.	Старик покраснел до ушей, бросил косвенный взгляд на Лизу и торопливо вышел из комнаты. (lk 20)	Vanamees punastas kuni kõrvuni, vaatas vilksti Liisa peale ning kiirustas toast välja. (lk 24)	Vanamees punastas kõrvuni, heitis Liisale kõõrdpilgu ja lahkus rutates toast. (lk 16)	Vanahärra läks kõrvuni punaseks, vaatas silmanurgas vilksti Liisa poole ja kobis kähku toast välja. (lk 25)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
15.	/.../ но Иван Петрович жил за границей и, по-видимому, в ус себе не дул . (lk 44)	/.../ kuid Ivan Petrovitš elas välismaal ning nähtavasti vilistas kõige selle peale . (lk 56)	/.../ Ivan Petrovitš aga elas välismaal ega teinud sellest nähtavasti väljagi . (lk 34)	/.../ aga Ivan Petrovitš elas välismaal ja tal ei paistnud sellest sooja ega külma olevat . (lk 55)
		<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>
16.	Лемм, наконец, махнул рукой на все; /.../ (lk 23)	Lõpuks heitis Lemm ise kõige peale käega /.../ (lk 28)	Lemm heitis lõpuks kõigele käega . (lk 18)	Lõpuks lõi Lemm kõigele käega /.../ (lk 29)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
17.	/.../ видно, тебе, мой батюшка, все как с гуся вода ; /.../ (lk 31)	/.../ nagu näha on see sulle kõik kui hane selga vesi /.../ (lk 39)	/.../ näib, et sinule, mu härrake, on kõik kui hane selga vesi . (lk 25)	/.../ sulle, mu härra, on kõik nähtavasti nagu hane selga vesi /.../ (lk 39)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
18.	Лаврецкий не сразу понял, что такое он прочел; прочел во второй раз – и голова у него закружилась , /.../ (lk 69)	Lavretski ei mõelnud korraga, mis ta oli lugenud; ta luges veel korra — ning pea hakkas tal ringi käima /.../ (lk 89)	Lavretski ei saanud kohe aru, mida ta luges. Ta luges veel kord — ja siis hakkas ta pea ringi käima /.../ (lk 33)	Lavretski ei mõistnud kohe korraga, mida ta õieti loeb, ja luges teist korda veel — ning ta pea hakkas ringi käima /.../ (lk 88)
		<i>Osaline ekv</i>	<i>Osaline ekv</i>	<i>Osaline ekv</i>

19.	/.../ он сидел, глядел и ничего не понимал; не понимал, что с ним такое случилось, отчего он очутился один, с одеревенелыми членами, с горечью во рту, с камнем на груди , в пустой незнакомой комнате; /.../ (lk 70)	/.../ ta istus, vaatas, kuid ei tabanud midagi; ta ei mõistnud, mis oli temaga juhtunud, et ta üksi siin oli, miks olid rammestunud ta liikmed, suu nagu pipra söömise järel mõru, nagu kivi rinnal , miks üksi siin tühjas tundmatus toas /.../ (lk 90)	Ta istus, vahtis enda ette maha ega tajubud midagi. Ta ei teadnud, mis temaga oli juhtunud, kuidas ta oli üksinda, kangestunud liikmetega, kibedus suus ja kivi rinnus , sattunud tühja võõrasesse tuppa /.../ (lk 54)	/.../ ta istus ja vahtis enda ette, aga ei saanud mitte millestki ar; ei saanud aru, mis temaga õieti on juhtunud, miks on ta äkitselt üksi, liikmed kanged, kibe maik suus, kivi rinnal , siin tühjas võõras toas /.../ (lk 89)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>
20.	/.../ а Марфа Тимофеевна увела Лизу к себе наверх, сказав, что на ней лица нету /.../ (lk 179)	/.../ Marfa Timofejevna viis Liisa ära üles, öeldes, et sellel pole enam inimese nägu peas /.../ (lk 234)	/.../ Marfa Timofejevna aga ütles Liisale, et ta tema juurde üles tuleks, tähendades, et temal pole enam inimese nägu /.../ (lk 135)	Marfa Timofejevna aga viis Liisa üles oma tuppa, olles ütelnud, et tal pole ju enam üldse inimese nägu /.../ (lk 220)
		<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>
21.	/.../ он не смыкал глаз всю ночь /.../ (lk 204)	/.../ ta polnud kogu öö und silmi saanud /.../ (lk 268)	/.../ ta ei saanud kogu öö silmi kinni /.../ (lk 154)	/.../ ta ei olnud terve öö sõba silmale saanud /.../ (lk 249)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Analoog (algtekstist ekspressiivsem)</i>
22.	— Лиза, — начал он умоляющим голосом, - мы расстаемся навсегда, сердце мое разрывается /.../ (lk 196)	-Lisa, algas ta paluva häälega, meie lahkume igaveseks, minu süda ähvardab lõhkeda /.../ (lk 256)	“Liisa,” alustas ta anuval toonil, “me lahkume jäädavalt, mu süda on lõhkemas /.../ (lk 148)	“Liisa,” ütles ta anuvalt, “me lahkume teineteisest alatiseks, mu süda on lõhkemas /.../ (lk 240)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>

23.	Начнут ноты выводить, просто так за душу и тянут . (lk 192)	Kui hakkavad pidama pikki noote, otse hinge kisuvad välja . (lk 251)	Hakkasid oma viise venitama, lihtsalt hinge sõid ära /.../ (lk 145)	Kui nad neid noote pidama hakkavad, siis käristavad hinge või seest . (lk 236)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Analoog</i>
24.	Только с матерью своею он и отводил душу и по целым часам сизживал в ее низких покаях /.../ (lk 39)	Ainult ema juures puhkas ta ning istus tundide kaupa tema madalates tubades /.../ (lk 49)	Ainult oma ema juures tõmbas ta hinge tagasi ja istus seal tema madalates tubades tundide viisi /.../ (lk 31)	Ema oli see ainuke, kellega ta sai südant kergendada , ja ta istus tundide kaupa ema madala laega tubades /.../ (lk 49)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Suhteline ekv</i> <i>tähenduse nihkega</i>	<i>Analoog</i>
25.	Лаврецкий пришел , наконец, в себя /.../ (lk 159)	Lavretski toibus lõpuks /.../ (lk 208)	Lavretsi tuli lõpuks teadvusele . (lk 121)	Lvretski sai lõpuks enesevalitsuse tagasi /.../ (lk 197)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Analoog</i>
26.	Ну, да это все равно ; где тебе было обо мне вспомнить! (lk 3)	Aga see on ju ükskõik , kas sul nüüd veel mind aega meelde tuletada. (lk 40)	Nog, aga see on ükspuha . Oli sul aegagi mind meelde tuletada! (lk 25)	Nojah, eks see oli küll ükspuha , või kus sa veel minu peale pidid mõtlemat! (lk 40)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
27.	/.../ глушь и копоть степного жизня-бытия на каждом шагу его оскорбляли /.../ (lk 37)	/.../ stepi elu-olu mahajäetus ning nõgi haavas teda igal sammul /.../ (lk 47)	/.../ teda solvas igal sammul stepielu kultuuritus ja mustus /.../ (lk 29)	/.../ stepielu kolkapimedus ja kasimatus riivasid teda igal sammul /.../ (lk 47)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
28.	/.../ успел покорить ее сердце /.../ (lk 6)	/.../ oli osanud vallata ta südame /.../ (lk 6)	/.../ vallutas tema südame /.../ (lk 5)	/.../ oli ta südame .. vallutanud /.../ (lk 8)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>

29.	Полгода спустя он объяснился Варваре Павловне и предложил ей свою руку . (lk 63)	Poole aasta pärast avaldas ta Varvara Pavlovnale armastust ning ehutas talle oma kätt . (lk 80)	Pool aastat hiljem avaldas ta Varvara Pavlovnale juba armastust ja tegi talle abiellumise ettepaneku . (lk 48)	Poole aasta pärast avaldas ta Varvara Pavlovnale oma tunded ning pakkus talle oma kätt . (lk 79)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Täielik ekv</i>
30.	/.../ но мысль остаться в этом степном захолустье ни на миг не приходила ей в голову /.../ (lk 64)	/.../ kuid mõte jääda siia stepi tagamaale, ei tulnud talle hetkekski pähe /.../ (lk 82)	/.../ kuid tal ei tulnud hetkekski mõttesse säärasesse stepikolkasse jääda. (lk 50)	Kuid talle ei tulnud siia stepikolkasse jäämine mõtet üldse hetkekski pähe /.../ (lk 81)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
31.	/.../ мучительно замирало сердце /.../ (lk 69)	/.../ süda ähvardas valus seisahtuda /.../ (lk 89)	/.../ süda tõmbus valuliselt kokku /.../ (lk 54)	/.../ süda kiskus valuliselt kokku /.../ (lk 88)
		<i>Leksikaalne tõlge tähenduse nihkega</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>
32.	/.../ его здоровая природа вступила в свои права . (lk 73)	/.../ ta tugev loomus päris oma õigused . (lk 94)	/.../ ta tugev ja terve loomus nõudis oma õigust . (lk 56)	/.../ tema terve loomus astus oma õigustesse . (lk 92)
		<i>Kalkeerimine tähenduse nihkega</i>	<i>Leksikaalne tõlge tähenduse nihkega</i>	<i>Täielik ekv</i>
33.	– Экая она болтушка, прости господи! – проворчала Марфа Тимофеевна /.../ (lk 77)	— Ah, milline lobasuu, et Issand halasta! — urises Marfa Timofejevna /.../ (lk 100)	«Ah, on see Marja Dmitrijevna aga lobasuu, issand anna andeks! » torises Marfa Timofejevna. (lk 60)	„Vaata kus lobasuu, issand, halasta! “ torises Marfa Timofejevna. (lk 97)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Kalkeerimine</i>	<i>Suhteline ekv</i>

34.	– Кажется, он ей нравится, а впрочем, Господь ее ведает! (lk 78)	— Arvatavasti meeldib talle — aga — jumal teda teab! /.../ (lk 101)	«On näha, et meeldib, aga muidu — jumal teda teab! » /.../ (lk 60)	„Paistab, et poiss talle meeldib, aga jumal teda teab! /.../ (lk 98)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
35.	Раз я им в саду встретился, – так даже поджилки затряслись /.../ (lk 90)	Kord kohtasin neid aias — põlved kohe lõdisesid /.../ (lk 117)	Mäletan, sattusin kord Andrei Afanassitšile aias ette — mul hakkasid jalad värisema /.../ (lk 70)	Ükskord juhtusin neile pargis ette – oh, mul akkasivad koguni põlved vabisema /.../ (lk 115)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
36.	И жил он, ваш блаженные памяти прадедушка /.../ (lk 91)	Ning elas teie kadunud vanavanaisa väikeses puust ehitises /.../ (lk 118)	Teie vana-vanaisa, jumal olgu ta hingele armuline , elas väikeses puumajas /.../ (lk 70)	Jah, ja see teie õnnis vaarisa elas väheldases puust eluoones /.../ (lk 116)
		<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>
37.	Правда, он принимает в ней участие /.../ (lk 131)	Tõsi, see inimene võtab osa ta saatusest /.../ (lk 171)	Tõsi küll, Lavretski tunneb talle kaasa /.../ (lk 100)	Tõsi küll, ta on Liisa vastu osavõtlik /.../ (lk 165)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
38.	/.../ объявила ему, что давно имеет на сердце сказать ему что-то /.../ (lk 98)	/.../ et tal juba ammugi midagi südame peal pakitseb ütelda /.../ (lk 127)	/.../ teatas, et tal on olnud juba ammu kavatsus temale midagi öelda /.../ (lk 75)	/.../ ütles, et tal on juba ammu üks jutt südamel /.../ (lk 125)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Täielik ekv</i>
39.	Лаврецкому такое множество народа было не по нутру /.../ (lk 120—121)	Säärane rahvahulk oli Lavretskile vastumeelt /.../ (lk 157)	Lavretskile säärane rahvahulk ei meeldinud /.../ (lk 92)	Lavretskile ei istunud nii suur hulk inimesi põrmugi /.../ (lk 152)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Analoog</i>

40.	/.../ терпеть не мог , как он выражался, нянчиться с писклятами /.../ (lk 150)	/.../ kuid ta ei kannatanud silmaotsaski, nagu ta ise ütles „virisejatega jannata“ /.../ (lk 195)	Kuid ta ei võinud , nagu ta ise ütles, «piripille äiutada» /.../ (lk 114)	/.../ aga nagu ta ütles, ei suutnud ta piripillide kantseldamist kannatada /.../ (lk 187)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
41.	Ради Бога , впустите меня. (lk 149)	Jumala pärast , laske mid sisse! (lk 194)	Jumala eest , laske mind sisse!» (lk 113)	Jumala nimel , laske mind sisse.“ (lk 185)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Suhtekine ekv tähenduse nihkega</i>	<i>Suhteline ekv</i>
42.	/.../ воскликнула г-жа Лаврецкая и залилась слезами . (lk 159)	/.../ hüüdis proua Lavretski ning puhkes nutma . (lk 208)	/.../ hüüdis proua Lavretskaja ja hakkas nutma . (lk 121)	/.../ hüüdis proua Lavretskaja ning laskis pisaratel voolata . (lk 197)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
43.	Сердце у него надрывалось /.../ (lk 161)	Süda ähvardas tal seisma jääda /.../ (lk 211)	Süda oli lõhkemas /.../ (lk 122)	Tema süda oli lõhkemas /.../ (lk 200)
		<i>Suhteline ekv tähenduse nihkega</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>
44.	/.../ он чувствовал, что не владел собою /.../ (lk 164)	/.../ ta tundis, et ta end ei talitse /.../ (lk 214)	/.../ ta tundis, et ei suuda ennast hästi valitseda /.../ (lk 124)	/.../ ta tundis, et ei valitse ennast /.../ (lk 203)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
45.	/.../ вот сейчас в обморок упадет. (lk 164)	/.../ nagu langeks ta igal hetkel minestuse . (lk 215)	/.../ võib silmapilk minestusse langeda . (lk 124)	/.../ on iga hetk minestusse langemas . (lk 203)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>
46.	Лиза собралась с духом и объявила ему /.../ (lk 167)	Liisa kogus end ning teatas /.../ (lk 218)	Liisa võttis julguse kokku ja teatas /.../ (lk 126)	Liisa võttis end kokku ja teatas /.../ (lk 206)

		<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>
47.	«Так глубоко поразили они меня в самое сердце» /.../ (lk 174)	/.../ „nõnda sügavalt tungisid nad mulle südamesse ,“ /.../ (lk 228)	«Nii sügavasti lõid nad mu hinge! » /.../ (lk 132)	„Need tungisid mulle südamepõhja ,“ /.../ (lk 215)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Individuaalne ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
48.	/.../ через силу протянула ей руку. (lk 175)	/.../ suure pingutusega ainult käe suutis anda. (lk 229)	/... (suutis vaid) suure pingutusega ulatada käe. (lk 132)	/.../ ulatas talle käe suure pingutusega . (lk 216)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
49.	/.../ она едва переломила себя /.../ (lk 175)	/.../ hädavaevalt talitses ta ennast /.../ (lk 229)	/.../ nii et suutis end vaevu valitseda /.../ (lk 133)	/.../ suure vaevaga sai ta endast võitu /.../ (lk 216)
		<i>Analoog tähenduse nihkega</i>	<i>Analoog tähenduse nihkega</i>	<i>Analoog</i>
50.	Старик Антон заметил, что барину не по себе /.../ (lk 189)	/.../ vanake Anton märkas, et härraga pole asjad korras /.../ (lk 247)	Vana Anton märkas kohe, et härraga pole kõik korras . (lk 143)	Juba pani vana Antongi tähele, et härral on sant olla /.../ (lk 232)
		<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>
51.	Ах, батюшки- - светы , я и забыла снегирю корму насыпать. (lk 196)	Ah, kullakesed, kallikesed , olen koguni unustanud, et leevikesele teri pidin puistama. (lk 256)	Ah, kullakesed, kallikesed , unustasin oma punnpaabule teri puistata. (lk 148)	Oh, taevaväed , aga ma unustasin ju leevikese toidu ära! (lk 239)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Analoog</i>
52.	Гляжу на вас и, право, даже глазам не верю . (lk 30)	Vaatlen teid ning ei usu oma silmi! (lk 37)	Vaatan teid, ja tõesti ei usu oma silmi . (lk 24)	Ma vaatan teid ja tõesti ei usu oma silmi . (lk 38)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>

Inimese iseloomuomadusi väljendavad fraseologismid				
53.	Возьмусь за дело, стиснув зубы, да и велю себе молчать; благо, мне не в первый раз брать себя в руки. (lk 190)	Võtan enese kätte, pigistan hambad kokku ning sunnin enese vaikima: õnneks ei pea ma esimene kord end kätte võtma. (lk 248)	Surun hambad kokku, hakkan tööle ja sunnin end vaikima – see pole õnneks esimene kord, kus end käsile võtan. (lk 143)	Asun tööle, hambad ristis, ja annan endale käsu wait olla, sest ega see mul esimene kord ole ennast kokku võtta. (lk 233)
		Täielik ekv	Täielik ekv	Täielik ekv
54.	Возьмусь за дело, стиснув зубы, да и велю себе молчать; благо, мне не в первый раз брать себя в руки. (lk 190)	Võtan enese kätte, pigistan hambad kokku ning sunnin enese vaikima: õnneks ei pea ma esimene kord end kätte võtma. (lk 248)	Surun hambad kokku, hakkan tööle ja sunnin end vaikima – see pole õnneks esimene kord, kus end käsile võtan. (lk 143)	Asun tööle, hambad ristis, ja annan endale käsu wait olla, sest ega see mul esimene kord ole ennast kokku võtta. (lk 233)
		Täielik ekv	Osaline ekv	Analoog
55.	Зато Антон за обедом взял свое: твердой стопой стал он за кресло Марьи Дмитриевны /.../ (lk 109)	Seevastu sai aga Anton lõuna ajal suure võidu; kindlasti astus ta Marja Dmitrijevna leentooli taha /.../ (lk 143)	Lõunalauas aga saavutas Anton selle, mida ta tahtis: ta jäi nagu kinninaelutatult seisma Marja Dmitrijevna tooli taha /.../ (lk 84)	Seevastu lõunalauas tegi Anton kõik tasa: ta asus kindlal jalal Marja Dmitrijevna tooli taha /.../ (lk 139)
		Leksikaalne tõlge	Leksikaalne tõlge	Analoog
56.	Он .. рано понял необходимость проложить себе дорогу и набить деньги. (lk 5)	/.../ oli ta juba pea taibanud vajadust rajada ise omale teed ning koguda raha. (lk 5)	/.../ tundis juba aegsasti, et elus tuleb ise endale teed rajada ja varandust koguda. (lk 3)	/.../ mõistnud varakult, et peab endale ise teed rajama ja raha kokku kraapima. (lk 7)
		Täielik ekv	Täielik ekv	Täielik ekv
57.	Он .. рано понял необходимость проложить себе дорогу и набить деньги. (lk 5)	/.../ oli ta juba pea taibanud vajadust rajada ise omale teed ning koguda raha. (lk 5)	/.../ tundis juba aegsasti, et elus tuleb ise endale teed rajada ja varandust koguda. (lk 3)	/.../ mõistnud varakult, et peab endale ise teed rajama ja raha kokku kraapima. (lk 7)
		Leksikaalne tõlge	Leksikaalne tõlge	Suhteline ekv

58.	Читала она немного; у ней не было «своих слов», но были свои мысли, и шла она своей дорогой. (lk 156)	Ta ei lugenud palju; tal polnud „omi sõnu“, kuid olid omad mõtted ning ta käis oma teed. (lk 204)	Ta luges vähe, tal puudusid «omad sõnad», ent tal olid omad mõtted ja ta käis oma teed. (lk 119)	Ta luges vähe, „oma sõnu“ tal ei olnud, kuid tal olid oma mõtted ja ta läks oma teed. (lk 193)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
59.	/.../ Варвара Павловна взяла на себя труд заказать и закупить приданое /.../ (lk 63)	Varvara Pavlovna võtab oma peale kogu kaasavara .. tellimise ning ostmise. (lk 81)	/.../ Varvara Pavlovna soovis ise endale kaasavara tellida ja osta /.../ (lk 49)	/.../ tahtis Varvara Pavlovna, et kaasavara tellimine ja ostmine .. jääks tema peale. (lk 80)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Analoog</i>
60.	/.../ он продолжал стоять на одном месте, замкнутый и сжатый в самом себе. (lk 57)	/.../ ta tammus veelgi erakuna ning endasse sulgununa nagu vareminigi endisel kohal. (lk 73)	/.../ tema aga seisis endiselt enesessesulgunult , kokkutõmbunult seal, kus ta oli peatunud. (lk 44)	/.../ tema seisis ikka ühel kohal, kinnine ja endassesulgunud. (lk 73)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>
61.	Вы никак не можете сидеть сложа руки. Что ж, если хотите, давайте рисовать /.../ (lk 26)	Teie ei suuda minutitki käed süles istuda. Kui te just tahate, hakkame joonistama /.../ (lk 33)	Te lihtsalt ei suuda istuda, käed rüpes. Mis seal's ikka, hakkame joonistama /.../ (lk 21)	Te ei saa kohe mitte istuda, käed süles. No mis siis ikka, hakkame joonistama /.../ (lk 34)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>
62.	Наивные байбаки лежат себе на печи и ничего не делают /.../ (lk 105)	Naiivsed laiskvorstid lamavad enese ette ahjul ning ei tee midagi /.../ (lk 136)	Naiivsed unekotid vedelevad ahju peal ega tee midagi /.../ (lk 80)	Naiivsed laiskelajad losutavad lihtsalt ahju peal ega tee mitte kui midagi /.../ (lk 133)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>

63.	А ты теперь, мой батюшка, на ком угодно зубки точи , хоть на мне /.../ (lk 10)	— Kuid nüüd, isake, võid kelle kallal tahes oma hambaid ihuda /.../ (lk 12)	«Sina aga, kullake, ihu nüüd hammast kas minu peale või kelle peale tahes /.../ (lk 9)	„Ja nüüd, mu auväärt isand, võta keda tahes hammaste vahele , kas või mind ennast /.../ (lk 14)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>
64.	Марья Дмитриевна не раз в душе пожалела о своем хорошеньком Покровском /.../ (lk 6)	Marja Dmitrievna oli nii mitugi korda oma südames taga kahjatsenud väikest armast Pokrovskojet /.../ (lk 6)	Marja Dmitrievna oli tundnud südamest kahju oma ilusast Pokrovskojest /.../ (lk 6)	Marja Dmitrievna kurtis hingepõhjas oma ilusat Pokrovskojet /.../ (lk 8)
		<i>Analoog</i>	<i>Analoog tähenduse nihkega</i>	<i>Analoog – tugevam konnotats</i>
65.	/.../ поздравлял Ивана Петровича с рождением сына, явившегося на свет /.../ (lk 43)	/.../ soovis Ivan Petrovitšile poja sündimisel õnne /.../ (lk 54)	/.../ soovis Ivan Petrovitšile õnne poja sündimise puhul /.../ (lk 34)	/.../ õnnitles Ivan Petrovitšit, kuna talle oli sündinud poeg /.../ (lk 53)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
66.	/.../ если только есть на свете такой человек. (lk 10)	/.../ kui säärast inimest üldse maailmas leidub . (lk 12)	/.../ kui ainult leidub maailmas niisugune inimene. (lk 9)	/.../ kui maailmas üldse niisugust inimest peaks olema . (lk 14)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
67.	Чужая душа , ты знаешь, темный лес /.../ (lk 78)	Võõras hing , sa tead ju, on kui pime mets /.../ (lk 101)	Tead isegi, võõras hing on nagu pime mets /.../ (lk 60)	Teise inimese hinge ju sisse ei näe /.../ (lk 98)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
68.	/.../ приказали ему от дому отказать /.../ (lk 89)	/.../ külastamisest loobuda käskisid /.../ (lk 116)	Ta käskinud seda isandat mitte enam vastu võtta /.../ (lk 69)	/.../ ära keelasid teda edaspidi majja lasta /.../ (lk 114)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>

69.	/.../ вы полагаете, что я – как, бишь, это сказано? – для красного словца не пожалею ни отца, ни приятеля. (lk 25)	aga siiski arvate teie, et mina — noh, kuidas seda nüüd öelda, — et aga tõtt öelda, ei hooli isast ega sõbrast. (lk 32)	Siiski te oletate, et mina — kuidas seda öelda — olen vist ilusa sõna eest nõus kas või oma isa ja sõpra reetma. » (lk 20)	aga ometigi eeldate sealjuures, et ma – kuidas, pagan, selle kohta öeldaksegi? – ei säästa ei isa ega sõpra, kui tahan teravmeelsusega hiilata. “ /.../ (lk 33)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
Nähtuste ja olukordade iseloomustusi väljendavad fraseologismid				
70.	/.../ ему вдруг пришло в голову , что на днях она при нем и при Эрнесте села за фортепьяно и спела /.../ (lk 70)	/.../ äkitselt tuli talle meelde , et mõni päev tagasi oli Varvara Pavlovna tema ning Ernesti juuresolekul istunud klaveri ette ning laulnud /.../ (lk 91)	/.../ siis tuli talle meelde , kuidas Varvara hiljuti tema ja Erneste'i juuresolekul klaveri ette istus ja laulis /.../ (lk 54)	/talle tuli äkitselt meelde , kuidas naine oli alles neil päevil, tema enda ja Erneste'i juuresolekul, klaveri ees istunud ja laulnud /.../ (lk 89)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>
71.	От молодых ногтей не могу видеть равнодушно немца /.../ (24)	Ma ei salli sakslasi juba noorusest peale /.../ (19)	Maast madalast ei ole ma ükskõikselt sakslast võinud näha /.../ (30)	Ma ei või juba sündimisest saadik ühtki sakslast rahulikult näha /.../ (31)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Analoog</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
72.	Михалевич женат не был, но влюблялся без счету /.../ (107)	Mihhalevitš ei olnud iialgi nainud, armunud aga küll lugematuid kordi /.../ (140)	Mihhalevitš polnud kunagi abielus olnud, kuid armunud oli loendamatuid kordi /.../ (82)	Mihhalevitš ei olnud kunagi olnud abielus, kuid ta oli olnud lugematuid kordi armunud /.../ (136)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
73.	/.../ Иван Петрович стал в то же время патриотом, по крайней мере он называл себя	/.../ sai Ivan Petrovitš samal ajal patriodiks, vähemalt pidas ta end selleks /.../ (62)	/.../ muutus Ivan Petrovitš ühtlasi suureks patrioodiks, vähemalt ta ise pidas end selleks /.../ (lk 38)	/.../ oli temast ühtlasi kujunenud patrioot, vähemalt ta ise nimetas ennast patrioodiks /.../ (lk 61)

	патриотом /.../ (lk 49)			
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
74.	/.../ я боюсь играть в преферанс с Сергеем Петровичем; вчера у Беленицыных он обыграл меня в пух /.../ (lk 17)	/.../ ma kardan Sergei Petrovitšiga preferanssi mängida, eile kooris ta mind Belenitsõnite juures täiesti paljaks /.../ (lk 20)	/.../ ma kardan Sergei Petrovitšiga preferanssi mängida. Eile Belenitsõnite juures mängis ta mu puupaljaks /.../ (lk 14)	/.../ ma kardan Sergei Petrovitšiga preferanssi mängida – ta tegi mu eile Belenitsõnite juures puupaljaks /.../ (lk 22)
		<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>
75.	Он привык нравиться всем, старому и малому /.../ (lk 16)	Ta oli harjunud meeldima kõigile, vanale ja noorele /.../ (lk 19)	Ta oli harjunud meeldima kõigile, vanadele ja noortele /.../ (lk 13)	Ta oli harjunud meeldima kõigile, nii noortele, kui ka vanadele /.../ (lk 21)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
76.	Да Господь с ней!	Aga jumal temaga! (lk 252)	Kuid jumal temaga. (lk 145)	Ja jumal temaga! (lk 236)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
77.	/.../ и все бежал без оглядки /.../ (lk 41)	/.../ ning kihutas tagasi vaatamata /.../ (lk 51)	/.../ ja kihutas tagasi vaatamata /.../ (lk 32)	/.../ ning jooksis, nii et päkad välkusid /.../ (lk 51)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Analoog</i>
78.	/.../ думайте обо мне что хотите, называйте меня даже эгоистом – так и быть! /.../ (lk 26)	/.../ mõelge minust, mis tahate, nimetage mind egoistiks – olgu nii! (lk 32)	/.../ «mõelge minust mis tahate, nimetage mind kas või egoistiks – olgu! (lk 21)	/.../ „mõelge minust, mida soovite, nimetage mind kas või egoistiks – olgu nõnda! /.../ (lk 33)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Täielik ekv</i>

79.	– Марья Дмитриевна немного смутилась. «Ну! куда ни шло!» – подумала она. (173)	Marja Dmitrievna läks vähe segaseks. — No! Kuhu lugu juba on läinud! Mõtles ta. (227)	Marja Dmitrievna kohmetus kergelt. «Ah! Mis ma nüüd! » mõtles ta. (131)	Marja Dmitrievna läks veidi segadusse. Aga olgu! Käis tal peast läbi. (214)
		<i>Leksikaalne tõlge tähenduse nihkega</i>	<i>Analoog tähenduse nihkega</i>	<i>Analoog</i>
80.	/.../ но делать нечего ; чувствую я, что мне не житье здесь /.../ (212)	/.../ kuid pole midagi parata ; ma tunnen, minu paik pole siin /.../ (277)	Kuid pole parata , tunnen, et minu elu pole teiega. (159)	/.../ aga midagi pole parata , ma tunnen, et mul ei ole siin elu /.../ (258)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>
81.	/.../ ты приехал волочиться на старости лет за девочками. (lk 189)	/.../ oled selleks tagasi jõudnud, et vanu igi veel tütarlaste järele joosta. (247)	/.../ sa sõitsid siia, et vanaduse-aastail veel tütarlastega amelda. (143)	/.../ sa tulid siia selleks, et vanas eas noori tüdrukuid jahtida. (232)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
82.	/.../ и как Анна Павловна на смертном одре поцеловала руку Петра Андреича /.../ (47)	/.../ samuti, nagu oli Anna Pavlovna oma surmavoodil suudelnud Petr Andreitši kätt /.../ (61)	/.../ ja nii nagu Anna Pavlovna suudles surivoodil Pjotr Andreitši kätt /.../ (37)	/.../ ja just niisamuti, nagu Anna Pavlovna oli oma surivoodil suudelnud Pjotr Andreitši kätt /.../ (59)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekvS</i>
83.	Сама хозяйка дома давно сошла в могилу /.../ (lk 215)	Maja perenaine on ammu juba hauda läinud /.../ (lk 282)	Majaproua ise oli juba ammugi hauda varisenud /.../ (lk 162)	Majaperenaine ise oli ammu mullas /.../ (lk 263)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Analoog</i>
84.	Он чувствовал, что в течение трех последних дней он стал глядеть на нее другими глазами /.../ (lk 129)	Ta tundis, et ta viimase kolme päeva jooksul hoopis teiste silmadega oli hakanud Liisa peale vaatama /.../ (lk 168)	Ta märkas, et viimase kolme päeva jooksul oli ta hakanud Liisat vaatlema teiste silmadega . (lk 99)	Ta tundis, et on kolme viimase päeva jooksul hakanud Liisat teise pilguga vaatama /.../ (lk 163)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>

85.	– А! Федя! Милости просим , – промолвила она, – садись, мой батюшка. (lk 131)	– Ah, Fedja! Ole heaks , ütles ta, istu, isake! (lk 170)	«Aa! Fedja! Palume lahkesti ,» hüüatas ta, «istu kullake» /.../ (lk 100)	„Oo! Fedja! Palume lahkesti “ sõnas ta. Võta istet, kulla härra. (lk 165)
		<i>Analoog</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
86.	Пришла ему на память ночь, проведенная в окрестностях Парижа. (lk 161)	Talle tuli meelde öö, millal ta olihulkunud Pariisi agulites. (lk 211)	Talle meenus Pariisi ümbruses veedetud öö. (lk 122)	Talle meenus ää, mille ta oli veetnud Pariisi lähistel. (lk 200)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
87.	/.../ несмотря на свое столичное образование и философию, униженно, беднячком-русачком поклонился своим родственникам в ноги и даже стукнул о пол лбом. (lk 41)	/.../ hoolimata oma haridusest ja mõtteteadusest kummardus sügavalt ning alandavalt, ehk vaesekese-venekesena oma sugulaste ette , kummardus maani. (lk 53)	/.../ vaatamata pealinnas omandatud haridusele ning filosoofiale, laskus vaese venelase kombel alandlikult oma sugulaste ette põlvili ja puudutas otsmikuga põrandat. (lk 32–33)	/.../ kummardas oma pealinnaharidusele ning filosoofiale vaatamata alandlikult nagu üks vaene venelane kunagi oma sugulaste ees maani ja kopsas koguni laubaga vastu põrandat. (lk 51)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Analoog</i>
88.	/.../ с первым отходившим английским кораблем (пароходов тогда еще в помине не было) уплыл за море. (lk 43)	/.../ ning esimese inglise purjekaga (aurikuist ei olnud siis aimugi) ujus mere taha. (lk 54)	/.../ esimese inglise purjelaevaga (aurulaevadest polnud siis veel kuuldagi) välja sõitis. (lk 34)	/.../ ning ta purjetas (aurulaevadest ei olnud tollal veel kippu ega kõppu) esimese lahkuva Inglise alusega üle mere. (lk 53)
		<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>
89.	/.../ я бы при вас ни за что не решился спеть свой романс. (lk 19)	/.../ teie juuresolekul poleks ma julgenud mingi hinna eest oma romanssi mängida. (lk 23)	/.../ teie juuresolekul poleks ma mingil juhul julgenud oma romanssi laulda. (lk 16)	/.../ teie kuulates poleks ma mingi hinna eest sõandanud oma romanssi laulda. (lk 25)

		<i>Analoog</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Analoog</i>
90.	Я, слава Богу, заслужила, могу сказать, всеобщее уважение и ничего неприличного ни за что на свете не сделаю. (lk 198)	Jumalale tänu , olen, võin öelda, üldise lugupidamise võitnud ning mingi hinna eest ei saa ma mingi alatusega hakkama. (lk 259)	Mina, jumal tänatud , olen pälvinud, võin öelda, üldise austuse ja pole millegi eest maailmas võimeline ühtki ebaviisakat tegu sooritama. (lk 149)	Ma olen, tänu jumalale , ära teeninud üleüldise lugupidamise ega tee mingi hinna eest siinilmas midagi sündimatut. (lk 242—243)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>
91.	В самом деле он – ничего, здоров, весел? (lk 11)	Tõesti tema, ja ei midagi, terve ning rõõmus? (lk 13)	On ta tõepoolest endiselt terve ja lõbus?» (lk 9)	Kas tal siis tõesti midagi viga ei näi olevat, on terve, meel on rõõmus?“ (lk 14)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
92.	/.../ Беленицына только хвасталась, что у ней вся классическая музыка, – на деле у ней, кроме полек и вальсов, ничего нет /.../ (lk 17)	/.../ proua Belenitsõn vaid kiitles, et omab kogu klassikalist muusikat, tõepoolest pole tal peale polkade ja valsside mitte midagi /.../ (lk 21)	«Belenitsõna ainul kiitles, nagu oleksid tal olemas kõik klassikalise muusika teosed, tegelikult pole tal aga peale polkade ja valsside mitte midagi. (lk 14)	„Belenitsõna kiitles ainult, et tal kõik klassikaline muusika olemas on: tegelikult ei ole midagi peale polkade ja valsside /.../ (lk 22)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
93.	/.../ Марфа Тимофеевна испугалась и опечалилась не на шутку./.../ (lk 212)	/.../ ei kohkunud ega kurvastanud Marfa Timofeevna mitte enam nalja pärast . (lk 278)	Marfa Timofeevna kohkus ja hakkas tõsisest kurvastama. /.../ (lk 160)	/.../ siis valdasid Marfa Timofeevnat juba sügav hirm ja kurvastus. (lk 258)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>

94.	/.../ он счастливо играл в карты, заводил знакомства, участвовал во всех возможных увеселениях, словом, плыл на всех парусах. (lk 43)	/.../ tal vedas kaartidega, ta tegi häid tutvusi, võttis osa kõigist lõbustusist, – ühesõnaga, kihutas täispurjedel. (lk 55)	/.../ tal vedas kaardimängus, ta sõlmis tutvusi, võttis osa kõigist võimalikest lõbustustest, ühesõnaga, kihutas täispurjedel. (lk 34)	/.../ tal oli kaardimängus õnnelik käsi, ta soetas tutvusi ja võttis osa kõikvõimalikest lõbustustest, ühesõnaga kihutas täispurjede all. (lk 54)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>
95.	Скрепя сердце решил он переехать в Москву на дешёвые хлеба /.../ (lk 60)	Raske südamega otsustas kindral muuta elukohta Moskvasse /.../ (lk 77)	Raske südamega otsustas kindral Moskvasse .. minna /.../ (lk 47)	Ta tegi südame kõvaks ja otsustas kolida Moskvasse /.../ (lk 77)
		<i>Suhtel ekv tähenduse nihkega</i>	<i>Suhteline ekv tähenduse nihkega</i>	<i>Suhteline ekv</i>
96.	В течение двадцати лет бедный немец пытал своё счастье: побывал у различных господ, жил и в Москве, и в губернских городах, терпел и сносил многое, узнал нищету, бился, как рыба об лёд /.../ (lk 21)	Ligi kakskümmend aastatkatsus vaene sakslane oma õnne: teenis mitmete härraste juures, elas Moskvast, kubermangulinnades, kannatas, ning kandis nii paljugi, tundis puudust ja peksis nagu kala peaga vastu jääd; (lk 26)	Vaene sakslane katsus oma õnne ligilähedale kakskümmend aastat: ta töötas paljude isandate juures, elas nii Moskvast, kui ka kubermangulinnades, kannatas ja talus paljugi, sai tunda vaesust, rabeles nagu kala kuival. (lk 17)	Tervelt kakskümmend aastat oli vaene sakslane nüüd juba oma õnne katsunud: ta oli teeninud mitut sorti isandaid, oli elanud küll Moskvast, küll kubermangulinnades, oli palju kannatanud ja läbi elanud, oli viletsust tundnud ja meeleheitel rabelenud /.../ (lk 28)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
97.	Он нанимал, на всякий случай, квартиру в городе О... (lk 119)	Lavretski pidas igaks juhtumuseks omal O-s korterit. (lk 155)	Ta oli üürinud endale O... linnas igaks juhuks korteri. (lk 91)	Ta oli igaks juhuks endale O... linnas korteri üürinud. (lk 151)
		<i>Leksikaalne tõlge tähenduse nihkega</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>

98.	Он едва держался на ногах , тело его изнемогало /.../ (lk 70)	Ta püsis hädavaevalt jalul , keha nõrkes tal /.../ (lk 90)	Ta püsis veel vaevalt jalgel , ta keha oli rammestunud /.../ (lk 54)	Ta püsis veel vaevu jalul , tema keha oli kurnatud /.../ (lk 89)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
99.	– Маэстро! – сказал, между прочим, Лаврецкий, – вам придется скоро сочинять торжественную кантату. – По какому случаю? (lk 96)	— Maestro, ütles muu keskel Lavretski, teil tule varsti komponeerida üks pidulik kantaat. — Mis puhul? (lk 124)	«Maestro,» ütles Lavretski nagu muuseas, «teil tuleks peagi luua pidulik kantaat!» « Mispuhul? » (lk 73)	„Maestro,“ sõnas Lavretski muuseas, „teil tuleb ju varsti luua üks pidulik lantaat!“ „ Mille puhul? “ (lk 122)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
100	– Зачем вы не сдержали своего слова? – сказала она. (lk 24)	– Miks teie ei pidanud oma sõna? ütles Liisa. (lk 30)	«Miks te oma sõna ei pidanud? » sõnas Liisa. (lk 19)	„Miks te oma sõna ei pidanud! “ vastas neiu. (lk 31)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
101	Маэстро! – сказал, между прочим, Лаврецкий /.../ (lk 96)	– Maestro, ütles muu keskel Lavretski /.../ (lk 124)	«Maestro,» ütles Lavretski nagu muuseas /.../ (lk 73)	„Maestro,“ sõnas Lavretski muuseas /.../ (lk 122)
		<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>
102	Кажется, у них уже все идет на лад . (lk 96)	Näib olevat, et neil kõik asjad juba korras . (lk 124)	Neil on nähtavasti kõik juba klaar .» (lk 74)	Paistab, et neil on asjad ühel pool .“ (lk 122)
		<i>Leksikaalne tõlge tähenduse nihkega</i>	<i>Analoog tähenduse nihkega</i>	<i>Analoog tähenduse nihkega</i>
103	/.../ жизнь его текла как по маслу . (lk 16)	/.../ nagu sula võid mööda läks ta elu. (lk 19)	/.../ ta elu läks nagu õlitatult . (lk 13)	/.../ ning tema elu edenes nagu määratult . (lk 21)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>

104	Лемм прожил у него лет семь в качестве капельмейстера и отошел от него с пустыми руками /.../ (lk 21)	Lemm teenis tema juures kapelmeistrina seitse aastat ning lahkus sealt tühjade kätega /.../ (lk 26)	Lemm teenis tema juures kapelmeistrina oma seitse aastat, kuid lahkus sealt tühjade kätega /.../ (lk 17)	Lemm elas tema juures kapellmeistri ametis ligemale seitse aastat ja lahkus sealt tühjade kätega /.../ (lk 27)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
105	/.../ несмотря на неоднократно выраженное Иваном Петровичем намерение: вдохнуть новую жизнь в этот хаос /.../ (lk 50)	/.../ jäi .. Ivan Petrovitši mitmekordse ähvarduse peale, puhuda uut hõngu sellesse kaosesse /.../ (lk 64)	/.../ hoolimata Ivan Petrovitši korduvalt avaldatud kavatsustest sellesse kaosesse uut elu puhuda /.../ (lk 39)	/...(hoolimata Ivan Petrovitši korduvalt kuulutatud kavatsustest sellesse kaosesse uut elu puhuda /.../ (lk 63)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
106	После смерти Маланьи Сергеевны тетка окончательно забрала его в руки . (lk 51)	Peale Malanja Sergejevna surma võttis tädi ta täiesti oma hoole alla . (lk 65)	Pärast Malanja Sergejevna surma võttis tädi ta lõplikult enda hoolde . (lk 39)	Pärast Malanja Sergejevna surma võttis tädi ta lõplikult pihku . (lk 64)
		<i>Analoog tähenduse nihkega</i>	<i>Analoog tähenduse nihkega</i>	<i>Analoog</i>
107	/.../ которая с грехом пополам говорила по-французски и по-немецки /.../ (lk 52)	/.../ kes hädavaevalt rääkis prantsuse ja saksa keelt /.../ (lk 66)	/.../ kes kuidagi prantsuse ja saksa keelt purssis /.../ (lk 40)	/.../ kes patuga pooleks purssis prantsuse ja saksa keelt /.../ (lk 65)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Täielik ekv</i>
108	/.../ не теряя времени , принялся применять к нему свою систему. (lk 52)	/.../ üht minutitki viivitamata algas ta tema kallal oma süsteemi teostamist... (lk 67)	/.../ hakkas sedamaid tema juures oma süsteemi maksmata panema. (lk 41)	/.../ hakkas aega viivitamata tema peal oma süsteemi rakendama. (lk 66)
		<i>Analoog</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Suhteline ekv</i>

109	«Я из него хочу сделать человека прежде всего /.../ (lk 52)	Tahan tast kõigepealt teha inimese /.../ (lk 67)	«Ma tahan temast teha esiteks inimese /.../ (lk 41)	„Ma tahan temast teha kõigepealt mehe /.../ (lk 66)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
110	Здоровый, краснощекий, уже с заросшей бородой, молчаливый, он производил странное впечатление на своих товарищей /.../ (lk 57)	Tervena, punapõselisena, kuid juba habetatuna tegi ta oma seltsilistesse kummalise mulje /.../ (lk 73)	Terve, punapõskne, juba habemesse kasvanud, sõnakehv, jättis ta oma seltsimeestesse veidra mulje . (lk 44)	Hea tervisega, punapõskne, juba tugeva habemega, jättis ta oma kaaslastele kummalise mulje /.../ (lk 73)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
111	.../ он придумал было новое средство пустить в оборот казенные деньги /.../ (lk 60)	/.../ ta oli teinud uue leiduse opereerida riigi rahaga /.../ (lk 77)	/.../ leiutas mingi oma tegumoe kroonu rahade käikulaskmiseks /.../ (lk 46)	/.../ ta mõtles nimelt välja ühe uue mooduse, kuidas kroonu rahaga äri teha /.../ (lk 76)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
112	Павел Петрович сумел поставить себя в обществе /.../ (lk 61)	Pavel Petrovitš oskas ennast seltskonnas maksma panna /.../ (lk 78)	Pavel Petrovitš oskas ennast seltskonnas maksma panna . (lk 47)	Pavel Petrovitš oskas seltskonnas olla /.../ (lk 77)
		<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>
113	.../ новое существо только что вступает в жизнь . (lk 80)	/.../ astub uus olevus alles ellu . (lk 104)	/.../ « astub nüüd ellu uus inimene. (lk 62)	/.../ üks uus olevus astub jälle ellu /.../ (lk 101)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
114	Небольшой домик .. на вид казался ветхим /.../ (lk 83)	Maja näis küll kõdunud olevat /.../ (lk 107)	Välimuselt oli maja vana /.../ (lk 64)	/.../ see maja oli vaid pealtnäha vana /.../ (lk 104)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>

115	Я не поэт, – промолвил он, – но что-нибудь в этом роде... (lk 94)	Ma pole luuletaja, sõnas ta, kuid midagi sellesarnast . (lk 122)	/.../ Ma pole poeet,» lausus ta, «aga midagi sellesarnast... » (lk 72)	/.../ Ma ei ole luuletaja,» lausus ta, „aga midagi selles laadis... “ (lk 120)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Täielik ekv</i>
116	/.../ но Лаврецкий не дал ей разинуть рта /.../ (lk 100)	/.../ ent Lavretski ei lasknud tal suudki avada /.../ (lk 130)	Lavretski ei lasknud tal suudki avada /.../ (lk 77)	/.../ kuid Lavretski ei lasknud tal suudki avada /.../ (lk 127)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>
117	/.../ выступили на свет Божий давно заглушенные воспоминания. (lk 101)	/.../ ärkasid ammu uimunud mälestused /.../ (lk 131)	/.../ tulid jälle päevavalgele ammuunustatud mälestused. (lk 78)	/.../ ammu kustunud mälestused kraamiti lagedale /.../ (lk 129)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Analoog</i>
118	/.../ ты хотел жить только для себя... (lk 104)	/.../ sa tahtsid elada vaid enesele... (lk 135)	/.../ sa tahtsid elada vaid endale... » (lk 80)	/.../ tahtsid ainult iseendale elada... “ (lk 132)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>
119	/.../ Бог знает, что могло бы из этого выйти /.../ (lk 117)	/.../ jumal teab, mis veel sest oleks tulnud /.../ (lk 153)	/.../ kes teab, mis oleks võinud järgneda /.../ (lk 90)	/.../ siis oleks sellest jumal teab mis võinud tulla /.../ (lk 148)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Täielik ekv</i>
120	/.../ куда он то и дело запускать руку /.../ (lk 110)	/.../ kuhu ta nii tihti enne oli käe pistnud /.../ (lk 143)	/.../ kuhu ta käsi alatas libises /.../ (lk 84)	/.../ kuhu ta vahepeal mitu korda kätt oli torganud /.../ (lk 140)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
121	/.../ ни дать ни взять невыказавшийся художник /.../ (lk 121)	/.../ võta või jäta: tunnustamatu kunstnik /.../ (lk 158)	/.../ võta või jäta, tunnustama geenius /.../ (lk 93)	/.../ võta või jäta, ehk kunstnik /.../ (lk 153)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>

122	Он ей сам по себе не очень нравился /.../ (lk 123)	Eriliselt Lavretski talle just ei meeldinud /.../ (lk 161)	Talle ei meeldinud Lavretski /.../ (lk 94)	Lavretski iseenesest ei meeldinud talle just eriti /.../ (lk 156)
		<i>Väljajätt</i>	<i>Väljajätt</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
123	/.../ Лиза вдруг покраснела еще пуще прежнего . (lk 126)	/.../ kuid Liisa punastas äkki veel rohkem kui varemini . (lk 164)	/.../ kuid Liisa punastas äkki eriti tugevasti . (lk 96)	/.../ Liisa punastas hullemini kui enne . (lk 159)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
124	– Он просит вашей руки ? (lk 126)	– Ta palub teie kätt? (lk 165)	«Ta palub teie kätt? » (lk 97)	„Kas ta palub teie kätt? “ (lk 159)
		<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
125	– Да что ж ты бранишься! – вопил в свою очередь Лаврецкий. (lk 106)	– Ning miks sa sõimad? Karjus omakorda Lavretski. (lk 137)	«Mis sa sõimad?» hüüdis Lavretski omakorda . (lk 81)	“Mis sa sõimad?” kisendas Lavretski omakorda . (lk 134)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
126	/.../ не мудрствуйте лукаво , не называйте слабостью крик вашего сердца /.../ (lk 127)	Ärge targutage kavalalt , ärge pidage nõrkuseks oma südame kisendamist /.../ (lk 166)	« Ärge targutage ega kavaldate , orge nimetage nõrkuseks oma südamehäält /.../ (lk 97)	/.../ „ ärge targutage , ärge nimetage nõrkuseks oma südame häält /.../ (lk 160)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
127	Да вот и она; легка на помине . (lk 131)	Seal ta on: kui hunti mainid, ta tulebki . (lk 171)	«Näe, kus hundist räägitakse, seal ta ongi! » (lk 100)	„Ahah, seal ta ongi, räägi siis veel hundist! “ (lk 165)
		<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>
128	— Я к вам на минутку , Марфа Тимофеевна, /.../ (lk 131)	— Tulin vaid minutiks , Marfa Timofejevna /.../ (lk 171)	«Tulin vaid hetkeks , Marfa Timofejevna,» /.../ (lk 100)	„Ma tulin üheks hetkeks , Marfa Timofejevna,“ /.../ (lk 165)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Täielik ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>

129	/.../ не упустил случая изложить, как бы он все mala nimel /.../ (lk 140)	/.../ seejuures ei jätnud kasutamata juhust seletada, kuidas ta kõik muudaks /.../ (lk 183)	Seejuures ei jätnud ta juhust kasutamata , et näidata, kuidas tema kõike korraldaks /.../ (lk 107)	/.../ kusjuures ta ei jätnud kasutamata juhust seletada, kuidas tema teeks kõik teisiti /.../ (lk 176)
		Täielik ekv	Täielik ekv	Täielik ekv
130	«Неужели Лиза? Не может быть! ...» (lk 146)	„Kas tõesti Lisa? Ei või olla? ...“ (lk 191)	«Ega ometi Liisa? Ei või olla! ...» (lk 111)	Kas tõesti Liisa? Ei või olla! ... (lk 183)
		Täielik ekv	Täielik ekv	Täielik ekv
131	/.../ выдала ее за скотника и сослала с глаз долой . (lk 152)	/.../ siiski andis ta Agafja oma karjatalitajale naiseks ning saatis silmist . (lk 199)	Siiski pani ta tema karjatalitajale mehele ja saatis silma alt ära . (lk 116)	/.../ kuid ta pani Agafja karjatalitajale mehele ja saatis ta oma silma alt ära . (lk 189)
		Kalkeerimine	Suhteline ekv	Suhteline ekv
132	/.../ день и ночь спешила я сюда /.../ (lk 159)	Õöd ning päevad peatumata ruttasin ma siia /.../ (lk 208)	Õöd ja päevad peatumata ruttasin ma siia. (lk 120)	/.../ ma ei peatunud päeval ega ööl , vaid ruttasin siia /.../ (lk 197)
		Täielik ekviv	Täielik ekv	Leksikaalne tõlge
133	/.../ показывала вид , что вот сейчас в обморок упадет /.../ (lk 164)	/.../ näo tegi , nagu langeks ta igal hetkel minestusse. (lk 215)	/.../ vaid ainult teeskleb , et võib silmapilk minestusse langeda. (lk 124)	/.../ teeb ainult näo , et on iga hetk minestusse langemas. (lk 203)
		Suhteline ekv	Leksikaalne tõlge	Suhteline ekv
134	— Как бы то ни было — вы все-таки, к сожалению, моя жена. (lk 165)	— Kuidas ka ei oleks — kahjuks olete siiski minu naine. (lk 215)	Olgu kuidas on — kahjuks olete siiski ametlikult minu naine /.../ (lk 125)	„ Olgu sellega, kuidas tahes , aga te olete kahjuks siiski mu naine. (lk 203)
		Kalkeerimine	Analoog tähenduse nihkega	Analoog
135		Nõnda siis , jätkas ta /.../ (lk 216)	« Nii ,» jätkas ta /.../ (lk 125)	„ Niisiis ,» jätkas ta /.../ (lk 204)

	Стало быть, – продолжал он /.../ (lk 165)	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
136	/.../ сел на лошадь и от самого крыльца поскакал во всю прыть /.../ (lk 167)	/.../ hüppas hobuse selga ning kihutas .. tuhatnelja. (lk 218— 219)	Ta hüppas sadulasse ja kihutas .. galopis minema. (lk 127)	/.../ istus hobuse selga ja pühkis .. tuhatnelja minema. (lk 207)
		<i>Analoog</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Analoog</i>
137	Откуда-нибудь эта туча надута, не сама собой пришла. (lk 168)	Kuskilt poolt peab see pilv paisutatud olema — iseenesest pole see tulnud. (lk 219)	Kusagilt on see pilv aetud, pole see iseenesest tulnud. (kj 127)	Kuskilt peab selle pilve olema üles ajanud – lihtsalt niisama see tekkinud ei ole. (lk 207)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
138	Да он, я вижу, на все руки. (lk 169)	Rühib , nagu näen, kahe käega. (lk 221)	Ja nagu näha, igal alal asjamees! (lk 128)	Ja kohe kõik rauad tules. (lk 209)
		<i>Suhteline ekv tähenduse nihkega</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog tähenduse nihkega</i>
139	Лиза поняла значение этой улыбки; но ей было не до того. (lk 177)	Liisa mõistis selle naeratus tähendust, kuid tal polnud nüüd aga sellest mõelda. (lk 231)	Liisa taipas selle muige tähtsust, kuid ta ei hoolinud sellest. (lk 134)	Liisa mõistis selle muige tähendust, kuid tal oli muudki muret. (lk 218)
		<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge tähenduse nihkega</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>
140	Собственно говоря, литература ее не слишком занимала. (lk 184)	Õieti öelda, ei huvitanud kirjandus Varvara Pavlovnat just väga. (lk 240)	Õieti öelda, kirjandus teda just eriti ei huvitanud. (lk 139)	Õigupoolest ei köitnud kirjandus teda just eriti. (lk 225—226)
		<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>	<i>Analoog</i>
141	А теперь ступай с Богом , а то я тебе надоем. (lk 79)	Mine nüüd, muidu tüütan sind. (lk 102)	Nüüd aga mine rahuga , muidu ma tüütan su ära.» (lk 61)	Mine nüüd pealegi , muidu tüütan sind ära. (lk 99)
		<i>Väljajätt</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>

142	/.../ начал зарабатывать себе кусоч хлеба своим искусством. (lk 20—21)	/.../ teenis ta enesele ise peatoidust . (lk 25)	/.../ hakkas .. muusikaga endale ülalpidamist teenima . (lk 17)	/.../ oli ..oma pillimänguuskusega leiba teenima hakanud. (lk 27)
		<i>Suhteline ekv</i>	<i>Suhteline ekv</i>	<i>Täielik ekv</i>
Transformeeritud fraseologismid				
143	/.../ глубже и глубже врезывалась тоска в его сердце . (lk 71)	/.../ kuid taas sügavamalt, sügavamalt lõikab kurbus ta hinge /.../ (lk 91)	/.../ ent mure tungis üha sügavamale ja sügavamale südamesse /.../ (lk 55)	/.../ nõnda puuris valu end üha sügavamale ta südamesse . (lk 89)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Transformeeritud suhteline ekv</i>	<i>Transformeeritud Suhteline ekv</i>
144	/.../ скептицизм .. окончательно забрался в его душу . (lk 73)	/.../ skeptitsism .. võttis tas täiesti võimust . (lk 95)	Ta hinge vallutas lõplikult .. skeptitsism. (lk 56)	/.../ skeptitsism .. võttis ta hinge lõplikult oma võimusesse . (lk 92)
		<i>Transformeeritud analoog</i>	<i>Transformeeritud suhteline ekv</i>	<i>Transformeeritud suhteline ekv</i>
145	/.../ голос ее как ножом резанул его по сердцу . (lk 158)	/.../ ta hää lõikas nagu noaga Lavretski südamesse . (lk 207)	/.../ ta hää lõikas mehe südant nagu nuga . (lk 120)	/.../ tema hää lõikas nagu nuga Lavretski südamesse . (196)
		<i>Transformeeritud täielik ekv</i>	<i>Transformeeritud täielik ekv</i>	<i>Transformeeritud täielik ekv</i>
146	Ничего! Да ты посмотри на себя, что ты сделала с своим лицом, куда глаза свои девала? (lk 210)	Midagi! Vaata ometi kord ennast, mis oled sa oma näoga teinud, kuhu oled pannud oma silmad! (lk 275)	Mitte midagi! Sa vaata end peeglist, mis su näost on saanud, kuhu oled oma silmad pannud . (lk 158)	Temal ei ole midagi viga! Sa vaata ometi endale otsa, mis on su näost saanud, kuhu oled sa oma silmad pannud? (lk 255)
		<i>Transformeeritud täielik ekv</i>	<i>Transformeeritud täielik ekv</i>	<i>Transformeeritud täielik ekv</i>

147	«Да, – подумал он опять, – надо велеть себе молчать, надо взять себя в ежовые рукавицы... » (lk 190)	Ja, mõtles ta jälle, tarvis on sundida end vaikima, tarvis on võtta end kindlaisse kättesse... “ (lk 248)	«Jah,» mõtles ta jälle, «peab sundima end vaikima, peab end rangelt käsile võtma... » (lk 143)	Jah, mõtles ta veel, ma pean endale karmi käsu andma – olla vait, ja ennast kõvasti pihku võtma... (lk 233)
		<i>Transformeeritud analoog</i>	<i>Transformeeritud analoog</i>	<i>Transformeeritud analoog</i>
148	Застарелое, неумолимое горе положило на бедного музыкуса свою неизгладимую печать /.../ (lk 22)	Igavene ning halastamatu häda oli vajutanud kustumatu pitseri selle vaese moosekandi näole /.../ (lk 27)	Kestev halastamatu mure oli vajutanud muusiku hinge kustutamatu jälje /.../ (lk 18)	Elupõline lakkamatu mure oli vaesele muusikamehele kustumatu pitseri pannud /.../ (lk 29)
		<i>Transformeeritud täielik ekv</i>	<i>Transformeeritud analoog</i>	<i>Transformeeritud täielik ekv</i>
149	/.../легкомысленная француженка .. не могла вытеснить из сердца Лизы ее любимую няню: посеянные семена пустили слишком глубокие корни. (lk 156)	/.../ kergemeelsel prantslannal ei läinud korda .. kõrvaldada Liisa südamest ta armastatud nänni: külitud seeme oli kinnitanud oma juured liiga sügavasti mulda. (lk 203)	Kergemeelne prantslanna .. ei suutnud ta hingest välja tõrjuda endist armastatud hoidjat: külvatud seeme oli juba sügavasti juurdunud. (lk 118)	/.../ kergemeelne prantslanna .. ei suutnud kallist hoidjat Liisa südamest välja tõrjuda – külvatud seeme oli oma juured juba liiga sügavale ajanud. (lk 192—193)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Transformeeritud suhteline ekv</i>	<i>Transformeeritud täielik ekv</i>
150	Года два потолкался он еще в Петербурге, в надежде, не наскочит ли на него тепленькое статское место ; но место на него не насакивало /.../ (lk 60)	Aastat paar tolknes ta veel Peterburis, piiludes, kas ei lange talle kogemata sülle mõni pehme kodanline koht , kuid kohta ei tulnud /.../ (lk 77)	Ta liikus veel paar aastat Peterburis, lootis leida tsiviilalal mõnd sooja kohta , kuid sellest ei tulnud midagi välja /.../ (lk 47)	Paar aastat kõõlus ta veel Peterburis, lootuses, et talle kukub sülle mõni soe tsiviilametikoht , aga kohta sülle ei kukkunud /.../ (lk 76)
		<i>Transformeeritud analoog</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Transformeeritud analoog</i>

151	Ты там, за границей, всякого ума набрался /.../ (lk 78)	Oled seal välismaal küll igasugust tarkust kogunud /.../ (lk 102)	Kuigi oled seal välismaal igasugust tarkust omandanud /.../ (lk 61)	Sa oled seal välismaal endale kõiksugu tarkust pähe kogunud /.../ (lk 98—99)
		<i>Transformeeritud suhteline ekv</i>	<i>Transformeeritud suhteline ekv</i>	<i>Transformeeritud suhteline ekv</i>
152	/.../ но старику Коробьину захотелось запустить руки в дела зятя /.../ (lk 64)	/.../ kuid vanal Korobjinil tuli tahtmine pista oma käed väimehe asjade külge /.../ (lk 83)	/.../ kui vanal Korobjnil poleks tulnud tahtmist oma väimehe majandusasjadega tegelda. (lk 50)	/.../ kuid vanal Korobjinil tuli tahtmine väimehe majapidamisele küüsi külge ajada /.../ (lk 81)
		<i>Transformeeritud suhteline ekv</i>	<i>Leksikaalne tõlge</i>	<i>Transformeeritud analoog, tugevam emotsioon, kui originaalis.</i>
153	/.../ тот его за уши из грязи вытащил /.../ (lk 8)	/.../ see kiskus ta kõrvupidi porist välja /.../ (lk 9)	Eks too ju kiskunud ta kõrvupidi sopast välja. » (lk 7)	/.../ kui su mees ta kõrvupidi sopa seest välja kiskus /.../ (lk 10)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>
154	/.../ работа кипела у него в руках /.../ (lk 17)	/.../ töö aina kees ta käes /.../ (lk 21)	/.../ töö otse kees ta käes. (lk 14)	/.../ töö lausa kees ta käes /.../ (lk 22)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>
155	– И все тебя обмануло; все рухнуло под твоими ногами. (lk 104)	– Ning kõiges pettusid sa, kõik langes su jälgede all sisse. (lk 134)	«Aga sa pettusid kõiges, kõik purunes su jalge all. » (lk 80)	„Ja kõik oli pettus, kõik varises su jalge all kokku. “ (lk 133)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>	<i>Transformeeritud täielik ekv</i>

156	/.../ тому и удача, кто прокладывает свою тропинку не торопясь /.../ (lk 87)	/.../ siin on vaid sellel menestust, kes ajab oma rada ruttamata /.../ (lk 113)	/.../ ainult sel on siin õnne, kes oma rada aeglaselt sammub /.../ 67)	/.../ siin on õnne ainult sellel, kes rajab oma rada vähehaaval /.../ (lk 110)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Analoog</i>	<i>Transformeeritud täielik ekv</i>
157	/.../ Варвара Павловна легко выскочила из кареты .. обернулась к Гедеевскому и вдруг расхохоталась звонким хохотом прямо ему в нос . (lk 188)	/.../ hüppas Varvara Pavlovna kergelt tõllast välja .. pöördus Gedeonovski poole ning naerahtas sellele oma heliseva naeratusega otse näkku . (lk 246)	/.../ hüppas Varvara Pavlovna kergesti tõllast välja .. pöördus Gedeonovski poole ja naeris äkki talle oma kõlava häälega otse näkku . (lk 142)	/.../ hüppas Varvara Pavlovna kergelt tõllast välja .. vaatas Gedeonovskile otsa ja naeris talle heledasti ja laginal otse näkku . (lk 230)
		<i>Transformeerimata vene fraseologismi в лицо täielik ekvivalent</i>		
158	/.../ в которой жена его играла незavidную роль . (lk 73)	/.../ milles tema naine ei mänginud just mitte kadestavat osa . (lk 94)	/.../ kus tema naine esines vähekadestavas osas . (lk 56)	/.../ milles tema naine ei mänginud just kadestusväärset rolli . (lk 91)
		<i>Transformeeritud täielik ekv tähenduse nihkega</i>	<i>Kalkeerimine</i>	<i>Transformeeritud täielik ekv</i>
159	– И всегда, во всякое время тиха и неспешна здесь жизнь .. кто входит в ее круг – покоряйся /.../ (lk 87)	Alati ja igavestion elu siin vaikne .. kes astub sesse ringi , alistugu /.../ (lk 113)	«Elu on siin alati ja igalpool vaikne ning aeglane,» .. «kes sellesse ringi satub , see peab alistuma. (lk 67)	/.../ on elu siin vaikne ning aeglane, nii et kui sa juba oled kord sellesse ringi sattunud , siis pead alistuma /.../ (lk 110)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>
160	А что ты Паншина с носом отослала, за это ты у меня молодец /.../ (lk 170)	Et sa Panšini pika ninaga minema saatsid, selle eest oled mul tubli tüdruk /.../ (lk 222)	Aga et sa Panšini pika ninaga jätsid, selle eest kiidan. (lk 128)	Aga mis sellesse puutub, et sa Panšinile korvi andsid , siis see on tubli /.../ (lk 209)

		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Transformeerimata vene fraseologismi оставить с носом (sõnasõnalt: ninaga jätma) täielik ekvivalent</i>	<i>Transformeerimata analoog</i>
161	/.../ ибо ты строил свой дом на зыбком песке... (lk 104)	/.../ sest sa ehitasid oma maja tuiskliivale... (lk 135)	/.../ sest sa ehitasid oma maja tuiskliivale... (lk 80)	/.../ sest et sa ehitasid oma koja sõreda liiva peale... “ (lk 133)
		<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>	<i>Kalkeerimine</i>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Oksana Sarapuu,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

„Vene fraseologismide tõlkimisest I. Turgenevi romaani „Aadlipesa“ ja selle kolme eestinduse näitel“,

mille juhendaja on Sirje Kupp-Sazonov,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Oksana Sarapuu

10.05.2026

Lõputöö autori kinnitus

Olen lõputöö kirjutanud iseseisvalt. Kõigile töös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõtteliste seisukohtadele ning muudest allikaist pärinevatele andmetele on viidatud.

Autor: Oksana Sarapuu

10.05.2026